Ентоні Берджес

Механічний Апельсин

Переклав з англійської Олесандр Буценко

Частина перша

1

— То що ж далі, га?

Ми, тобто я, Алекс, і три мої кенти — Піт, Джорджі й Дим (цей справді-таки був дурний, як дим), сиділи в молочному барі "Корова", напружуючи ізвіліни, чим би його заповнити вечір і оту лайняву зимову холодну мерзоту (добре хоч без дощу). Бар "Корова" був молочно-плюсовим мєстом; ви, братва, мабуть, уже й забули, що воно таке, оті мєста, адже світ міняється дуже бистро, і всі про все забувають миттю, а газет однаково ніхто не читає. Так от, у тому барі подавали молоко — і плюс до нього. Дозволу на продаж спиртного вони не мали, але закон тоді ще не забороняв нові вєщі, отож вони додавали скільки завгодно всякої дряні у звичайнісіньке молоко: ви могли пити його з "колесами", "хімією", "дуром" чи таким іншим, хапати кайф і чверть години споглядати на кінчику свого лівого черевика господа Бога з його небесним військом і всіма святими, аж поки яскраві спалахи осявали ваш мозг. Або ж пити молоко з "бритвочками", як ми це називали; воно заводило нас і підштовхувало трохи попаскудити, наче зіграти в очко. Саме таке молочко ми й хлебтали того вечора, що оце з нього я починаю свою оповідь.

Кишені в нас були напхані дєньгамі, тож заради бабок зовсім не обов'язково було долбать у завулку старого хрєна й дивитися, як він спливає в калюжі кров'ю, поки ми рахуємо здобич і ділимо її на

чотирьох; або видєливать жорстокі штуки з тремтячою сивою ципою в крамниці, а тоді линяти, хапаючись із смєхом за животики. Але, як то кажуть, гроші — не головне.

Ми, всі четверо, одягалися за останньою модою. В ті часи це означало носити вузюсінькі "дудочки" з нашитою на матню так званою "формочкою для желе" — латкою, що оберігала штани й правила водночас за таку собі прикрасу, яку можна було чьотко розрізнити при певному освітленні. Я мав "формочку" у вигляді павука, Піт — у вигляді ладоні, Джорджі — дуже химерну, у вигляді квітки, а сердега Дим мав жлобську латку у вигляді блазенського ліца. Він узагалі не відзначався кмітливістю й був "найдимніший" з усіх нас чотирьох, справжній тобі Хома невірний. Ми носили також короткі куртки без вилог, але з величезними накладними плєчамі — насмішка над статурними бовдурами. А на шию, братва, ми пов'язували хустинки брудно-білого кольору, які нагадували картофєльноє пюре з подобою візерунка, що його лишає виделка. Ми мали не надто довгі чуприни й були взуті в тупоносі, моцниє, як для бійки, черевики.

— То що ж далі, га?

Біля стойки сиділи рядком три дєвочкі, але ж нас, мальчіков, було четверо, і ми дотримувалися правила: один за всіх, усі за одного. Ті мочалки також були прикинуті як треба-одна у фіолетовій, друга в зеленій, третя в оранжевій перуці, що коштували тим фраєркам щонайменше три-чотиритижневого заробітку, а розкраску всі мали "бойову" (обведені глазкі й густо намазюкані ротікі). Дівчата були в довгих і прямих чорних сукнях, а на грудях кожна носила невеличкий блискучий значок із хлопчачим ім'ям — Джо, Майк чи щось таке. Мабуть, то були мальчікі, з якими мочалки встигли переспать до чотирнадцяти років. Вони все позирали в наш бік, і мені вже кортіло закомандувати нам трьом (краєчком рота, ясна річ) вийти й трохи розважитися сексом, покинувши Дима, який саме почовгав купити "палітру" білої рідини, цього разу з "хімією", але то не відповідало б правилам гри. Дим був

огидно потворний, як і його ім'я, одначе настоящій, залізний боєць і добре бився ногами.

— То що ж далі, га?

Чєловєк, що сидів поряд зі мною на довгій ворсистій канапі, яка тяглася вздовж стін, вже "приїхав". Він вибалушив глаза й белькотів: "Туманні праці Арістотеля, викидаючи цикламенів, набувають достатньої форфікуляції..." Атож, він уже "відчалив", "став на вуха" — мені той стан був знайомий, я його, як і всі ми, не раз зазнавав на собі, але тепер вирішив, що це — вєщь для боягуза, братва.

Ти ковтав собі молоко, а тоді розлягавсь, і тебе поглинала мисль, що все навколо-спогади. Ти все чьотко бачив-столи, стереоколонки, лампи, мочалок і мальчіков, одначе все воно було як та вєщь, щцо ніби й реальна, але насправді не існує. Ти був загіпнотизований носаком свого черевика чи туфлі, а то й нігтем, і почувався так, наче тебе схопили за барки й почали трясти. 1 трясли доти, доки витрушували все до решти. Ти втрачав і тіло, й ім'я, і душу, але тебе ніщо не обходило, бо ти з нетерпінням чекав одного: коли твій черевик чи ніготь стане жовтим, а тоді ще жовтішим, і ще. Кінець кінцем лампи вибухали, наче атомні бомби, а носак черевика, ніготь або й брудна пляма на холоші оберталися у велике-превелике мєсто, більше від Всесвіту, і ти саме збирався стати перед господом Богом, коли все раптом уривалось. Ти повертався назад з перекошеною коробочкой і скімлив: "Ой-ой-ой!" Певна річ, це був великий кайф, але ж і велике боягузтво, Лдже ми живемо на землі не заради того, щоб доторкнутися до Бога. Це тільки висмоктує з чєловєка всю його силу й дух.

— То що ж далі, га?

Ввімкнули стерео, і виникло враження, ніби голос співачки-чувачки пєрєлєтает з одного кутка бару в інший, здіймається до стелі, знову падає на підлогу, кидається від стіни до стіни. Берті Ласкі прохрипіла

стару пісеньку "Ти стираєш з мене фарбу". Одна з трьох цип біля стойки — та, що в зеленій перуці,— почала надувати й утягувати під "музичку", як вони називали те виття, своє черевце. Я нарешті відчув укол від "бритвочок" у старому доброму молоці й тепер був ладен зіграти в очко. Тож дзявкнув по-собачому:

— Гайда! Гайда! Гайда! — І зацідив кулаком свого сусіда, який усе ще щось белькотів. Я жєлєзно заліпив йому в ухо, одначе він тільки байдуже провадив далі:

— Телефонний алкоголь, коли фарфаркулюль одержує рубадубдуба... Згодом, коли він прийде до тями, йому, безперечно, болітиме забите місце.

— Куди гайда? — спитав Джорджі.

— Та так, пройдемось, братва, позиримо, що трапиться по дорозі. Отож ми випхалися в глупу зимову ночку, спустилися бульваром Маргдніти, повернули на Бутбі-авеию і там знайшли 'ге, чого іііукали,— крохотнос посміховисько для початку. Це був схожий на шкільного вчителя тремтливий старпьор в окулярах, який хапав ротом холодне нічне повітря. Під пахвою він ніс книжки, в руці тримав чорну парасольку і вийшов з-за рогу, де було публічне бібліо, щодо нього в ті дні піпли майже не ходили. Загалом, коли сутеніло, в місті рідко можна було зустріти типового обивателя, бо полісменів поменшало, але вистачало бешкетних мальчіков, тож схожий на вчителя чєловск був єдиним перехожим. Ми ввічливо подрулілі до нього, і я сказав:

— Вибачайте, друже.

Коли він завважив, як ми четверо спокійно, ввічливо й усміхнено підходимо до нього, то трохи здрейфив, одначе голосно, як учитель, і намагаючись приховати іспуг, відповів:

— Так, прошу. Що вам завгодно?

— Бачу, у вас під пахвою книжки, друже,— провадив далі я. — В наш час зустріти людину, що й досі полюбляє читати, приємна несподіванка.

— Он як? — здивувався він і аж затремтів. — Розумію. Він подивився на кожного з нас по черзі й побачив, що стоїть посеред гурту веселих, ввічливих хлопців.

— Так,— підтвердив я. — Я б із величезним інтересом подивився, з вашого дозволу, на книжки, які ви оце тримаєте під пахвою. Над усе на спі ті люблю гарну чисту книжку, братику.

— Чисту? — перепитав він. — Чисту?

Цієї миті Піт вихопив у нього три книжки й бистро роздав їх нам. Кожен із нас, окрім пришелепкуватого Дима, одержав по книжці. У мене в руках опинилась "Елементарна кристалографія". Я розгорнув її і зауважив:

— Чарівно, високий клас!.. А це що таке? — раптом перелякано вигукнув я. Яке брудне ругатєльство, соромно навіть дивитись! Ти розчарував мене, братику, такого я від тебе не сподівався.

— Але ж... — спробував заперечити учило. — Але ж, але ж...

— А тут,-підхопив Джорджі,-на мою думку, вже справжня бридота! Одне ругатєльство починається на "х", а друге — на "п". — Він тримав у руках книжку під назвою "Чудо сніжинки".

— Еге ж,— і собі докинув недоумкуватий Дим, що саме посмотрсл через Пітове плече і, як завжди, передав куті меду. — Ондечки розповідається про те, що він із нею зробив, ще й намальовано. То ти,— просичав він,— просто старий розбещений крутій!

— І це в твої роки, друже!.. — дорікнув я і став роздирати книжку, яку тримав у руках.

Решта заходилися робити те саме зі своїми книжками. Дим із Пітом шматували "Ромбоедричні системи".

— Постривайте! — закричав древній учило-мучило. — Це ж не мої книжки,-це власність муніципалітету! Справжнє неподобство! Вандалізм!-І ще щось в етом роде. Він навіть спробував був відібрати в нас книжки. Зворушлива сцена!

— Ет, то ти заслуговуєш, щоб тебе провчили, братику,— зауважив я.

Та "Кристалографія" мала дуже міцну оправу, старовинну, виготовлену за тих часів, коли вєщі робили ще навічно, і розірвати її було дуже важко. Тоді я почав видирати сторінки й жбурляти їх жменями, наче величезні сніжинки, на старпьора, який усе волав, і решта нас зробили те саме — Димчик ще й ударив, як той блазень, у закаблуки.

— Ось тобі! — примовляв Піт. — Кукурудзяні пластівці для сраного читача паскудних книжок!

— Ах ти ж гидка розваліна! — лайнувсь я, і ми взялися за старого. Піт схопив його за лапи, Джорджі розтяг йому пальцем, мов гачком, пасть, а Дим витяг звідти штучні зуби — верхню й нижню щелепи. Він шпурнув ті щелепи на асфальт, а я став товкти їх черевиком. Але вони виявились надто міцні — з нової, класной пластмаси. Старий хрєн щось булькотів, зашумєл:

— Буль, вуль, муль!..

Тоді Джорджі відпустив його губкі й виляском приклався кулаком до беззубої пасті, звідки почувся стогін і красиво хлюпнула кров. Далі ми

роздягли небораку, стягли з нього верхню одежду, лишивши його в довгих трусах (старінних — Дим із смєхом навіть нахилився, щоб кращще їх роздивитись). Насамкінець Піт легенько двигонув учила по макітрі, і ми відпустили його з Богом. Він поплентався геть, заточуючись, хоч піхнулі його не дуже, ох-ох-охаючи й не розуміючи, ні де він, ні що з ним. А ми, поглузувавши, почали вивертати його кишені — Дим у цей час пританцьовував з чорною парасолькою. А втім, поживитись було майже нічим. Кілька доісторичних листів, ще 60-го року, з "моїм любим" і такою іншою фігньой, кільце для ключів і прєстарая авторучка, з якої протікало чорнило. Дурноверхий Дим облишив, звісно, свій танок із парасолькою і взявся читати вголос один з листів, демонструючи безлюдній вулиці свою письменність.

— "Мій любий!..-несамовито вигукував він.-Я думатиму про тебе на відстані! Сподіваюсь, ти не забуватимеш тепліше вдягатися, коли виходитимеш увечері з дому!.." —Дим на все горло заржал— го-го-го! — і вдав, ніби підтирається тим листом.

— Досить! — кинув я. — Кінчаймо, братва!

У штанях старпьора нашкребли жалюгідну дещицю башлєй (себто грошей), не більше троячки — брудна пшонка порівняно з нашими бабкамі, і ми її просто порозкидали. Тоді потрощили парасольку, порізали на клапті училову одежду і, пустивши її за вітром, поставили крапку на тому старпьорі. Отак. Не багато, ясна річ, але я зовсім не збираюся ні перед ким ви-ї-бачатись — вечір тільки починався. "Леза" з молоком усмокталися в кров, і ми були на взводе.

Треба було повторити то же самоє, цебто спорожнити кишені, перш ніж грабануть крамницю, і таким чином купити собі наперед алібі. З таким наміром ми посунули до "Герцога Нью-Йоркського" на Еміс-авеню, знаючи, що в тому барі завжди три-чотири бабушкі дудлять пиво на ДД (державну допомогу). Ми враз обернулися на зразкових мальчіков і почали лагідно, як на вечірній молитві, до всіх усміхатись. Але ті старі

зморшкуваті п'янички вмить затремтіли і їхні венозні лапкі зі склянками затрусилися, розбризкуючи пиво на стіл.

— Облиште нас, хлопці,— прошамкала одна з бабушенцій. На її обличчі відбилися сліди тисячоліть. — Ми бідні старі жінки.

Ми тільки вишкірились у відповідь, посідали поряд і дзеленькнулн у дзвіночок, підкликаючи офіціанта. Коли він, перелякано витираючи брудним фартухом ладоні, підійшов, замовили чотири "ветерани" — суміш рому й шерібренді, дуже популярний у той час коктейль (дехто полюбляв ще канадський варіант-з лаймовим соком).

— А цим бідним бабушкам принеси щось похрумкати,— наказав я офіціантові. — Кожній по великій порції шотландського ввіскі й чогось на зубок.

Я вивернув кишеню з дєньгамі на стіл, братйа, і решта хлопців зробили те саме. Переляканим старим п'яничкам принесли подвійне бухло, і вони геть розгубилися, не знаючи, що й сказати. Зрештою одна з них спромоглася на "Спасибі, хлопчики", хоч; відчувалося, всі вони думали: тут щось не те. Так чи так, ми купили кожній по пляшці коньяку "Генерал янкі" з собою, а я ще й заплатив, щоб їм видали другого дня по десятку кухлів пива і вони більше не смерділи біля стойки. На башлі, які лишилися, ми накупили, братва, всього їстівного, що тільки продавалося в тому мєстє: тістечок, сухих кренделиків, сирних паличок, хрусткої картоплі, шоколадних плиток. І все це — для отих підстаркуватих мочалок. А тоді оголосили:

— За мінуту повернемось.

— Спасибі, хлопці. Хай береже вас Бог,— тільки и спромоглися пробулькотіти старі ципи, коли ми попхались на вулицю без пенса в карманах.

— Сам собі здаєшся таким порядочним, що аж гидко,— зауважив Піт. Сердега Дим, було відно, анічогісінько не усьок, одначе притримав язика, боячись, що його обізвуть дураком і безголовим недоростком. Ми завернули за ріг і вийшли на Етлі-авеню, де ще була відчинена ота крамниця з солодощами та сигаретами. Вже місяців три ми її не чіпали, тож у цьому районі взагалі було спокійно — патрульні рожі (цебто озброєні полісмени) в ті дні трималися вище по річці. Ми натягли маски — новенькі, кльовиє, кожна була схожа на якусь історичну особу (коли купуєш таку маску, тобі навіть називають ім'я); я мав маску Дізраелі, Піт-Елвіса Преслі, Джорджі — Генріха VIII, а сердега Дим — поета Пе Бе Шеллі. Маски приховували все обличчя до останньої волосинки й були виготовлені з особливого еластичного матеріалу, так що після всього їх можна було навіть згорнути й запхати в черевик. Отож натягли ми маски й зайшли втрьох до крамниці. Піт лишився надворі "на стрьомє", хоч довкола й панувала тиша. У крамниці ми одразу посунули до господаря, такого собі Слоуза — не чєловєк, а драглі в портвейні. Він миттю збагнув, що й до чого, і прожогом метнувся за прилавок, де був телефон і де, мабуть, він тримав свою добре змащену шестизарядну "пушку". Дим із скоростью птаха перепурхнув через прилавок і почав кидатися коробками з тютюном, які розбивались об великий плакат, що на ньому якась мочалка шкірилася до покупців і виставляла на показ грудь, рекламуючи нові труїлки, тобто сигарети. Ще мить — і ми побачили, як у глибині крамниці за портьєрою наче прокотився клубок. То Дим і Слоуз зчепилися в смертельній бійці. З-поза портьєри чулось пихтіння, рохкання, удари, гуркіт падіння, лайка, і нарешті — брязь! брязь! брязь! — то били скло. Матуся Слоуз, крамарева дрружина, заціпеніла за прилавком. Щомиті вона могла зарепетувати: "Ґвалт! Рятуйте!"-отож я мігом перестрибнув через прилавок і схопив її — теж достоту слониха, ще й парфумами від неї тхнуло, як із діжки, а величезні груді аж ходором ходили, наче могутній вібратор. Я лапой затулив їй рота, щоб вона не заверещала на весь світ, але та сука щосили вкусила мене за долоню, і перший скрикнув саме я, а тоді й вона заверещала, закликаючи поліцію. Довелося долбануть її гирею, а тоді ще й потягти лапастим ломиком, яким вони відкривали ящики. Нарешті вона вмилася юшкою, як отой старий учило, ми кинули її на підлогу, з

глуму розірвали на ній одєжду, ще й легенько копнули кілька разів ногами, щоб не стогнала. Коли я побачив її розкарячену, з голими цицьками на підлозі, то мимоволі подумав, чи не встигну я її ще й... А втім, часу вже не лишалось. Випорожнивши касу — здобич виявилась чималою — і прихопивши кілька коробок найкращих труїлок, ми злиняли.

— Одначе той гад здоровий як бугай,— зауважив Дим. Його вигляд мені не сподобався: брудний, розхристаний, він скидався на чєловєка після бійки. Хоч так воно й було, але ж це не виправдання, щоб мати такий вигляд. Об Димову хустину на шиї наче хтось ноги витер, маска злізла з обличчя, і на ньому лишився бруд з підлоги. Ми затягли Дима в провулок і заходилися приводити його до ладу — наслинили наші "сякачки" й ну вмивати йому писок. Старалися для того сучого сина. До "Герцога Нью-Йоркського" повернулися дуже бистро: глипнувши на годинник, я побачив, що ми впоралися менш ніж за десять хвилин. Бабушенції так само сиділи й цмулили пиво з віскі, яке ми їм купили.

— Привіт, киці! — звернулися ми до них. — Чого ще бажаєте?

— Ви дуже добрі, хлопчики,— завели вони ту саму пісеньку,— хай береже вас Бог.

Ми дзеленькнули в колокольчік, і коли підійшов офіціант, цього разу інший, замовили собі пива з ромом — страшенно ж палила спрага, братики,— а старим ципам — усе, чого їм заманеться. Тоді я попередив бабуль:

— Ми звідси не виходили, еге ж? Увесь час були тут, зрозуміло? Вони втямили все навдивовижу бистро.

— Добре, хлопчики. Ви весь час були в нас на очах. Хай береже вас Бог. —І знову приклалися до чарок.

Все це, звичайно, не так уже й важило. Півгодини поліція не давала про себе знати. Та потім з'явилися нарешті дві молоді рожі, розпашілі в своїх величезних залізних шлемах.

— Вам відомо про те, що сталося сьогодні ввечері у Слоузовій крамниці? — запитав один із них.

— Нам? — невинно перепитав я. — Ні. А що таке?

— Пограбування й насильство. Господарі в лікарні. Де була цілий вечір ваша компанія?

— А чому таким грубим тоном? — обурився я. — Мене не цікавлять ваші брудні натяки! Ви тільки погляньте, братики, які ці лягаві підозріливі!

— Вони весь вечір були тут, ці хлопці,— зацвірінькали старі мочалки. — Хай береже їх Бог, бо добріших і чемнішиих підлітків ми ще не зустрічали. Весь час просиділи за оцим столиком. Ми не бачили, щоб вони кудись виходили.

— Та ми ж тільки питаємо,— пояснив другий молодий фараон. — Виконуємо свої службові обов'язки.

Так чи так, а виходячи, вони застережливо глипнули на нас. А ми вслід їм зробили губами "Пр-р-р-р-р!" Одначе я був трохи розчарований. Ніякої тобі боротьби. Все просто, як поцілуй-мене-в-гузно. Але ніч тільки починалася.

2

Коли ми вийшли з бару "Герцог Нью-Йоркський", то біля його великої центральної освітленої вітрини запримітили неохайного сгарого пьяніцу, який на все горло виспівував паскудних пісеньок часу своїх батьків та

ще й раз у раз гикав, так наче в його смердючих зруйнованих нутрощах сидів цілий оркестр. Є вєщі, яких я просто не терплю. І це була одна з них. Я не можу бачити мужіка, що, заливши очі, хитається на ногах і гидко відригує — байдуже, старий він чи молодий. А особливо такого віку, як оцей. Він стояв, прихилившись до стіни, в пожмаканій, пошарпаній одєждє, наче обтер собою все вапно, а потім ще й вивалявся в багнюці. Ми підхопили його попід руки й кілька разів добряче долбанулі під бік, але він і далі горланив:

І я повернуся до тебе, кохана, кохана, Коли ти, моє серце, помреш.

Тоді Дим трохи попрасував кулаком його пропиту пасть, спів урвався, і п'яний заволав:

— Ну ж бо, вбийте мене, страхопудні вилупки, я більше не хочу жити, особливо в цьому смердючому світі!

Я попросив Дима зачекати момент, бо часом цікаво послухати, що белькочуть оці старі маразматики про життя і світ.

— Смердючий! — вигукнув п'яниця. — Бо в ньому молодь поводиться зі старими людьми так, як оце ви зі мною. Нема тут більше ні закону, ні порядку!

Він репетував і вимахував своїми граблями, як справжній оратор. З його кішек раз у раз вихоплювалося оте "гик" та "гик", наче всередині в ньому щось оберталось чи бушував якийсь грубий мужік, намагаючись його урвати, тож старий погрожував йому кулаками й усе кричав:

— Цей світ не для літніх людей, і я не боюся вас, хлопчиська! Бийте мене скільки завгодно, я нічого не відчую, бо я під чаркою! А якщо вб'єте мене, то я тільки зрадію!

Ми вибухнули смєхом, однак нічого не відповіли, а тільки стояли й кривили губи. А старий провадив далі:

— Хіба це світ?! Люди вже ступили на Місяць, літають навколо Землі, як та комашня навколо лампи, але ніхто не поважає земних законів і порядку. Тож ви й чините всяке паскудство, брудні, полохливі хулігани!

Він видав губами звук "пр-р-р-р-р!", як ми оце щойно зробили шмаркачам полісменам, і знову затяг пісню:

О люба, люба батьківщино, боровся я заради тебе, Приніс тобі я мир і перемогу...

З усміхненими ліцами ми почали ніжно товкти його кулаками, одначе він уперто співав. Тоді ми зробили йому "підсічку", він важко, мов лантух, гепнувся і вистрілив цілим фонтаном пива з блювотиною. Нам стало гидко, кожен копнув його черевиком, і з тієї паскудної пасті полилася вже не пісня чи блювотина, а кров. А ми рушили собі далі.

І от поблизу муніципальної електростанції ми наштовхнулися на Баржу та п'ятьох його кентов. У ті часи, братва, ватаги складалися переважно з чотирьох-п'яти чоловік, на зразок автоекіпажів, бо так зручніше скористатися машиною, а шестеро — то вже більше, ніж звичайна ватага. Щоправда, час від часу ватаги для нічних битв об'єднувались у невеликі армії, одначе "хилятися" найкраще було невеликою компанією. Коли я бачив Баржу, мене аж нудило від його самовдоволеної масної пики й жахливої воні від пересмаженої олії, якою він просмердівся наскрізь, хай навіть був у найкращій одєждє, як того вечора. Ті хлопці помітили й нас, і якийсь час ми спокійно поглядали одні на одних. Це пахло вже справжнім дєлом, коли в хід ідуть тєсакі, цепі, брітви, а не самі кулаки та черевики. Баржа та його кенти облишили те, що робили,— вони саме зібрались поглумитися над малою, не більше десяти років, дєвочкой, яка скі мліла і репетувала, хоч була ще в одєждє. Баржа тримав її за одну лапку, а його перший помічник

Лео — за другу. Хлопці, мабуть, устигли тільки проказати соромітності, перше ніж повалити малу й зґвалтувати. Зобачивши нас, вони відпустили зарюмсану ципку, і та дременула геть, світячи в темряві тоненькими блідими ніжками й усе схлипуючи: "Ой-ой-ой!.."

— Ти ба! — по-дружньому ошкірився я. — Та це ж гладкий смердючий цап Баржа! То як тобі ведеться, ти, бутель дешевої олії для смаження? Ану відхлюпни нам трохи в свої яєчні шкаралупи, якщо вони в тебе є, жирний кастрате!

І почалось. Нас було четверо, їх, як я вже казав,— шестеро, але волоцюга Дим, хоч який він задимлений, коли скаженів, то сам був вартий у бійці трьох. На поясі він був двічі обмотаний "ужом", цебто ланцюгом. Тепер Дим розпустив його і став крутити ним над головою, намагаючись поцілити противникам у глаза. Піт і Джорджі мали гарні гострі тєсакі, а я — чудову брітву-горлорізку, якою в ті часи орудував блискуче. Отож ми почали рубитися в нічній пітьмі. Старий Місяць, на який уже ступили люди, щойно вийшов, і гостро, наче ножі, зблиснули зірки, мовби бажаючи й собі приєднатись до дракі. Мені пощастило розпороти брітвой спереду одєжду одному з Баржиних кентов, та так акуратно, що лезо навіть не торкнулося тєла. Посеред дракі той кент раптом побачив, що нагадує розлущеного горохового стручка — черево оголилося, чоловіче причандалля вивалилось назовні. Хлопець розлютився ужасно, заметався, загарчав, утратив пильність і підпустив до себе Димчика, який крутонув ланцюгом — вж-ж-ж-ж! — і поцілив бідоласі прямісінько в глазкі. Баржин боєць заскавулів і, заточуючись, відійшов убік. Ми працювали отлічно, і невдовзі перший Баржин помічник, засліплений Димовим ланцюгом, опинився на землі. Він рачкував і завивав, як звір, аж поки дістав ще й добрячий удар черевиком по голіверу й відразу вгамувався.

З нас чотирьох Дим, як завжди, мав найгірший вигляд: закривавлене ліцо, брудна пошарпана одєжда. Ми троє залишалися такі самі спокійні й неушкоджені. Я все хотів дістатися до смердючого гладкого Баржі й уже витанцьовував, як той голяр на кораблі у шторм, навколо нього з

бритвой, намагаючись різонути по брудній масній пиці. Баржа мав довгого тесака, справжнього різницького ножа, але сам був опецькуватий, неповороткий і важкий, отож заподіяти врєда нікому не міг. Це була справжня втіха, братики, вальсувати навколо нього — ліворуч два-три, праворуч два-три,— підррізаючи йому по черзі то ліву щічку, то праву, і з обох боків одночасно наче опускалися дві криваві фіранки, затуляючи тієї зоряної зимової ночі масну Баржину хавку. Та хоч криваві патьоки вже й скидалися на червоні фіранки, Баржа цього, як видно, не відчував, бо так само вайлувате тупцяв на місці, мов жирний ведмідь, і штрикав у мій бік тесаком.

Цієї мінути ми почули завивання сирен і зрозуміли, що то їдуть фараони, виставивши з вікон машин "пушкі". Поліцію, безсумнівно, викликала ота мала зарюмсана дєвочка, адже поруч з електростанцією був телефон для зв'язку з рожамі.

— Дарма, смердючий цапе! — гукнув я. — Невдовзі стрінемось! Я ще відірву тобі яйця!

Відсапуючись, вони неквапно побігли в бік річки, крім першого Баржиного заступника Лео, який "міцно спав" на землі. Ми всі четверо поспішили в протилежний бік. За квартал був наскрізний провулок, темний і безлюдний; там ми сховались і помалу віддихались. Ми опинилися наче між двома величезними страшними горами — обабіч здіймалися височенні багатоквартирні будинки, і в кожному вікні блимало голубе світло. Напевно, телики. Того вечора показували так званий всесвітній телеканал — ту саму програму можна було посмотреть будь-де на планеті; як правило, її охоче дивились немолоді піпли середніх статків. Виступав або відомий комік, або чорношкірий співак, і передачу транслювали за допомогою телесупутників. Атож. Поки ми перечікували й відхекувались, поліційні машини з увімкненими сиренами промчали на схід. Отже, з нами все гаразд. Лише сердега Дим раптом вирячився на небо, де сяяли зорі й місяць, і широко роззявив пасть, мов дитина, що доти таких вєщєй не бачила.

— Цікаво, що на них? — проказав він. — Що воно діється там, нагорі?

Я щосили штурхонув його ліктем і відрубав:

— Отямся, дурак! Знайшов чим сушити мізки, блін! Там, мабуть, те саме, що й тут: один наштрикується на ножик, другий його тим ножиком підрізає. А поки що в нас ще дитяче врємя, братики, ходімо далі!

Піт і Джорджі загоготали, а сердега Дим тільки люто глипнув на мене, тоді знову звів очі на зорі та місяць. Ми посунули провулком, з обох боків якого лилося блакитне мерехтіння всесвітнього телеканалу. Тепер нам потрібна була машина. Вийшовши з провулка, ми повернули влєво і коли побачили велику бронзову статую якогось старого поета з верхньою губою, мов у мавпи, і з люлькою в немічному роті, то зрозуміли, що дісталися до Прістлі-плейс. Ми взяли на північ і вийшли до бридкого "Фільмодрому" — кіношкі, обдертої і подзьобаної, бо сюди не зазирав майже ніхто, крім таких мальчіков, як оце я і мої кенти, та й то аби лиш поверещати, порубатися чи пожаріть в темряві дєвочек. На афіші біля входу виднілися засиджені мухами невиразні плями — реклама ще одного ковбойського бойовика, де на боці шерифа, який палив зі свого шестизарядного кольта в конокрадів з войовничих легіонів пекла, билися архангели. Одне слово, така собі жлобська вєщь, що їх у ті часи штампувала державна компанія. Автомобілі, припарковані біля кіношкі, були нікудишні — переважно розбиті старі тачкі, серед яких стояв і досить новенький "дуранго-95". Його я й уподобав. Джорджі мав на кільці для ключів відмичку, так званий "багатоключник", тож невдовзі ми вже були в машині. Дим із Пітом влаштувалися позаду, пахкаючи, мов пани-хани, труїлками, а я ввімкнув запалювання й запустив стартер. Двигун потужно заревів, і ми відчули, як у нас приємно затремтіли нутрощі. Я натис копитом на газ, ми гарненько виїхали задком, і ніхто нас не засьок.

Якийсь час ми забавлялися на міських задвірках, лякаючи мужіков та жєнщін — вони перебігали дорогу, а ми виписували кривулі між ними й

котами. Потім рушили на захід. Машин на дорозі майже не було, тож я витис педаль до кінця, і "дуранго-95" ковтав кілометри, як ті спагетті. Невдовзі обабіч замелькали голі дерева, і стало темно, страшенно темно, братва,— то ми виїхали за місто. Раптом фари висвітили щось велике і з ошкіреною зубатою пастью. Наступної миті воно завищало й хряснуло під колесами. Дим на задньому сидінні повернув голову й зареготав: "Га-га-га!" Згодом ми побачили молоденького мальчіка й мочалку, що любілісь під деревом. Ми спинилися, заплескали в долоні й затюкали до них, а тоді підійшли і дали кожному по кілька лящів. Вони заскиглили, а ми помчали собі далі. На черзі був "несподіваний візит". Непогана нагода поржать і когось зґвалтувати. Під'їхали до селища, трохи віддалік від якого осібно стояв невеликий котедж із садочком. Саме вийшов місяць, і цей чепурний, охайний котедж стало дуже добре видно. Я скинув швидкість і вдарив по гальмах, а решта троє загиготіли, як бєзумниє. Тепер ми побачили на воротах його назву — "Оселя". Напис досить-таки похмурий. Я виліз з машини, наказавши кентам не гиготіти, а триматися поважно, відчинив маленьку хвіртку і підійшов до дверей будинку. Постукав. Спершу легенько, ввічливо. Але ніхто не відгукнувся, тож я погрюкав наглєй і почув, як хтось підійшов, відсунув засув і, прочинивши трохи двері на ланцюжку, виставив у щілину глаз.

— Хто там?

Судячи з голосу, це була мочалка, молоденька дєвочка, тому я дуже чемно, як справжній джентльмен, проказав:

— Перепрошую, пані, що змушений вас потурбувати, але ми оце з приятелем вийшли прогулятись, і йому раптом стало зле. Так скрутило, що він стогне й конає на дорозі. Чи не дозволите, ласкава пані, скористатися вашим телефоном, щоб викликати швидку допомогу?

— У нас телефону немає,— відказала дєвочка. — На жаль, немає. Зверніться до когось іншого.

З маленького котеджу долинало клацання — там хтось друкував на машинці. Потім клацання урвалось, і пролунав чоловічий голос:

— Що там таке, люба?

— А може, ви зробите таку ласку,— мовив я,— й винесете склянку води? Схоже, йому просто забило памороки. Мабуть, умлів, тільки й того. Дєвочка трохи повагалась, а тоді відказала:

— Зачекайте.

Вона пішла по воду, а мої три кенти тихенько вилізли з машини, крадькома підійшли до мене й понатягали маски. Я теж натяг маску, а тоді просунув клешню в двері й легко від'єднав ланцюжок. Заколисана моїм ввічливим голосом, дєвочка не замкнула двері на засув, хоч я був для неї просто нічний незнайомець. Учотирьох ми з ревищем удерлися до того чепурненького котеджика. Дим, як завжди, клеїв шута — підстрибував, вигукував соромітності. Зі смєхом ми вскочили до кімнати, де було світло, й побачили ту дєвочку, що лякливо скулилася,— молоденька вродлива мочалка з високими грудьми. Поруч сидів чєловєк, її муж, також молодий, в окулярах у роговій оправі. На столі стояла друкарська машинка, скрізь валялися аркуші паперу, а в одному місці вони лежали охайним стосиком — певно, щойно віддруковані. Перед нами знову був інтелігент-книголюб, як і той, що над ним ми познущалися кілька годин тому, одначе цього разу письменник, а не читач.

— Що таке? — здивувався він. — Хто ви? Як ви посміли зайти до мого будинку без дозволу?! —Голос і руки в нього тремтіли.

— Не бійся,— заспокоїв я його. — Якщо в серці у тебе страх, молися, брате, і він миттю розвіється.

Джорджі й Піт рушили шукати кухню, а Дим стояв біля мене з роззявленою пастью й чекав наказу.

— А це що таке? — спитав я, беручи до рук стосик віддрукованих аркушів. Муж в окулярах у роговій оправі аж затрусився.

— Я й сам хотів би це знати? Що таке? Чого вам треба? Забирайтеся геть, поки я вас не викинув!

Сердега Дим, вирядженний у маску Пе Бе Шеллі, вибухнув смєхом і зарохкав.

— О, то це книжка! — проказав я. — Книжка, яку ти пишеш. — Голос у мене раптом став хрипким. — Я завжди захоплювався людьми, що пишуть книжки. — Поглянувши на верхній аркуш, я побачив нназву "МЕХАНІЧНИЙ АПЕЛЬСИН" — і зауважив: — Яка глупость! Де це ти бачив механічні апельсини? — Тоді почав читати вголос, наче молитву, маленький уривок: — "Спроба примусити людину, живе створіння, що росте і має право на радість, відвернутися, зрештою, від ласкавого подиху заростих бородою Божих вуст, спроба, я б сказав, нав'язати їй закони й умови життя механічної істоти — проти такої спроби підіймаю я своє перо-меч..."

Дим глузливо пирснув, а я заржал. Потім став шматувати аркуші й розкидати клапті по підлозі. Муж-письменник трохи не чокнувся, весь пожовк і посунув на мене, зціпивши зуби й розчепіривши пальці, мов кігті. Настала черга Дима — шкірячись, він кидав у перекривлине ліцо чєловєка: — "У-тю-тю!.. У-лю-лю!" А тоді — хрясь-хрясь! — кулаком зліва, кулаком справа, і ось наш дорогенький друг уже спливає червоною юшкою — червоненьке винце на розлив, густе й повсюди, так наче його виробляє потужна фірма. Чистесенький килимок і клапті книжки, яку я вже дошматовував — вжик-вжик! — були залиті кров'ю. Увесь той час дєвочка, кохана й вірна господарева жєна, заціпеніло стояла біля каміна. Аж раптом, за кожним ударом Дима, вона почала зойкати, і це

нагадувало музичний супровід його кулачній роботі. Тут із кухні повернулися Джорджі й Піт. Обидва щось жували, не скинувши масок,— це чудово можна було робити й так. Джорджі тримав в одній лапє холодну пташину ніжку, а в другій — півбуханця хлєба, щедро намазаного маслом. Піт прийшов із пляшкою пива, що пінилося через горлишко, і з добрячим шматком кексу з коринкою. Хлопці почали підбадьорювати Дима — гоп-гоп-гоп! — а той витанцьовував навколо письменника і гатив його кулаками. Кінець кінцем чєловєк заплакав над сплюндрованою справою свого життя, і в його розбитій, закривавленій пасті забулькало:

"У-ю-ю-юй!" Мої кенти не переставали жувати, і коли вони вигукували, то в їхніх пащеках можна було побачити шматки їжі. Такого я не міг терпіти — це просто гидота. Тому гримнув:

— Облиште жратву! Я вам не дозволяв! Візьміть цього чєловєка й тримайте так, щоб він усе відєл і не шарпався.

Хлопці кинули свою жирну піщу на розкидані папери на столі й скрутілі письменника. Рогові окуляри в нього вже були розбиті, але ще теліпалися на "фасаді" (я не витримав і здер їх, братики). А Дим усе витанцьовував довкола, забавляючись з автором "Механічного апельсина", доки ліцо в того стало фіолетовим і заюшеним, наче стиглий плід, що спливає соком.

— Досить, Диме! — зупинив я його. — Перейдімо тепер до іншої иєщі, і хай нам Бог помагає.

Дим схопив дєвочку, яка все ще виском вищала на високій бемольній ноті, заломив їй руки за спину, а я під підбадьорливе "гоп-гоп-гоп!" почав зривати з неї одяг. І ось її спокусливі груді вже засвітили рожевими пипками, братва, а я розстібав штани, готуючись устромитися в неї. А встромившись, почув судомний крик дєвочкі й безумні зойки та брудну лайку закривавленого чєловєка, що його Джорджі й Піт тримали

якомога ближче до нас. Після мене настала черга Дима, і він, поки я тримав дєвочку, зробив своє діло по-тваринному нетерпляче, щирячись і підвиваючи під маскою Пе Бе Шеллі. Потім ми помінялися — Дим і я схопили заслиненого письменника,, який уже й не борсався, тільки недоладно белькотів, наче був у молочно-плюсовому барі, а Піт і Джирджі и собі скуштували дєвочку. Нарешті запала тиша, і нас охопила лють. Ми розтрощили геть усе, що ще лишалося цілим: друкарську машинку, лампу, стільці, а Дим — у своєму репертуарі — подзюрив у камін і збирався вже накласти купу на вкритий папером килим, та я заборонив.

— Гайда! Гайда! Гайда! — гукнув я.

Письменник і його жєна були наче непритомні — заюшені кров'ю, змордовані, вони тільки хрипіли. Одначе залишалися живі.

Ми сіли в машину (я посадив за кермо Джорджі, бо почувався трохи стомленим) і помчали назад до міста, не звертаючи уваги на тварин, які з виском попадали під колеса.

3

Ми їхали до міста, але на околиці, неподалік від так званого Промислового каналу, завважили, що стрілка на покажчику палива безсило впала, так само, як і наші-ха-ха-ха!-"стрілки-хрінки", і машина закахикала: "кхс-кхе-кхе!" Нічого страшного-блакитні вогники залізничної станції миготіли--бл й м-блим! — вже зовсім поруч. Ішлося тільки по те, ччи покинути машину, щоб її зашмонали рожі, чи штовхнути її, наче в нападі шаленої люті, в старий ставок, де б вона гучно плюснулася й навіки зникла. Ми вибрали друге. Повилазивши з машини, відпустили гальма, вчотирьох подкатілі колимагу до краю ставка (суміш патоки з людськими екскрементами), добряче піхнулі, й вона полетіла, а ми повідскакували назад, щоб багнюка не забризкала

нам одєжду. Однак машина тихо пірнула собі — хлюп! — а тоді — бульк! — і повагом пішла на дно.

— Прощавай, кентику! — гукнув Джорджі.

А Дим провів колимагу блазенським "у-ха-ха!"

Ми рушили до платформи, щоб проїхати одну зупинку до Центру — так називалася станція в центральній частині міста. Чемно, як належить, заплатили за проїзд і стали тихо, як порядні люди, чекати на платформі. Дим розважався біля гральних автоматів — кишені в нього були напхані дрібняками, і він був ладен у разі потреби роздати монети злидарям та голодним, одначе жодного такого ми не зустріли. Нарешті з гуркотом підійшов швидкий поїзд, маїіжг порожній, і ми сіли. Проїхавши трохи, взялися за оббивку й хутко випустили тельбухи із сидінь, а Дим почав гатити по окну ланцюгом, доки шибка розлетілася, зблиснувши скалками в зимовому повітрі. І все ж ми почувалися виснажгними й зморсними — той вечір, братва, таки забрав у нас чимало сил; тільки Дим так само веселився, мов блазень, хоч був замазюканий з голови до ніг і вопял потом, що найбільше мене в ньому дратувало.

У Центрі ми вийшли й почовгали до молочного бару "Корова", відверто позіхаючи — а-а-у-у! — під місяцем, зорями й ліхтарями, бо, зрештою, були ж іще мальчікі-підлітки й удень ходили до школи. В "Корові" стало іце велелюдніше. Але той чєловєк, який звечора плів мандрони у "торчку" від молока з "хімією" чи чимось таким, і досі правив своєї:

— Вуличні хлопці, з мертвої матерії народжені погодою в кінно-сінні глільсько-платонічні часи...

Мабуть, він "залітав" того вечора уже втретє чи вчетверте, бо вигляд мав якийсь нелюдський, наче й сам обернувся на вещь, а його ліцо — на

крейдяну брилу. А проте, коли вже йому подобалося так довго "мандрувати", то хай би краще скористався одним з окремих стійл у глибині бару, а не муляв людям очі у великій залі, де кожний мальчік міг над ним позбиткуватись — жартома, звісно, адже в "Корові" були хвацькі викидайли, ладні швидко покласти край будь-якому неподобству. Так чи так, а Дим проштовхався до хрєна і, по-блазенському, на все горло позіхаючи, аж було видно мигдалини, копнув його своїм великим і брудним сапогом у ногу. Але той йолоп нічого не відчув — його душа ширяла десь високо над тілом.

Навколо хиляли молоко, кокаїнілися й забавлялись запелюшники (по-нашому, це ті, кого звичайно називають підлітками), хоч були в барі й старші мужчіни та жєнщіни (аж ніяк не з буржуа), що реготали й правили теревені, їхні зачіски й одєжда вільного стилю (переважно просторі вовняні светри) вказували на те, що вони прийшли з репетицій у телестудіях за рогом. У тих дєвочєк були жваві ліца з великими яскраво-червоними ротікамі — вони шкірились, виставляючи напоказ зубья, цілком байдужі до навколишнього розбишацтва. На стереопрогравачі саме скінчилася й зіскочила платівка (Джонні Жіваго, русская кошка, виконувала пісню "Тільки іншим разом"), і в цю мить, коли запала тиша й на програвач мала лягти інша платівка, одна з тих дєвочєк — на вигляд років під сорок, дуже вродливаа, з великим, розтягнутим в усмішці ротіком — раптом проспівала якихось півтора такта, наче на підтвердження того. про що вони там патякали. У ту хвилину, братики, мені здалося, ніби до молочного бару залетіла велика птаха,— все волосся на моєму тєлє стало дибки, а шкіру обсипало морозом, немов по ній пробігли крихітні ящірки. Я ж бо ту пісню знав! Це була арія з опери Фрідріха Гіттерфенстера "Оаз Ве11геи@"' — невеличкий фрагментик, який співачка просипіла з перехопленим горлом. Лише одна фраза: "Та, мабуть, краще так". Але всередині в мене все затріпотіло.

А от зачумлений Дим, що прослухав фрагмент арії так, наче проковтнув кинутий на тарілку шмацик сосиски, вдався до ще одного свого паскудства:

затрубив губами, заскавучав, як собака і, двічі скинувши вгору два пальці, по-блазенському розреготався. Коли я почув і побачив ті шизові Димові жарти, мене аж пересмикнуло, і кров ударила мені в обличчя.

— Вилупок! — просичав я. — Брудний, безмозкий і невихований покруч! — Після цього я перехилився через Джорджі,, що сидів поміж мною та бридким Димом, і бистро зацідив Димові кулаком у пасть. Той отетерів, роззявив поддувало й заходився витирати ладонью кров із губи, а тоді здивовано залупав очима то на скривавлену руку, то на мене.

— За що? — як завжди, недоумкувате спитав він. Мало хто помітив цю мою розправу, а ті, хто помітив, залишилися байдужі. Знову зазвучало стерео — цього разу тягуча вєщь з електрогітарнимм виттям.

— Ти невихований виродок, братику, темнота, що не відає, як поводитись на людях.

Дим люто, по-жлобському блимнув очима й відрубав:

— Не роби так більше ніколи! Я тобі більше не братик і не бажаю ним бути! Він дістав з кишені велику брудну сякачку й заходився промокати кров, спантеличено й насуплено розглядаючи плями, так наче був певен, що сходити юшкою можуть інші, але аж ніяк не він. Дим був співець крові, яка штовхала його на паскудства, а та дєвочка оспівувала музику. А втім, тепер вона разом зі своїми кентами весело реготала — ха-ха-ха! — ротік до вух, зуби виблискують — і навіть не помітила Димової брудної вихватки. Насправді ображений був я. Тож і відказав Димові:

— Коли це тобі не до вподоби, братику, і ти не бажаєш, щоб так було й далі, то ти знаєш, що робити.

— Годі! — різко урвав мене Джорджі, аж я вмить повернувся в його бік. — Не заводьтесь!

— Та це ж Димові на користь,— заперечив я. — Не можна йому всю жізнь бути дитиною. — Я пильно подивився в очі Джорджі.

— А за яким це правом,— озвався Дим, з губи якого кров уже не так цебеніла,— він вважає, ніби може мною командувати, ще й долбать мене? Та ялди йому! Я швиденько полоскочу його глазкі ланцюгом.

— Озирнись навколо,— проказав я неголосно, але так, щоб було чути серед гуркоту стереомузики, що мовби відлунювала від стін і стелі, та белькотання чєловєка, який уже "відчалив" і прорікав за спиною в Дима: "Найближча іскра наивиостанніша..." — Озирнися, Диме, і зваж, чи так уже тобі не хочеться жити.

— А ялди! — презирливо ошкірився Дим. — Хрєн тобі в зуби! Ти не мав права мене бити! І за те, що ти мене долбанул, тепер ми схльоснемося з тобою на ланцюгах, тесаках чи брітвах. Я вже ситий по зав'язку!

— Кажеш, хочеш битися на тесаках? — прогарчав я. Тут утрутився Піт:

— Облиште, хлопці! Хіба ми не кенти? А кенти так не поводяться. Он деякі ротаті мальчікі вже позирають у наш бік і кривлять губи. Не треба ганьбити себе

— Дим має знати своє місце,— не вгавав я. — Хіба не так?

— Зачекай-но,— заперечив Джорджі. — Яке таке місце? Вперше чую, щоб піпли мали привчатися до своїх місць.

— Правду кажучи, Алексе,— промовив Піт,— ти не повинен був ні з сього ні з того долбать Дима. Я тебе поважаю, але якби ти вдарив був мене, то я теж відповів би. Я сказав — баста. — І він нахилився над склянкою з молоком.

Приховуючи раздражєніс, я спокійно прорік:

— Потрібен лідер. Потрібна дисципліна. Хіба не так?

Хлопці мовчали, жоден навіть головою не кивнув.

Моє раздражєніє зростало, але зовні я залишався незворушним.

— Я вже довгенько ватагую. Всі ми кенти, але хтось же та повинен бути ватажком. Хіба не так? Га?

Хлопці насторожено закивали головами. Дим витирав останні каплі крові. І раптом саме він підтримав мене:

— Гаразд, гаразд. Дубадуб! Усі ми, певно, втомилися. Годі про це. Я був ошелешений, навіть здрейфив, коли почув, що Дим говорить так мудро. А він провадив далі:

— Час уже й до ліжка, тож найкраще розійтися по домівках. Га?

Я був просто вражений. Решта двоє закивали головами — так-так, мовляв:

— Зрозумій, Диме, чому я долбанул тебе по пасті,— почав пояснювати я. — То була справжня музика. А коли якась циипа співає і її хтось перебиває, як оце зробив ти, то я стаю просто безумний.

— Краще ходімо додому й завалимося в спячку,— відмахнувся Дим. — Вже пізно, як для мальчіков-запелюшників. Правда ж? "Так-так",— закивали головами решта двоє.

— Гадаю, нам і справді краще розійтись,— погодився я. — Дим висунув кльовую пропозицію. Якщо ми не зустрінемо разом світанку, братики, то як — завтра тут-таки, в той самий час?

— Звичайно,— мовив Джорджі. — Вважай, домовились.

— Може, я трохи припізнюсь,— попередив Дим. — Але прийду неодмінно. — Він усе ще промокав губу, хоч кров із нееї вже й не сочилася. — Сподіваюсь, тут більше не буде співучих цип. — І він, як завжди, по-блазенському зареготав — го-го-го! Схоже, він був такий "димний",, що навіть не образився.

Отож ми розійшлися кожен у свій бік, і я почалапав додому, відригуючи — гик-гик! — холодною кока-колою. Брітву-ггорлорізку тримав напохваті — на той випадок, якби біля будинку мене очікував котрийсь із Баржиних кентів, або якби дорогою трапилася банда, кодло чи шайка, що час від часу накидалися на самотніх перехожих. Я мешкав із татусем і матусею в муніципальному багатоквартирному будинку 18-А, між Кінгслі-авеню та Вілсон-вей. Підвориття я проминув без пригод, хоч по дорозі, братики, наштовхнувся на якогось геть порізаного мальчішєчку — він лежав у рівчаку, зойкав і стогнав,— а трохи далі при світлі від ліхтаря побачив то там, то тут криваві пасмуги — мовби автографи нічних розваг. Майже біля самого будинку 18-А валялися тр-р-русікі якоїсь дєвочкі — їх, напевне, грубо здерли з неї в поспіху. І таке інше, братики. Стіни у вестибюлі будинку прикрашав муніципальний живопис — угодовані мужікі й ципи, голі-голісінькі, біля верстатів та машин — символ величної праці. Певна річ, декотрі мальчікі з будинку 18-А, як того й слід було чекати, ще й вправно оздобили стіни розписами олівців та кулькових ручок —— домалювали волоссячко, набряклі прутні, вписали соромітності у видовжені кола біля гордих псістєй тих нагіх жєнщін і мужчін. Коли я підійшов до ліфта, то міг уже й не натискати

кнопку, щоб перевірити, чи він працює,— того вечора кнопки більш не існувало, хтось гарненько долбанул по ній, а залізні двері кабіни були геть погнуті — видно, тут забавлялись якісь велети. Отож довелося дертися на десятий поверх пішки. Я лаявся, відсапувавсь і знов рахував сходинки, втомлений і тєлом і душею. Страшенно кортіло послухати музику — мабуть, та співуча лєвочка з "Корови" "ззавела" мене. Хотілося побенкетувати музикою, перше ніж мені проштемпелюють паспорт на кордоні сну і підніметься шлагбаум, пропускаючи мене в країну марень.

Я відімкнув двері нашої квартири 10-8 власним ключіком. У нашій маленькій хижі було тихо-те і ем давали хропака. Матуся лишила на столі сику-таку вечерю-кілька ломтіків консервованого м'яса, кусень хлєба з маслом та склянку холодного молока. Хо-хо-хо, молочко без "брітіючок", "хімії", чи "дуру"! Яким гріховним, братики, видавалося мені тепер це невинне молоко! Випивши його і проковтнувши з гарчанням хліб та м'ясо, я відчув, що набагато голодніший, ніж гадав, тому дістав ще фруктовий пиріг і став дерти його на шматки й набивати свою жадібну пасть. Тоді поколупався в зубах, поцмокав, очищаючи болталом, цебто язиком, пасть, і рушив до своєї кімнатчини, або ж барлога, скидаючи, як завжди, на ходу одєжду. Там було ліжко й гордість моєї жізні — стереопрогравач; у серванті стояли платіівки, а на стіні висіли вимпели та прапорці — своєрідні спогади, братва, про навчання з одинадцяти років у виправних школах,— і на кожному виблискувала емблема чи назва: "Південь-4", "Блакитна дивізія Метро-випрошколи", "Хлопці з Альфи".

Невеликі гучномовці були розкидані по всій кімнаті — на стелі, на стінах, на підлозі, тож я кайфував від музики наче був не в ліжку, а посеред оркестру. Того вечора насамперед вирішив послухати новий скрипковий концерт американця Джоффрі Плавтуса у виконанні Одіссеуса Черілоса з філармонічним оркестром із Мейкона, штат Джорджія. Я витяг з охайного стосика платівку, поставив її на програвач і став чекати.

І от, братики, ринуло. О небесна насолодо! Я лежав нагой горілиць, підклавши під голівер руки, заплющивши очі, роззявивши від утіхи пасть, і слухав потік забалдєнних звуків. Справжня розкіш, що наче ставала матеріальною. Тромбони хрумтіли під ліжком червонним золотом, за голівером три труби дихали гарячим сріблом, а біля дверей відлунювали солодким громом литаври і перевертали мені душу. Це було диво з див. Аж ось, мов відпущена пружина з небесного сплаву чи розлите в повітрі срібне вино, над рештою струнних, попри безглузде земне тяжіння, птахом злетіло скрипкове соло і шовковою ниткою зависло над ліжком. Затим у товстенну цукерку із золота й срібла угвинтилися, як черв'ячки чи платинові свердла, флейта і гобой. Я просто раював, братва. Те і ем не грюкали в стіну із сусідньої спальні, скаржачись на шум,— —я їх до цього вже привчив. Тепер вони вдавалися до снотворного. І, знаючи, що я люблю кайфувати від музики вночі, вже, напевно, прийняли таблетки. Я слухав із міцно заплющеними глазамі від насолоди, яку не можна було порівняти навіть із тусовкамі, з Богом після "хімії". Мої музичні видіння були куди чарівніші. Переді мною на землі лежали мужікі й ципи, молоді й старі, і благали моєї ласки, а я ржал на всю пасть і копав їх черевиком у ліцо. Попід стінами стояли й верещали роздягнені дєвочкі, а я входив у кожну з них набряклою булавою, і ось, коли музика, що вся була рухом, сягнула вершини своєї височенної вежі, я, лежачи на ліжку із заплющеними глазамі й руками під голівером, здригнувся, вивергаючи сім'я із знеможеним криком "а-а-а-а!" А чарівна музика линула до свого розпеченого фіналу...

Потім я поставив незрівнянного Моцартового "Юпітера" і побачив нові, розплескані на землі ліца, а тоді, перш ніж перетнути кордон сну, вирішив послухати останню платівку — щось давне, величне й дуже серйозне, тож зупинився на Й.-С. Баху. В мене був його "Бранденбурзький концерт" для скрипкового оркестру. Цей концерт я слухав уже з іншим почуттям і раптом знову побачив назву на аркуші паперу, розірваному мною в котеджі "Оселя" звечора, хоч, здавалося, це було дуже давни. "Механічний апельсин". Слухаючи Й.-С. Баха, я краще прохавал, що та назва означала, и під впливом, мабуть, розкішної

музики старого німецького маестро мені закортіло надавати господарям котеджу пінков і порізати обох на смужки на їхній власній, підлозі.

4

Наступного ранку, братва, я прокинувсь-~ ох! — о восьмій-ох-ох-ох! — а що почувався ще висотаним, витолоченим і розбитим, не в змозі розклепити після сну повіки, то вирішив не йти до школи. Краще, іюдумав я, поваляюсь ще трохи в ліжку, годинку-дві, тоді вберуся в чистесенький, зручний одяг, можливо, ще й похлюпаюсь у ванні, підсмажу собі грінки й послухаю радіо або почитаю газетку — одне слово, потішуся на самко-мотності. А потім, як матиму настрій, загляну до своєї школіназії й дізнаюся, чого ще наварілі в тій країні глупих і непотрібних уроків. Ох, братва!.. З-за стіни я почув гарчання й тупцяння татуся, що зрештою пішов на свою фарбарню, де він горбатив, а мене покликала матуся — дуже ввічливо, як це в пас стало звичним, відколи я підріс і змужнів:

— Уже восьма, синку. Знову спізнишся!

— Щось у мене голівер болить! — гукнув я їй у відповідь. — Зостанусь удома, спробую переспати біль.

Я почув, як мати зітхнула й сказала:

— Сніданок тобі я залишу на плиті, синку. Мушу вже бігги. І справді, був такий закон, який забороняв усім, крім дітей, не горбатити, хай ти сам хворий чи в тебе хвора дитина. Моя матуся працювали в одному з так званих держмаркетів, де полиці були заставлені суповими та квасолевими консервами й іншим таким говном. Я почув, як вона з брязкотом поставила тарілку на газову плиту, взулася, взяла пальто, що висіло на гачку за дверима, зітхнула й мовила:

— То я пішла, синку.

Я вдав, ніби повернувся до країни марень, а тоді й справді задавив гарненького хропака і побачив дивний, але правдоподібний сон, в якому мені чомусь привидівся мій кент Джорджі. В сновідєнії він був багато старший, лютіший і суворіший; він розводився про дисципліну, слухняність і про те, що всі мальчікі під його началом мусять цього суворо дотримуватись і віддавати йому честь, як в армії, а я стояв серед решти хлопців у шерензі й вигукував: "Так, сер!" або "Ні, сер!" Потім я угледів на плечах у Джорджі зірки, як у генерала. Тут він підвів до мене Дима, також постарілого й сивого, із щербатим ротом, іцо його він, побачивши мене, роззявив в усмєшкє, а мій кент Джорджі промовив, показуючи в мій бік:

— Цей хлопець з голови до ніг у багні й лайні. І це була таки правда.

— Не бийте мене, благаю вас, братики! — заволав я і кинувся навтьоки. Я бігав колами, а Дим за мною, трусячи від смеха голівером і обпікаючи мене батогом,— за кожним влучним ударом лунав електричний дзвоник — дзінь-дзінь! — і мені від цього стало ще болячіше.

Тут я бистренько прокинувся, серце гупало — гуп-гуп-гуп! — і біля дверей, певна річ, справді дзеленчав дзвоник — др-р-р-р! Я вдав, ніби вдома нікого нема, однак те "др-р-р-р" не вгавало, і я почув, як за дверима гукнули:

— Та годі тобі! Відчиняй, я ж бо знаю, що ти в ліжку. Я відразу впізнав той голос. Це був П. Р. Делтойд (глупий дуб), мій так званий післявиправний наставник, геть очманілий від сотень прочитаних книжок хрєн. Я гукнув йому хворим голосом: "Іду, іду!" — виліз із постелі й накинув на себе халат, чарівний халат, братики, розмальований краєвидами різних міст. Тоді взув копита в дуже зручні вовняні тапочкі, розчесав свій скуйовджений "німб" і був готовий зустріти П. Р. Делтойда. Коли я відчинив двері, він, вайлувате похитуючись, ступив до квартири — розпатланий, у потертій шляїїє, в забрьоханому плащі.

— Ох, Алексе, Алексе,— зітхнув він. — Я зустрів твою матір. Вона сказала, нібито в тебе щось болить. Тому ти й не в школі, атож.

— Нестерпно болить голова, сер,— відказав я, як справжній джентльмен. — Сподіваюся, що пополудні біль минеться.

— Атож, атож, надвечір-неодмінно,-шпигнув мене П. Р. Делтойд.— Вечір — то великий час, еге ж, Алексе? Сідай хлоопчику,— запросив він мене, наче я був гість у його домі. — Сідай, сідай. — Він опустився в крісло-гойдалку мого татуся й почав гойдатися, ніби саме задля цього й завітав до мене.

— Чашечку чифірчику, сер? — спитав я. — Тобто чаю.

— Не час,— відповів він, гойдаючись і позираючи на мене з-під насуплених брів, немов хранитель світового часу. — Атож, не час,— повторив він, дубоголовий.

Я поставив чайник на плиту й поцікавився:

— Чим я маю завдячувати таку велику честь? Щось трапилося, сер?

— Трапилося? — бистро й хитро перепитав він і підозріливе глипнув на мене, так само розгойдуючись. Тоді скосив очі на оголошення в газєткє, що лежала на столі: чарівна молоденька ципа сміялась і виставляла грудь, рекламуючи, братики, принади югославських пляжів. Зжерши її очима, він провадив далі: — Чому це ти вирішив, ніби щось трапилося? Мабуть, чогось накоїв, еге?

— Та я просто так, сер,— відказав я.

— Гаразд,— мовив П. Р. Делтойд,— то я, в свою чергу, скажу тобі просто так, щоб ти пильнувався, Алексе, бо наступного разу, як ти розумієш, хлопчику, буде вже не виправна школа. Наступного разу ти

опинишся за ґратами, і вся моя робота — собаці під хвіст. Якщо тобі начхати на самого себе, то міг би принаймні подумати про мене — про того, хто мордується з тобою. Скажу тобі під секретом, що нам ставлять великий чорний штампик як знак професійної неспроможності за кожного, кого ми не змогли виправити, за кожного, хто кінчає тим, що бачить небо в клітинку.

— Та я ж нічого такого не зробив, сер! — запевнив його я. — Тобто поліція не має проти мене нічого, сер.

— Тільки не треба напускати туману про поліцію,— стомлено зауважив П. Р. Делтойд. ї, так само розгойдуючись, повів далі: — На гарячому вони тебе, правда, не спіймали, але це ще зовсім не означає, як ти сам розумієш, що ти нічого не накоїв. Адже вчора була добряча бійка, хіба не так? В хід пішли тєсакі, велосипедні ланцюги й таке інше. Вчора пізно ввечері біля електростанції швидка допомога забрала жахливо побитого приятеля одного гладкого хлопця й відвезла до лікарні. Атож, згадували й твоє ім'я. Інформацію я дістав із звичайних джерел. Деяких твоїх друзів також згадували. Загалом учорашній вечір був багатий на всілякі хуліганські вихватки. Авжеж, доказів, щоб когось звинуватити, як завжди, бракує. Але я тебе застерігаю, Алексе, як твій вірний друг, єдиний у цьому хворому й гнилому суспільстві, як людина, що прагне врятувати тебе від самого 'себе, хлопчику.

— Я це дуже ціную, сер,— відповів я. — Від щирого серця кажу.

— Справді? — глузливо посміхнувся він. — Ти тільки пильнуйся, Алексе, і з мене досить. Нам відомо більше, ніж ти гадаєш, хлопчику... Ну що тебе до цього штовхає? — провадив він далі страдницьким голосом, але так само гойдаючись у кріслі. — Ми досліджуємо це питання, крутимо його сяк-так уже близько століття, але не посунулись ні на крок. У тебе гарне помешкання, чудові дбайливі батьки зрештою, і власна голова на в'язах... Невже в тебе вселився якийсь біс?

— Та ніхто в мене не вселився, сер,— запевнив я. — І поліція давненько не замітала.

— Оце ж бо мене й непокоїть, хлопчику,— зітхнув П. Р. Делтойд. — Надто довго все гаразд. Тепер ти, за моїми підрахунками, маєш уклепатися. Саме тому я тебе й застерігаю, Алексе: не сунь свого довгого носа куди не слід. Чи ясна моя думка?

— Ясна, як незамулене озеро, сер,— сказав я. — Прозоре, як небесна блакить улітку. Можете на мене покластися, сер. — І я подарував йому улибку на весь рот.

Та коли він пішов, я заварив собі чифірчику й подумки посміявся над вєщамі, які так непокоять П. Р. Делтойда та його друзів. Гаразд, я чиню зле, коли краду, мєтєлюсь, ріжу бритвой чи трахкаю дєвочєк, і якщо мене заметуть, тим гірше для мене, братва, бо якби так поводилися всі чєловєкі, країна була б некерована. Мене вже хапали, відсилали на три місяці в одне мєсто, потім на півроку — в інше, але якщо тепер мене, як ніжно висловився П. Р. Делтойд, посадять, попри мій тендітний вік, у в'язничну кліточку, то я скажу ось що: це буде хоч і справедливо, одначе тільки на шкоду, добродії, бо для ув'язнення я ще не дозрів. Тому, щоб таке майбутнє не простигло до мене свої бліді й мертвотні руки, щоб не наскочити на тесак, не зійти кров'ю під кривим лезом чи уламком скла на автостраді я намагатимусь не попастися. Я не кривлю душею. Але згадка про те, як вони із шкури пнуться, щоб докопатись до причини зла, обертає мене на пустотливого мальчіка. Причини добра вони не дошукуються, чому ж тоді так ревно "досліджують" протилежне? Люди бувають добрі, бо їм це до вподоби, тут нічого не вдієш-так само як і в протилежному випадку. Я особисто схиляюся до протилежного. Навіть більше, зло взагалі притаманне людині, коли вона лишається самко-мотня. А людину ж бо створив господь Бог — це його велика гордість і радость. "Не-я" не має зла, тобто уряд, суди, школи виступають проти зла, бо заперечують саме "я". А чи вся наша сучасна історія — не боротьба "маленьких людей" проти цих велетенських

машин? Я кажу серйозно, братики. Але все, що я роблю, я роблю через те, що воно мені до вподоби.

Отак того усміхненого зимового ранку я пив чифірчик з молоком — ложечку за ложечкою, з цукром, поки в роті стало сладко. Тоді взяв з плити сніданок, що його бідолашна моя матуся наготувала для мене. Це була лише оката яєчня, ото й усе, але я ще підсмажив грінку, і поки ковтав, плямкаючи, яєчню та грінку з джемом, почав читати газету. Як завжди, газета повідомляла про хуліганство й пограбування банків, про страйки й про те, що футболісти нагнали на всіх жаху, погрожуючи не грати наступної суботи, якщо їм не підвищать платню. Ох уже ці вередливі мальчікії Писалося також про космічні польоти, про найбільші стереотелеекрани і про пропозицію поміняти пакети від мильної стружки на ярлики до супових консервів — чарівну пропозицію, дійсну тільки один тиждень. Це викликало в мене смєх. А ще там була большая стаття про сучасну молодь (виходить, про мене, тож я вклонився і розреготавсь, як безумний) якогось вельми освіченого голомозого чєловєка. Я уважно читав статтю, братики, чаював — чашка за чашкою — і гриз ломтікі грінки, вмочаючи їх у джем та в яєчню. Той учений чєловєк розводився про відомі вєщі: про брак батьківської дисципліни — так він це називав,— про брак справді добрих учителів, які б могли витрясти із своїх дурних вихованців ницість і спрямувати їх — ой-ой-ой! — на добрі діла. Ця несусвітна глупость викликала в мене смєх, одначе приємно було знати, що хтось постійно розвиває таку тему. Щодня з'являлися статті про сучасну молодь, але найкращою в тій газєтє була замітка якогось старигана в моднячому комірці. Він зазначив, що, на його переконання,-а він буцімто говорить від імені Бога,— "в усьому винен диявол, що поселився за кордоном", а тепер шукає шляхів, щоб проникнути в молоду плоть, і дорослі несуть за це відповідальність, бо захопилися своїми війнами, бомбами й такими іншими дурницями. Цілком слушно. Він знав, що каже, бо був посланцем самого Бога. А ми, молоді мальчікі, зовсім не винні. Таки-так.

Гикнувши кілька разів на повний шлунок, я дістав із шафи одєжду і ввімкнув радіо. Передавали музику, дуже гарний маленькій струнний

квартет Клаудіуса Бердмена, який я добре знав. Я не стримав смєха, згадавши, що вичитав у одній з тих статей цікаву думку про сучасну молодь — мовляв, вона, молодь, стане кращою, якщо її надихатиме живе сприйняття мистецтва. Мовляв, велика музика й велика поезія здатні погамувати сучасну молодь і зробити її більш цивілізованою. Цивілізованою — сифілізованою! Музика завжди настовбурчувала мене, братики, й викликала таке відчуття, ніби сам Бог, ладний ударити громом і блискавкою, віддає волаючих чєловєков і цип під мою — ха-ха-ха! — владу. Коли я витер ліцо, лапи й одягся (одєжда в мене була студентська — голубі штани й светр із літерою А: Алексс), то вирішив, що саме час навідатися до крамниці грамплатівок (бабкі в мене були: у кишенях приємно подзвонювали монети) і подивитись, чи не з'явилася давно обіцяна й давно замовлена стереоплатівка з Дев'ятою (Хоральною) симфонією Бетховена, записаною на фірмі "Мастерстроук" симфонічним оркестром Еша Шема під керівництвом Л. Мухайвіра. Отож я вийшов, братики, з дому.

День відрізнявся від ночі. Ніч належала мені, моїм кентам і решті запелюшників, а старі обиватєлі ховалися по домівках і тішилися глупимі всесвітніми телеканалами. День, навпаки, належав старим, до того ж удень на вулицях було більш рож, цебто полісменів. На розі я сів в автобус і доїхав до Центру, тоді почалапав на Тейлор-плейс до крамниці грамплатівок, куди вчащав за неоціненними покупцями. Хоч та крамниця мала глупую назву "Мелодія", це було справді гарне мєсто, де звичайно бистро з'являлися нові записи. З покупців, коли я ввійшов до крамниці, там були тільки дві малі ципки, що застрягли в секції "Крижаний жезл" (цей знак означав "мертвотно холодний рок" і стояв на платівках з новими записами поп-музики — Джонні Берневей, Стеш Крох, ансамблі "Міксери", "Полеж тихо з Едом та їдою Молотовими" і таке інше говно). Тим двом ципкам було не більш як по десять років, і вони, як і я, вирішили, певно, прогуляти школіназію. Відчувалося, що обидві уявляють себе вже дорослими дєвочкамі — попідкладали груді, жирно намазюкали губбкі, а побачивши вашого слугу покірного, ще й захитали стегнами. Я став біля прилавка й ошкірився до Енді (завжди

ввічливий, запопадливий, справді гарний хрсн, хоч голомозий і худий як тріска).

— О! — вигукнув Енді. — Схоже, твоя мрія здійснилась. Маю гарні новини. — Відбиваючи, наче диригент, лапамі такт, він пішов по платівку.

Дві малі ципки пирснули, як і належить у їхньому віці, і я, братики, суворо на них лупнув. Енді дуже бистро повернувся, вимахуючи великим лискучим білим конвертом Дев'ятої з насупленим, похмурим ліцом самого Людвіга вансі на ньому.

— Ось,— сказав Енді. — Прослухаємо, щоб перевірити? Та мені хотілось якнайшвидше віднести платівку додому й послухати її на своєму стерео, на самко-моті, не ділячись ні з ким насолодою. Коли я вигріб з кишені деньгі, щоб розплатитись, одна з тих малих ципок поцікавилась:

— Кого це ти відколупав, братчику? Таке велике й одне? — Ці малі пісюшкі мали свій жаргон.

— "Сімнадцяте небо"? Люк Стерн? Гоглі Гогль?

Обидві закихкали, вигинаючись і погойдуючи стегнами. І раптом мені сяйнула така думка, що я трохи не поточився від захвату, братва. Кілька секунд навіть не міг звести дух. Тоді оговтавшися, вишкірив начищені зубья і мовив:

— Навіщо вам іти додому, сестрички, й слухати оце завивання. — Я встиг помітити, що вони купили платівки з поп-вєщамі для підлітків. — Б'юсь об заклад, у вас манюсінький портативний програвачик, придатний хіба для пікніка.

Обидві невдоволено випнули губи.

— Ходіть із дядечком,— провадив я далі,— і ви послухаєте музику по-справжньому. Почуєте труби ангелів і тромбони диявола. Запрошую вас,— уклонився я.

Вони знову захихотіли, і одна з них відповіла:

— Та ми такі голодні! Краще б поїсти.

— Атож,— докинула друга,— вона хоче сказати, що ще не снідала.

— То поїсте з дядечком. Кажіть, куди підемо.

Дівчатка, кумедно вдаючи досвідчених, дорослих жінок,почали перелічувати назви ресторанів: "Ріц", "Брістоль", "Хілтон", "Рісгоранте Грантурко"... Зрештою я урвав їх словами: "Ходіть за дядечком",— і повів до "Макаронниці" за рогом. Там я дав їхнім невинним юним лічікам схилитися над спагетті з ковбасою, тістечками із збитими вершками, банановими "сплітами" й гарячим шоколадом, а сам — мене аж занудило від такої рясноти — з'їв дуже скромний полуденок:

скибочку шинки та чималий шмат гострого червоного перцю. Ці дві малі ципки хоч і не сестри, були дуже схожі одна на одну. Однаково думали — чи й узагалі не думали,— мали однакове волосся кольору сухої соломи. Що ж, сьогодні вони справді подорослішають. Я зроблю цей день днем їхньої зрілості. Не піду пополудні до школи, а візьмусь за науку — Алекс як учитель! Ципок звали, як вони самі сказали, Марті та Соньєтта досить-таки безумно, останній крик дитячої моди.

— Гаразд, Марті й Соньєтта, то Марті й Соньєтта,— промовив я. — Час нам мчатися— і то з вітерцем! Нумо, вперед!

Коли ми вийшли на холодну вулицю, дівчатка сказали, що не поїдуть на автобусі — ні-ні! — тільки на таксі, тож я, потураючи їм, хоч у душі

криво осміхнувся, підкликав зі стоянки таксі. Водій, старий вусатий чєловєк у засмальцьованій одєждє, попередив:

— Тільки нічого не рвіть. Не попсуйте сидінь. Щойно поміняли оббивку. Я розвіяв його дурні побоювання, і ми рвонули в бік муніципального будинку 18-А. Малі самовпевнені ципки по дорозі перешіптувались і хихотіли. Одне слово, приїхали ми, братики, і Л-ГІОПІЕ ципок до квартири 10-8. Поки ми дерлися сходами нагору, вони відсапувались і сміялись, а коли прийшли, сказали, що помирають від спраги, тож я відімкнув у себе в кімнаті заповітну скриньку й налив кожній з тих десятирічних дєвочєк віскі "Скотчмен", щоправда, добряче розведеного колючою, аж у ніс било, содовою. Обидві всілися на моє ліжко (все ще незастелене) і, гойдаючи ногами, почали цмулити віскі, а я поставив на свій стереопрогравач їхні дурні нікчемні платівочки. Суміш, яку ми пили з дуже гарних, розкішних, дорогих позолочених келихів, нагадувала швидше ароматизований дитячий напій. Одначе ципки аж прицмокували-ох-ох-ох! —ще й вигукували: "Запагорбіти можна!", "ЗЗомліти мало!" — й такі інші безглузді слова, модні в їхньому середовищі. Поки я програвав оте говно, укоськав їх допити віскі й налив їм по другій. А вони були й раденькі, братики! Тож коли їхні жалюгідні поп-диски прокрутилися двічі (там були дві пісні: "Медові пахощі" у виконанні Айка Ярда і "Ніч після дня після ночі", яку тоненько завивали два кастрати, справжні євнухи, прізвища їхні я забув), ципки, здавалося, вже досягли межі істеричного збудження — плигали на ліжку й вистрибували разом зі мною по кімнаті.

Про те, що я зробив того дня, братва, нема чого розводитись, ви вже, певно й самі здогадались. Дві малолітки як оком змигнути опинилися без одєжди, але все реготали, бо нагой дядечко Алекс із ручкою від сковороди, що стирчала з нього, здавався їм дуже кумедним, а він, наче роздягнений лікар, усе відгортав шкірку, а тоді з гарчанням, мов рись болотна, смикнувся й зволожив собі лапу. Потім я обережно дістав із конверта Дев'яту симфонію — отож Людвіг ван тепер був також нагой,— а тоді, коли востаннє смикнувся й відчув найвищу насолоду, опустив голку на платівку. І почалось: басові струни забубоніли з-під

ліжка до решти оркестру, далі озвався чоловічий голос, закликаючи всіх радіти, і полилася блаженно-обалдєнная мелодія, оспівуючи Радість, це небесне полум'я, а я, відчувши в собі звіра, накинувся на двох малих ципок. Тепер вони вже не тішились і весело не вигукували, бо мусили коритись дивним, незрозумілим бажанням Алекса Великого, що, збадьорений Дев'ятою і шкірковідгортанням, був чудесний, замєчатєльний і дуже вимогливий, братики. А втім, обидві малі були надто п'яні, аби щось відчути як слід.

Та коли той гуркіт і вигуки про "Радість, Радість, Радість!" стихли вдруге й усе скінчилось, малі ципки вже не вдавали з себе досвідчених жінок. Вони, здається, втямили, що з ними зроблено, й почали скиглити, проситися додому і казати, нібито я — дикий звір. Вигляд вони мали такий — скривавлені, набурмосені,— наче побували у великій бітвє, що, зрештою, так і було. Що ж, прогулюючи школу, вони однаково мали підвищувати свій освітній рівень. І таки підвищили. Вдягаючись, обидві зойкали, хлипали — ой-ой-ой! — і маленькими кулачками легенько товкли мене, брудного, нагото, висотаного і витолоченого, а я мовчки лежав собі на ліжку.

— Підла, противна тварюка! — кричала мала Соньєтта. — Скотиняка!

Я не заважав їм згребти свої речі й забратися геть. Вони ще погрожували, що напустять на мене рож і таке інше. Коли вони побігли сходами вниз, я провалився в сон, а з програвача так само лунали звуки радості, радості, радості...

5

Прокинувся я пізно (десь о пів на восьму), що, як з'ясувалося потім, було з мого боку нерозумно. В цьому зіпсутому світі, як ви самі вже помітили, все має значення. І все, як ви збагнули, взаємопов'язане. Таки-так. З мого стерео вже не лунали ні звуки радості, ні "Обнімітесь, мільйони", хтось вимкнув програвач — те чи ем, я чув тепер їх обох у

вітальні, вони брязкали — брязь-брязь! — тарілками, сьорбали — сьоорб-сьорб! — чай із чашок, одне слово, вечеряли після виснажливого рабочєгодня — одне на фабриці, друге в крамниці. Бідолашні старі! Жалюгідні прєдкі. Я накинув халат і визирнув з кімнати — такий собі люблячий синочок.

— Привіт, привіт! Удень відпочив і тепер почуваю себе куди краще. Ввечері попрацюю — зароблю трохи кишенькових грошей. — Це для батьків, які зізналися, ніби саме так сприймали тоді мої походеньки. — Ням-ням-ням! А мені шматочок?

Це був якийсь заморожений пиріг, що його мати розморозила й підігріла.

Вигляд він мав не дуже апетитний, але я мусив сказати навпаки. Батько зиркнув на мене з неприхованою підозрою, одначе не наважився щось закинути, а мати втомлено усміхнулась до плоду своєї утроби, до свого синочка. Пританцьовуючи, я зайшов до ванної і бистро прийняв душ, бо почувався брудним і липким, тоді повернувся до своєї кімнатчини і вбрався у вечірню одєжду. Зрештою, помитий, зачесаний, у почищеному одязі — картинка! — я взявся за свій шмат пирога.

-Не подумай, що я винюхую,-мовив татусь,-але де саме ти підпрацьовуєш увечері?

— А-а-а,— протяг я з повним ротом,— де трапиться. На підсобній роботі. То там, то там. — І я втупився йому в глаза — мовляв, піклуйся про себе, а я собі раду дам. — Я ж бо ніколи не прошу грошей, правда? Ні на одяг, ні на розваги. Чого ж ти допитуєшся, га?

Батько був сором'язливим вайлом.

— Пробач, сину,— пробурмотів він. — Але я часом непокоюсь... Мені сняться тривожні сни. Звісно, ти можеш глузувати, однак у снах багато віщого. Вчора я бачив сон про тебе, і він мені дуже не сподобався.

— Он як? — Батьків сон мене заінтєрєсовал. У мене було таке відчуття, ніби я також щось побачив уві сні, але не міг пригадати, що саме. — Справді? — перепитав я, облишивши жувати глевкий пииріг.

— Дуже виразний сон,— провадив батько. — Приснилося, ніби ти лежиш серед вулиці і тебе б'ють інші хлопці. Вони нагадували тих, з якими ти знався, поки тебе не відіслали до виправної школи.

— Невже? — Подумки я осміхнувся. Татусь вірить, ніби я перевиховався, чи принаймні переконує себе в цьому. Тут я пригадав і свій сон, що приснився мені перед ранком,— про Джорджі, який віддавав генеральські накази, й про Дима, що шкірився беззубою пастью і вимахував батогом. А втім, одного разу мені сказали, що вві сні буває одне, а наяву — зовсім інше, протилежне. — Ти, батечку, не переживай за свого єдиноого сина і спадкоємця,— промовив я. — Не бійся. Він зуміє постояти за себе, правду кажу.

— Так от,— вів далі батько,— ти безпорадно спливав кров'ю і не міг дати відсіч.

Це вже суперечило дійсності, і в душі я знов осміхнувся. Тоді повигрібав із кишень усі дєньгі і з дзенькотом висипав їх на барвисту скатертину.

— Тут не дуже багато, тату. Це те, що я заробив учора ввечері. Але, певно, вистачить вам з мамою, щоб посидіти десь і випити по чарці шотландського віскі.

— Спасибі, синку,— подякував він. — Але ми тепер виходимо рідко. Боїмося. На вулицях таке діється... І все ж спасибі. Я принесу мамі

завтра пляшечку чогось такого додому. — І, поки мати чистила на кухні каструлі, висипав ті нечесно надбані гроші в кармани штанів. До вхідних дверей він провів мене лагідною усмішкою.

Унизу, в кінці сходів, я здивовано, ба навіть ошелешено зупинився. Аж пасть роззявив, наче позіхи напали. Мене зустрічали! Мене чекали біля вкритого написами муніципального настінного живопису ругатєльства, як завжди, примовляючи: "У-ха-ха!" Почувши, що Джорджі й Піт привіталися зі мною, Дим миттю обернувся, по-кентовски вишкірив зубья і, незграбно пританцьовуючи, прогудів:

— А ось і він, а ось і він прийшов — ура!

— Ми вже непокоїлись,— пояснив Джорджі. — Чекали на тебе, пили молочко з "бритвочками", тоді подумали: може, ти образився? Тому й прийшли сюди. Правильно я кажу, Піте?

— Еге ж,— підтвердив Піт.

— Ви-ї-бачаюсь,— обережно відказав я. — Чогось розболівся голівер, то я ліг поспати. А мене не збудили, хоч я й просив. Виходить, усі зібралися, можна подивитись, що нам запропонує вечір, еге? — Схоже, я перейняв це "еге?" у П. Д. Делтойда, мого "післявиправного наставника". Дуже дивно.

— Твій головний біль мене засмучує,— мовив Джорджі так, наче був дуже стурбований,— Мабуть, ти перевантажуєш свого голівера. Віддаєш накази, стежиш за дисципліною тощо. Ти певен, що біль минувся? Може, краще знов ляжеш у ліжко?

Всі троє криво посміхнулись.

— Стоп! — сказав я. — Давайте побалакаємо відверто, по щирості. Цей сарказм, якщо його можна так назвати, не личить вам, друзяки. Ви,

певно, накалякали в мене за спиною чортзна-чого, жартували й глузували вже скільки хотіли. Але я — ваш кент і ватажок, отож, безперечно, маю право знати, в чому річ, еге ж? Ну-бо, Диме, що означає твій кінський вискал?

Дим роззявив пасть у безгучному реготі, і тут бистро втрутився Джорджі:

— Гаразд, тільки не треба смикати більше Дима, братику. Це все частина нового шляху.

— Нового шляху? — перепитав я. — Що ж це за новий шлях? Поки я спав, у вас точилася довга балачка, і ви все вирахували. Тож я уважно слухаю. — Я згорнув руки на грудях і зручніше приххилився до зламаних поручнів, нависаючи над кентами, бо стояв на третій сходинці.

— Це не переворот, Алексе,— пояснив Піт. — Просто ми бажаємо більшої демократії. Щоб ти повсякчас не вказував нам, що треба робити, а що — ні. Але це зовсім не переворот.

— Ідеться не про переворот,— підхопив Джорджі. — Вся річ у тому, хто має ідеї. А які в нього були ідеї? — Він наставив свої нахабні глаза на мене. — Все якісь дрібнички, нікчемні вєщі, як оце вчора вночі. А ми ж ростемо, братики.

— Так,— озвався я, не поворухнувшись. — Слухаю вас уважно.

— Що ж,— проказав Джорджі, все 'дно тобі доведеться це вислухати, то краще зараз. Ми все ходимо по колу, грабуємо крамниці тощо — одне слово, хапаємо жалюгідні башлі. А тим часом Вілл Англієць у кавовому мєстє "Силач" запевняє, що зуміє збути будь-що, хоч би хто з мальчіков його вкрав. Вогонь чи кригу — будь-що. — Джорджі знов витріщив на мене свої холодні глаза. — Вілл Англієць каже, що можна взяти великкі-превеликі дєньгі.

— Так,— мовив я дуже спокійно, хоч у душі відчував страшне раздраженіє. — Відколи це ти приятелюєш і радишся з Вілллом Англійцем?

— Час від часу,— відрубав Джорджі. — Коли буваю самко-один. Як минулої неділі, скажімо. Адже я маю право на приватне життя, кенте, чи не так? Мене, зрештою, це не обходило, братики.

— І що ж ти робитимеш із тими, як ти пишномовне висловився, великими-превеликими дєньгамі? — поцікавився я. — Хіба ти не маєш усього, чого душі завгодно? Потрібна машина — береш її під будь-яким деревом. Бабок забажаєш — будь ласка. Так? Звідкіля ж у тебе цей зальот — стати великим набундюченим капіталістом?

— Ох,— відмахнувся Джорджі,— ти часом міркуєш і говориш, мов мала дитина. — (Дим, як завжди, доточив до його слів сввоє "у-ха-ха!".) — Сьогодні,— провадив Джорджі,— ми здійснимо справжню крадіжку.

Отже, мій сон виявився віщим. "Генерал" Джорджі командував, що можна, а чого не можна нам робити, а Дим-з-батогом нагадував безмозкого ошкіреного бульдога. Так чи так, я вів гру обережно, дуже, надзвичайно обережно. Тому, всміхнувшись, відказав:

— Гаразд. Дуже добре. Пробудження ініціативи серед мас, як я й чекав. Я вас багато чого навчив, кентики. А тепер, Джорджику, поділися своїми планами.

— Пхе! —пхикнув Джорджі й хитро вишкірився. — По-перше, молоко-плюс, чи не так би ти почав? Вєщь, яка збадьорює нас, а передусім — тебе. Що ж, повчимося в тебе, хлопче.

— Ти висловлюєш уголос мої мислі,— усміхнувся я. — Я саме збирався запропонувати давню добру "Корову". Добре, добре. Веди нас, Джорджику!

Я зробив низенький уклін, так само безумно шкірячись і водночас гарячкове розмірковуючи. Та щойно ми опинились на вулиці, я понял: мізкувати — то для глупцов, а умним досить натхнення й того, що Бог пошле. На допомогу мені прийшла чарівна музика. Повз нас саме промчала машина з ввімкнутим радіоприймачем, і я почув кілька тактів з Людвіга вана (це був Концерт для скрипки, фінал) і раптом врубілся, що треба робити.

— Що ж, Джорджі, гаразд,-прогарчав я і-вжик!-вихопив брітву-горлорізку.

— Отакої?! —Здивувався Джорджі, але бистро вихопив тєсак, з колодочки лунко вистрілило лезо, і ми стали один проти одного.

— Е ні! Так не годиться,— зауважив Дим і спробував був зняти з себе обмотаний навколо пояса ланцюг.

Одначе Піт міцно схопив його й кинув:

— Облиш їх. Усе правильно.

Отак Джорджі і ваш покірний слуга почали безмовний котячий танок, чудово знаючи манеру один одного й вичікуючи слушної миті. Джорджі все намагався дістати мене блискучим лезом — чик-чик! — одначе жодного разу навіть не торкнувся мене. Повз нас проходили люди й усе те бачили, проте не звертали уваги на таку звичну вуличну сценку. Тут я полічив: "Один, два, трі! " — й чиркнув брітвой — взз-взз! — але не поо ліцу чи глазам Джорджі, а по його руці, що стискала тєсак, і він таки випустив його, братики. Отак. Тесак упав, брязнувши на обмерзлий зимовий тротуар. Я тільки торкнувся брітвой пальців Джорджі, а він уже зачудовано витріщився на червону цівку, що зблиснула під вуличним ліхтарем.

— Так,— сказав я, приступаючи тепер до Дима, оскільки Піт дав йому совєт не розкручувати на поясі "ужа", і Дим того сивєта послухався. —Так, Диме, а зараз давай розберемося з тобою!

— У-у-у-ух! — заревів, наче великий безумний звір Дим і так бистро та вправно стяг із себе ланцюга, що можна було замилуватись.

Найкраще, що я міг зробити, це якомога нижче присісти і, стрибаючи по-жаб'ячому, захистити ліцо й глаза. Я так і зробив, братики. Сердега Дим, який звик одразу поціляти в обличчя — хрясь! — аж отетерів. Щоправда, він оперіщив мене по спині так, що я трохи не здурів, але той біль лише примусив мене бистро зреагувати й покінчити з Димом. Розтинаючи зі свистом брітвой повітря, я чиркнув по Димовій лівій ходулі, щільно обтягненій холошею, розпоров її на два дюйми й пустив кров. Дим геть обєзумєл. Він посунув на мене, загавкавши по-собачому — гав-гав-гав! — але я вчинив точнісінько так, як із Джорджі, вклавши всю свою силу й уміння в один порух, і відчув, як брітва увігналася досить глибоко в Димів зап'ясток. Він випустив з рук свого гнучкого "ужа" й заскиглив, як дитина. Тоді, так само підвиваючи, спробував висмоктати із зап'ястя кров, але її було багато, і він став пускати з рота бульбашки. З руки в нього била, хоча й не довго, гарна червона цівка.

— Що ж, кентики,— промовив я,— це буде вам наука. Правда ж, Піте?

— А я нічого не'казав,— заперечив Піт. — Я ніколи не казав жодного слова. Поглянь, Дим може ґиґнути від втрати крові.

— Пусте,— відмахнувся я. — Людина помирає лиш один раз. А Дим помер, перше ніж народився. Крівця в нього швидко зупиниться.

Справді, вени я йому не зачепив. Я дістав із кармана чисту сякачку і власноруч перев'язав Димові зап'ясток. Він усе скиглив, стогнав, та кров

нарешті зупинилася, братики. Отож тепер ці барани затямили, хто в них господар і вожак, вирішив я.

Два поранені бійці швидко заспокоїлись у барі "Герцог Нью-Йоркський" подвійними порціями бренді (купили вони за власні башлі, бо я всі свої висипав батькові) й покладеними на порізи сякачками, змоченими в холодній воді. Підстаркуваті ципи, з якими ми так шляхетно повелися напередодні, знову були там і так само кудкудакали, як заведені: "Спасибі, хлопчики" та "Хай береже вас Бог, хлопчики",— хоч цього разу ми задля них грошима не сорілі. Але тут вихопився Піт:

— То як воно, дівчатка? — І купив їм пива — у нього, схоже, кармани були напхом напхані бабкамі.

Отож бабушєнції загомоніли ще голосніше:

— Хай благословляє і береже вас Бог, хлопчики! Ми ніколи вас не викажемо! Ви — найкращі з усіх хлопчиків. Тут я звернувся до Джорджі:

— Що ж, ми повернулися туди, де були, так? Усе, як раніше, все забуто, еге ж?

— Так, так, так,— погодився Джорджі.

Дим, щоправда, мав усе ще ошелешений вигляд, навіть пробелькотів:

— Я б упорався з тим здоровенним видряпком за допомогою свого "ужа", якби на заваді не став один хрсн. — Так наче він оце не зі мною рубався, а з якимось іншим мальчіком.

— Гаразд, Джорджі,— проказав я. — То що тобі, хлопче, спало на думку?

— Ет! — відмахнувся Джорджі. — Не зараз. Не сєгодня.

— Та ти ж дужий дорослий чєловєк,— укоськував я його. — Як і всі ми. Ми ж бо не дітлахи, га, Джорджі? То що там тобі за ідея сяйнула, хлопче?

— Я б йому гарненько поцілив ланцюгом у глаза,— пробубонів Дим, а бабушенції знай ґелґотіли своє: "Спасибі, хлопчики..."

— Розумієш, це я про той будинок,— пояснив Джорджі. — Ну, той, що з двома ліхтарям біля входу. І з глупой назвою.

— Якою такою глупой?

— Чи то "Пристань", чи то "Пристанище". Якась така глупость. У ньому живе стара ципа зі своїми котами й купою старих цінних вєщсй.

— Тобто?

— Золото, срібло й усілякі коштовності. Мені про це розповів Віллл Англієць.

— Ага, віжу,— кивнув головою. — Все добре віжу. — Я справді здогадавсь, що він має на увазі. Йшлося про Старе місто, що відразу за багатоквартирним будинком "Вікторія". Що ж, справжній ватажок знає, коли треба виказати іншим свою великодушність. — Дуже добре, Джорджі,— похвалив я його. — Чудова думка, її варто реалізувати. Відразу й гайда!

Коли ми виходили, бабушєнції запевнили нас:

— Ми нікому нічого не скажемо, хлопчики. Ви були весь час тут.

— Славні ви дівчатка,— усміхнувся я. — Через десять хвилин ми вам знову купимо питва.

І я повів трьох своїх кентів на мою погибель.

6

На схід від "Герцога Нью-Йоркського" починалися офіси, за ними височіла стара понівечена бібліотека, далі був багатоквартирний будинок "Вікторія", названий так на честь чи то якоїсь перемоги, чи чогось іншого, а за ним тяглися давні будиночки в районі, що мав назву Старе місто. Кілька чудових старовинних домików, братики, в яких жили худі й сварливі полковники з ціпками в руках, підтоптані овдовілі ципи та глухі літні пані з котами — ті, яких, братва, не торкнувся за всю їхню пречисту жізнь жоден мужчіна. Там справді були старі вєщі, що за них приїжджі дали б чималу грошву,— картини, коштовності й таке інше давнє говно. Тихенько й без пригод ми підійшли до домика під назвою "Пристанище"; два круглі ліхтарі на залізних стовпах нагадували вартових обіч дверей. В одній з кімнат на першому поверсі тьмяно мерехтіло світло, тож ми, невидимі на темній вулиці, зазирнули у вікно — подивитись, що ж там відбувається всередині. На вікні були металеві грати, як у в'язниці, одначе ми добре все просікли.

А відбувалося там ось що: стара ципа, сива-пресива, із зморшкуватим ліцом, наливала молоко з пляшки в блюдця й ставила їх на підлогу — певно, внизу крутилося безліч котов і кошєк, що без угаву нявчали. Ми помітили кілька жирних скотін, що, роззявивши пащеки й нявкаючи, вистрибнули на стіл. Бабушка з ними всіма розмовляла, щось вуркотливо їм говорила. На стінах у кімнаті було видно безліч картин, давній годинник тонкої роботи, скрізь стояли вази, різноманітні прикраси. Все мало коштовний, старінний вигляд.

— За все це відвалять добрячу дєньгу, братва,— прошепотів Джорджі. — Віллл Англієць не збрехав.

— А як пробратися всередину? — поцікавився Піт.

Я мусив якомога швидше розтовкмачити, щоб випередити Джорджі.

— Насамперед,— прошепотів я,— слід спробувати звичайний шлях у двері. Я підійду і дуже ввічливо скажу, що одному з моїх кентів на вулиці запаморочилось у голові. Джорджі буде готовий це зіграти, коли вона відчинить. Я попрошу її винести води чи викликати по телефону лікаря. А далі все просто.

— Так вона тобі й відчинить! — кинув Джорджі.

— Піймав не піймав, а погнатися можна, хіба не так? — відказав я. Джорджі лише стенув плєчамі і по-жаб'ячому скривив рота.

— А ви двоє, кентики,— звернувся я до Піта з Димом,— станете обабіч дверей. Гаразд?

Хлопці згідливо закивали головами в темряві.

— Тож гайда! — сказав я Джорджі й сміливо ступив до дверей. Там був дзвоник. Я натис кнопку, і в передпокої задеренчало: "др-р-р-р-др-р! " Коли ципа та всі її кошкі почули це деренчання, то, певно, спершу нашорошили вуха, а тоді здивовано завмерли. Тож я натис кнопку ще нетерплячіше. Потім нахилився до щілини для пошти і якнайчемніше гукнув:

— Пані, допоможіть, будь ласка! Моєму другові раптом стало млосно серед вулиці. Дозвольте мені подзвонити лікареві.

Я побачив, що в передпокої спалахнуло світло, і почув, як бабушка зачовгала ножкамі в капцях — човг-човг! — простуючи до дверей. Не знаю чому, але мені спало на думку, що в кожній руці вона тримає по жирному котярі.

— Забирайтеся геть! — гукнула вона несподівано низьким голосом. — Забирайтеся, а то стрілятиму!

Почувши це, Джорджі трохи не зареготав. А я, вдаючи, ніби переживаю і розгубився, виховано проканючив:

— Благаю вас, пані! Моєму другові дуже зле!

— Забирайтеся! — повторила вона. — Знаю я ваші підлі штуки: спершу вмовите мене відчинити двері, а тоді — придбати якийсь непотріб. Забирайтеся, кажу вам! — Чарівна наївність, та й годі. — Забирайтесь геть, а то напущу на вас своїх котів!

Схоже, вона трохи схибнулась від самко-мотної жізні. Я задер голову й побачив якраз над дверима підйомне вікно — ставши комусь на плєчо, можна бистро потрапити в будинок. Що ж, цієї ночі це саме той аргумент, що треба. Отож я промовив:

— Гаразд, пані. Якщо ви відмовляєтесь надати допомогу, я змушений тягти свого хворого товариша в інше місце. — Підморгнув кентам, щоб тримали язика на припоні, а сам знову гукнув: — Дарма, друзяко, може, десь-інде таки трапиться добра душа. Хоч цю стару пані не варто й звинувачувати за її підозріливість — надто вже багато пройдисвітів та негідників вештається тут поночі. Вона, звісно, не винна.

Ми знову мовчки почекали в темряві, а тоді я прошепотів:

— Чудово, кентики. Вертаємось до дверей. Я стану Димові на плечі, відчиню віконце й залізу всередину. Потім стулю тій старій ципі пельку й відчиню вам двері. Ніяких проблем! — Я гадав, що в такий спосіб довів хлопцям, хто тут вожак, хто чєловек, напханий ідеями. — Погляньте! — вигукнув я. — Над дверима є виступ, на нього зручно сттати копитамі.

Хлопці це побачили й у захваті — принаймні так мені здалося — закивали в темряві головами, примовляючи: "Атож, атож..."

Ми повернулися навшпиньки до дверей. Дим був серед нас найміцніший мальчік, тож Піт і Джорджі підсадили мене на широкі, майже чоловічі Димові плєчі. Завдяки всесвітнім каналам глупого телебачення, а також людському страху вночі, коли поблизу немає поліції, весь той час вулиця була безлюдна. Стоячи на плечах у Дима, я угледів, що виступ над дверима дуже зручний для моїх черевиків. Я підтягся на руках. Як і слід було сподіватись, вікно виявилося зачинене, але я дістав брітву й розбив шибку, різко вдаривши по ній кістяною колодочкою. Тим часом мої кенти внизу важко дихали. Я просунув руку у вибиту шибку і обережно штовхнув нижню частину віконної рами, що, зблиснувши, легко піднялася. Після цього я скочив у вікно, немов пірнув у ванну. Мої барани внизу завмерли, широко пороззявлявши пасті.

Я опинився в безпросвітній темряві, заставленій ліжками, шафами, великими важенними стільцями, стосами коробок та книжок. Помітивши смужку світла під дверима кімнати, в яку я скочив, сміливо рушив до виходу. Двері зарипіли — і-і-і-е-е! — і я ступив у запорошений кооридор, куди виходили двері інших кімнат. Скрізь була пустка, братики, крім однієї кімнати, що в ній мешкала стара мочалка зі своїми котами. А втім, можливо, всі ті котікі та кошєчкі мали окремі спальні, годуючись, як члени королівської родини, вершками й риб'ячими головами. З першого поверху долинув приглушений голос старої ципи: "Так, так, саме це". Схоже, вона розмовляла зі своїми чотириногими, що нявчали "мяу-у-у", вимагаючи ще молока. Тут я вгледів сходи, які вели до передпокою, і вирішив показати своїм зрадливим і нікудишнім кентам, що я один більше вартий за них трьох. Я все зроблю самко-мотньо. Якщо доведеться, розправлюся зі старою ципою та її котярами, тоді наберу повні руки полєзних вєщєй, підскочу до надвірних дверей, відчиню їх і покажу своїм кентам, які на мене чекають, золото й срібло. Вони повинні затямити, хто тут вожак!

Повільно, обережно я став спускатися вниз, захоплено роздивляючись на сходах грязниє полотна давніх часів — дєвочкі з довгими косами і високими" комірцями, краєвиди з деревами та конями, якийсь святий бородатий чєловєк, геть нагой, з хрестом у руках. І своєрідний запах будинку, не схожий на запахи в багатоквартирках — застояна вонь від котів, їхньої риби та задавненого пилу. Зійшовши сходами, я побачив освітлену вітальню, в якій господиня роздавала молоко котікам і копієчкам. Тепер я роздивився і цих розгодованих скотін, що швендяли сюди-туди, вимахуючи хвостами й тручись об одвірок. А на великій дерев'яній скрині в темному передпокої я помітив чудову маленьку статуетку, що виблискувала у смужці світла з кімнати, — молоденька струнка дєвочка застигла на одній нозі, здійнявши руки вгору. Цю срібну статуетку я відразу поцупив до себе. Тримаючи її в руках, я ввійшов в освітлену вітальню р сказав:

— Здоровенькі були! От і зустрілися. Наша коротенька бєсєда крізь щілину для пошти була, відверто кажучи, неприємна, так? Що ж, дозволь нам із цим не погодитись, аж ніяк, ти, стара смердюча мочалка!

Від яскравого світла в кімнаті перестарілої ципи я аж закліпав очима. Там було повнісінько котіков і кощєчєк, що просто кишіли на килимі. А в повітрі літали клапті шерсті. Ті жирні скотіни були різні завбільшки й усіх кольорів:

чорні, білі, смугасті, руді, плямисті, а також різного віку — тут бавилися кошенята, сиділи дорослі кицьки й заслинені похмурі руїни, їхня господиня, та стара ципа, розлючено, як чоловік, блимнула на мене і просичала:

— Як ти сюди потрапив? Геть звідси, малий мерзотнику! А то я тебе відлупцюю!

Побачивши в її жилавій руці чорного дерев'яного ціпка, яким вона погрозливо замахнулась, я щиро розреготався. Неквапом, з

вишкіреними зубами я рушив до неї, але цієї миті завважив на серванті ще одну невеличку вєщь — чарівну вєщь, що її такий мальчік-меломан, як я, навіть не сподівався коли-небудь побачити на власні глаза: голівер і плєчі самого Людвіга вана. Це був так званий бюст — кам'яна вєщь із довгим кам'яним чубом, порожніми глазамі й великою збористою хустиною на шиї. Я одразу відвів погляд і прошепотів:

— О, яке диво! Буде моє!

Та коли я йшов до бюста, вирячивши на нього глаза й жадібно простягнувши лапу, то не вгледів на підлозі блюдечко з молоком. В одне з них я ступив і підковзнувся.

— Тьху ти! — сплюнув я, намагаючись утримати рівновагу. Одначе та стара ципа дуже спритно і з дивовижною, як на її вік, скоростью підскочила ззаду й ну гамселити мене — гуп-гуп! — по голіверу ціпком. Я не втримався, впав навкарачки й, лайнувшись: "Хай тобі чорт!" — спробував підвестися. Але стара знову накинулась на мене — гуп-гуп! — примовляючи:

— Ох ти ж малий пройдисвіте! Блощиця, що залазить у будинки чесних людей!

Мені набридла ця гра в "гуп-гуп", тож коли ціпок знову опустився на мене, я вхопився за його кінець і смикнув до себе. Тепер уже стара захиталась і, щоб не впасти, вчепилася за стіл, але потягла за собою скатертину з глеком та пляшкою молока. Пляшка перекинулася, розбризкуючи молоко на всі боки, а стара гепнулася на підлогу, але все так само гарчала:

— Ну, клятий хлопчисько, начувайся!

Тут усі коти перелякались, забігали, застрибали, засичали одне на одного й стали по-котячому рубатися лапами. Вяу-у-у! Ш-ш-ш! Р-р-р! Я

скочив на ходулі. Поруч сіпалась і гарчала ота паскудна стара каракатіца, силкуючись і собі підвестися, тож я малєнько копнув її в ліцо.

— Уа-а-а! — заверещала вона, і я побачив, як її вкрите плямами й прожилками ліцо в тому місці, куди я вдарив, відразу посиніло.

Ставлячи ногу, я, мабуть, наступив на хвіст одному з котів, що піщалі й дряпались, бо почув нестямне "вяу-у-у!" Навколо моєї ноги обкрутився клубок шерсті й випустив зуби та пазурі— Сиплючи прокльонами й намагаючись струсити з ноги ту тварюку, я переступив із маленькою срібною статуеткою в руці через стару ципу на підлозі й знов рушив до улюбленого свого Людвіга вана з похмурого каменю. Але відразу втрапив ногою в блюдце, по вінця наповнене вершками, і ледве не беркицьнувся вдруге. Картина була б досить-таки кумедна, якби це сталося з кимось іншим, а не з покірним вашим оповідачем. Цієї миті старуха пролізла між котами, що билися і верещали, й учепилася за мою ногу, так само завиваючи: "Уа-а-а!" Я втратив рівновагу й гепнувся в розлите молоко та на сплетених у бійці котів, а стара каракатіца заходилася тузити кулаками мене по ліцу, вигукуючи:

— Шматуйте його, бийте, видирайте нігті цьому мерзотному тарганиськові! Вона зверталася, звісно, до своїх котів, і кілька з них, наче послухавшись

старухі, скочили на мене й почали дряпатись, як бєзумниє. Тут уже я й сам

здичавів, братва, і розкидав тих тварюк на всі боки.

— Не чіпай моїх киць, гадино! — вереснула бабушка і вчепилася нігтями мені в ліцо.

— Ах ти ж брудна стара кошолка! — скрикнув я, тоді замахнувся маленькою срібною статуеткою, тюкнул її по голіверу й так стулив нарешті їй пельку.

Коли я звівся серед тих котіків і кошєчєк на ноги, то почув удалині вой поліційної сирени й бистро збагнув, що ця стара котяча каракатіца розмовляла не зі своїми нявчиками, як мені здалося знадвору, а дзвонила до поліції. Вона запідозрила щось лихе відразу, щойно я натис кнопку звонка, вдаючи, ніби благаю допомоги. Зачувши те страхітливе завивання "рожєвоза", я метнувся до вхідних дверей і довгенько вовтузився із засувами, ланцюжками, клямками та всякими такими іншими запобіжними вєщамі. Тож коли я зрештою відчинив двері, надворі мене чекав лише Дим-двоє інших так званих кентів уже накивали п'ятами.

— Тікаймо! — гукнув я до Дима. — Сюди їдуть рожі!

— Ось ти їх і зустрінеш! — відказав він. — Ух-ха-ха!

І я побачив, що в руках у нього "уж"! Дим легенько махнув ним — вж-ж-ж! — і майстерно поцілив мені в глаза, я ледвве встиг їх заплющити. Осліпнувши від страшенного болю, я застогнав, а Дим промовив:

— Мене обурило те, як ти повівся, кенте. Даремно ти вчинив так зі мною, братику.

Потім я почув, як загупали його великі важкі черевики, і звичне "ух-ха-ха!" помалу розтануло в пітьмі. А за хвилю під'їхала поліційна машина, паскудно завиваючи, наче якийсь безумний звєрь. Я також підвивав, навіть істерично хихотів і бився голівером у стіну в передпокої, а з міцно заплющених глаз, що палали від болю, струменіла пасока. Коли вскочили фараони, я навпомацки посувався до виходу. Певна річ, я їх не бачив, але почув кроки й відчув вонь від тих покручів. Вони грубо

схопили мене, скрутили руки й потягли за собою. Я ще почув, як один фараон гукнув з кімнати, де було повно котіків і кошєчєк:

— Тяжко поранена, але дихає.

— Яка приємна несподіванка! — почув я голос іншого фараона, коли мене бистро й безцеремонне заштовхали до машини. — Маленький Алекс власною особою 1

— Я осліп! —крикнув я. —Бог вас покарає, грязниє нєдоноскі!

— Ото, які слівця! — засміявся фараон і затиллям долоні — а на пальцях у нього були персні чи щось таке — ляснув мене по губах.

— Бог вас приб'є, вонючіє подкідиші! Де решта? Де мої кенти, оті паскудні зрадники? Один із тих мерзкіх братіков ударив мене ланцюгом по глазах. Схопіть їх, поки вони не втекли! Це все вони придумали! 1 мене присилували. Я не винен, Бог вам не простить!

У відповідь я почув дружний регіт фараонів. Потім вони впіхнулі мене в куток фургона, а я все правив своєї про так званих кентів, аж поки збагнув, що це — марна річ. Хлопці, певно, вже встигли повернутися до бару "Герцог Нью-Йоркський" і влити пива й шотландського віскі в безвідмовні пасті смердючих старих цип, які знову белькотіли: "Спасибі, хлопчики. Хай благословить вас Бог! Ви весь час були тут, хлопчики. Нікуди не зникали з наших очей".

Поки ми їхали з ввімкненою сиреною до "рожаловкі", я сидів, затиснутий між двома фараонами, дістаючи від тих реготливих громил то штурхана то зуботичіну. Нарешті я трохи розплющив глаза й побачив крізь сльози примарне місто, що пролітало за вікном — вуличні ліхтарі зливалися в одну світлу лінію. Запаленими глазамі я розгледів обабіч себе двох фараонів, розрізнив худу потилицю водія, а поруч із ним — товстошийого виродка, який глузливо промовив.

— Що ж, Алексе, тепер попереду в нас приємний вечорок, еге ж, хлопче?

— Звідкіля ти знаєш моє ім'я, вонючій громіла? — скинувся я. — Бог спровадить тебе до пекла, грязний недоносок, педік!

Вони знов зареготали, а один із тих смердюхів, що сиділи обабіч мене крутнув мене за вухо. Товстошиїй пояснив:

— Усі ж бо знають маленького Алекса і його кентів. Знаменитим хлопчиною став наш Алекс.

— Це все вони! — вигукнув я. — Джорджі, Піт і Дим. Покручі! Вони мені не кенти!

— Нічого,— заспокоїв мене товстошиїй,— у тебе попереду цілий вечір. Ще встигнеш розповісти про відважні подвиги тих юних джентльменів і про те, як вони збили невинного маленького Алекса з путі праведної.

Поряд почувся вой ще одної поліційної машини, що перегнала нашу, але завернула в інший бік.

— Це по тих покручів? — поцікавивсь я. — їх теж схоплять ваші подкідиші?

— То швидка допомога,— відказав товстошиїй. — Вона попсчла стару пані, що постраждала від тебе, підлий негіднику.

— Це все вони винні! — Крикнув я, кліпаючи запаленими глазамі. — А тепер ті паскудники нажираються собі в "Герцогу Нью-Йоркському". Схопіть і їх, благаю вас, вонючіє пєдікі!

Фараони знову вибухнули смєхом, а я дістав іще одну зуботичіну. Нарешті ми під'їхали до "рожаловкі", мене грубо витягли з машини й штовханули вгору на сходи. Я зрозумів, що справедливості від цих смердючих нєдоносков, хай покарає їх Бог, чекати годі.

7

Мене затягли до яскраво освітленої вибіленої контори, що в ній стояла міцна вонь. Від заґратованих камер відгонило блювотиною, смородом убиральні, пивним духом і дезинфекційними засобами. Чулися кроки узніков і пісні, мені навіть здалося, що я почув знайомі слова:

І я повернуся до тебе, кохана, кохана, Коли ти, моє серце, помреш.

Цієї миті пролунали вигуки фараонів, що наказували затриманим стулити пельки, почувся навіть такий звук, наче когось добряче долбанулі, і той заскиглив: "Ой-ой-ой!" Схоже, то був не чоловік, а якась п'яна стара ципа. В конторі, до якої мене затягли, четверо фараонів шумно чаювали, на столі стояла велика каструля з окропом, а фараони сьорбали з великих брудних кружек і голосно відригували. Мені чаю не запропонували. Тільки простягли старе тьмяне люстерко, братики, щоб я подивився на себе. Справді, я вже не був схожий на молодого вродливого оповідача, а викликав жах: пасть розпухла, глаза червоні, ще й ніс заюшений кров'ю, фараони розреготались, побачивши, як я розгубився, а один кинув:

— Гарнесенька юна мара!

Потім зайшов поважний поліційний чин із зірочками на плечах, що свідчили про його високе-превисоке звання, і, побачивши мене, гмикнув:

— Гм-м.

Чаювальники відразу взялися за роботу.

— Я не скажу жодного слова,— попередив я їх,— доки сюди не прийде мій адвокат. Я знаю закони, ублюдкі!

Ясна річ, вони знову вибухнули громкім смєхом, а той зірчастий начальник

проказав:

— Гаразд, хлопці, передусім покажімо йому, що ми також знайомі із законами. Але хай собі затямить: знати закони — це ще не все.

Він промовив це поважно, аж ніяк не веселим голосом, а тоді кивнув із дружньою усмішкою здоровенному гладкому виродку. Той скинув мундир, засвітивши своїм старим гладким черевом, тоді неквапно ступив до мене і втомлено скривив пасть у хижому вискалі. На мене війнуло смердючим чаєм із молоком.

Чолов'яга був погано виголений, як на фараона, на сорочці під пахвами виднілися розводи від поту, а з вух, щойно шн став поруч, завоняло сіркою. Стиснувши свій смердючий червоний кулак, вії^ підступно штурхнув мене в живіт, а решта

фараонів зайшлися смєхом і Затрясли голіверами. Тільки начальник ледь осміхнувся. Мені аж дух забило. Я сперся на стіну, витираючи одєждой вапно, судомно хапаючи ротом повітря й відчуваючи бажання виблювати глевкий пиріг, що його з'їв перед прогулянкою. Але дозволити собі таку вещь, як заблювати підлогу, я не міг, тому лише прокбвтнув гіркий клубок. Тут я побачив, що гладкий гевал повертається із задоволеним смєхом до своїх, отож підняв праву ногу і, перш ніж фараони встигли попередити свого здоровила, щосили копнув його ззаду в гомілку. Він підскочив і вереснув як недорізаний.

Після цього, братва, вони заходилися перекидати мене один одному, наче якогось м'якого, заюшеного кров'ю м'ячика. Мене дубасили

кулаками по насті, били в пах, у живіт, тусали ногами. Кінець кінцем я таки виблював на підлогу і обернувся на геть безумного чєловєка, навіть забелькотів:

— Вибачте, братики, я вчинив неправильно. Вибачте, прошу вас. Вони, однак, підсунули мені клапоть старої газети й примусили його проковтнути, а тоді нагодували ще й тирсою. Потім сказали, як давні добрі кенти, щоб я сів — мовляв, поговорім. Тієї хвилини з'явився П. Р. Делтойд — його установа була в тому самому будинку. Вигляд він мав стомлений і грязний.

— Отже, це сталося, Алексе, так? Як я й передбачав, хлопчику. Боже мій, боже мій... Атож... — Він повернувся до фараонів. — Добрий вечір, інспекторе. Добрий вечір, сержанте. Всім добрий вечір. Що ж, моя кар'єра скінчилася. Атож... Боже мій, боже мій... Цей хлопець геть пошарпаний, атож. Ви тільки погляньте на нього!

— Насильство викликає насильство,— урочисто проголосив поліційний начальник. —Він чинив опір охоронцям закону.

— Кінець кар'єри, атож,— повторив П. Р. Делтойд. Він подивився на мене холодними глазамі, ніби я був уже не заюшений кров'ю, змордований чєловєк, а обернувся на неживу річ. — Сподіваюся, мене завтра викличуть до суду.

— Це вина не моя, сер,— проказав я плачливо. — Замовте за мене слово, сер, я зовсім не такий поганий. Це хлопці так зрадливо мене підставили...

— Виспівує, як коноплянка,— гмикнув начрож. — Усе скаржиться та лається.

— Я поговорю про тебе,— холодно пообіцяв П. Р. Делтойд. — Завтра прийду, не переживай.

— Якщо бажаєте порахувати йому зуби,— запропонував поліційний начальник,— то не соромтеся, ми його потримаємо. Це ж треба — завдати вам стільки клопоту.

Ніколи не думав, що такий чоловік, як П. Р. Делтойд, поставлений перевиховувати нас, розбишак, на славних мальчіков, здатний на це, особливо в кодлі отих рож. Він підступив до мене ближче і плюнув. Харкнув. Повним ротом мені в ліцо. А тоді ребром долоні втер свої мокрі губи. Я заходився витирати захаркане ліцо скривавленою сякачкою, примовляючи:

— Спасибі, сер! Велике спасибі, сер! Це так благородно з вашого боку, щиро дякую.

П. Р. Делтойд забрався геть, не сказавши більше жодного слова. Фараони тим часом вирішили скласти протокол і записати мої свідчення.

А я собі подумав: "Чорт би забрав вас усіх, виродки. Якщо це ви виступаєте на боці добра, блін, то я щасливий бути на іншому боці".

— Гаразд, грязниє ублюдкі, вонючіє пєдікі,— промовив я. — Я дам вам якнайповніші свідчення. Я не збираюся більше плазувати перед вами на брюхє, мерзкіє вискрєбкі! То з чого починати, говнюкі, сволочі? З останньої виправної школи? Добре, добре, хай буде по-вашому.

Отож я все їм і розповів. Переді мною сидів полісмен-стенографіст, тихий переляканий чєловєк, зовсім не схожий на справжню рожу, і записував сторінка за сторінкою, сторінка за сторінкою. Я розповів про насильства, кражі, дракі, взування дівок, геть усе, аж до останньої вєщі — візиту того вечора до багатої старої ципи з її котікамі та кошєчкамі. Я був певен, що мої так звані кенти тепер у багні по макушку. Коли я скінчив, поліційний стенографіст сидів блідий від жаху. Бєдний человєк! Начрож лагідно звернувся до нього:

— Гаразд, синку, тепер піди випий добрячий кухоль чаю. Підкріпися, а тоді затисни ніс прищіпкою і передрукуй цю гидоту, цю гнилятину в трьох примірниках. І принеси їх, щоб наш юний приятель-красунчик підписав. А тобі,— повернувся він у мій бік,— зараз покажуть твоє нове помешкання з водопроводом та іншими зручностями. Ану,-кволо наказав він двом справжнім рожам,— відведіть його.

Копаючи носаками, штурхаючи кулаками й грубо шарпаючи, вони потягли мене до камер і вкинули в одну з них, де сиділо вже з десяток інших узніков, здебільшого п'яних. Серед них були справді ужасниє тварі — один виявився з відкушеним носом і роззявленою пастью, що нагадувала чорну дірку, другий лежав просто на підлозі, хропів і пускав із пасті бульбашки, третій, схоже, бурив під себе в штани. Далі сиділо двоє гомосеків, які відразу накинули на мене оком. Один із них стрибнув мені на спину, тож довелося з ним люто мєтєліться; від нього так воняло спиртним і дешевими парфумами, що мене знову занудило, але шлунок мій, братики, був уже порожній. Тут другий пєдік і собі заходився мене лапати, а тоді вони почали з гарчанням битися за моє тело між собою. Тарарам здійнявся страшний. Кінець кінцем вбігло двоє фараонів і кинулися кийками розбороняти тих двох. Після цього гомики сиділи тихенько, втупившись перед себе; в одного з них з ліца сочилася — кап-кап-кап! — кров. У тій камері були нари, одначе усіі вони виявилися зайняті. Я видерся на один з ярусів — у кожному було по чотири ряди нар; там спав якийсь старий п'яничка — мабуть, його поклали туди фараони. Так чи так, а я скинув його додолу. Він був неважкий і гепнувся просто на опасистого чєловєка на підлозі. Обидва відразу прийшли до тями, зарепетували й почали битися навкулачки. А я, братва, ліг на вонючіє нари й стомлено, геть знесилено провалився в тривожний сон. Це був навіть не сон, а наче перехід до кращого світу. І в тому світі, братики, я ніби опинився на великій, порослій квітами луці, що її обступали дерева; неподалік сидів цап із людським обличчям і вигравав на якійсь дудці. Раптом на обрії зійшов, мов сонце, сам Аюдвіг ван — грізне ліцо, скуйовджений вітрим чуб, на шиї хустина,— і я почув Дев'яту, її фінал, однак зі словами, що оули наче навмисно покручені:

Хлопче, небесний шибайголово, ми, тіні садів Едему, серця у вогні, що стріпнулись і затремтіли, дилбаньом тебе в пасть і копнемо у твій вонючій і грязний зад.

Проте мелодія була правильна, наскільки я запам'ятав, коли прокинувся через дві хвилини чи через десять хвилин, а може, й через двадцять годин, днів чи років-годинник з моєї руки зник. Десь далеко, за багато миль унизу, стояв фараон і штрикав мене в бік довгою палицею з цвяхом на кінці.

— Прокидайся, синку! — гукнув він. — Прокидайся, красунчику. Прокидайся, тебе жде робота.

— Чому? Хто? — скинувся я. — Де? Що таке?

А музика оди "До радості" з Дев'ятої симфонії потужно бриніла в моїй душі.

— Злазь і дізнаєшся,— проказав фараон. — Є гарні новини для тебе, синку. Напівсонний, ледь розгинаючи зболіле тіло, я зіскочив униз. Від рожі шибануло в ніс міцною вонью сиру та цибулі. Потім він виштовхав мене з камери і потяг коридорами, а слова "Радосте, славна іскро Божа!" все лунали в душі. Ми ввійшли до чистенької контори, де стояли друкарські машинки й квіти, а за столом сидів поліційний начальник. Він похмуро вп'явся холодними глазамі в моє сонне ліцо.

— Так, так, так,— пробубонів я. — Що ще, брате? Чого тобі не спиться такої глупої ночі?

— Даю десять секунд, щоб ти сховав свою дурну посмішку,-— відрубав він. —

А тепер — слухаю.

— Цікаво, що? — запитав я із смєхом. — Тобі ще мало, що мене побили трохи не до смерті, обхаркали, змусили цілу годину зізнаватися в злочинах, а тоді запхали до отієї грязной камери з безумними й вонючімі збоченцями? Невже ти вигадав для мене нові тортури, ублюдок?

— Я сам буду твоїм катом, похмуро промовив він. —— І, дасть Бог, замордую тебе до божевілля.

Ще до того, як він це сказав, я збагнув, що сталося. Стара ципа, яка тримала котіков та кошєчєк, в одній з міських клінік переселилася в кращий світ. Я цюкнув її надто сильно. Так, це був капєц. Я подумав про всіх отих котіков та кошєчєк, які нявчатимуть, проситимуть молока, але не дістануть від своєї господині, старої каракатіци, більш нічогісінько. Це був кінець. Надто багато я накоїв. А мені ж минуло лише п'ятнадцять...

Частина друга

1

— То що ж далі, га?

Я знов повторюю ці слова, бо настала черга, брати мої і єдині друзі, розповісти сумну й трагічну частину історії. Ця частина починається у Держв'язі (тобто Державній в'язниці) № 84-Ф. Вам було б нецікаво слухати страшний, гидотний переказ про нервовий струс у мого батька, коли він до крові позбивав свої граблі, обурюючись несправедливим Богом на небесах, про те, як мати, скрививши пасть, тужила-о-у-у-у! о-у-у-у!-за єдиною своєю дитиною, ріднесеньким синочком, якого всі покинули... Потім старий і дуже суворий обвинувач промовляв у суді гіркі слова про вашого друга й скромного оповідача, а ще раніше була грязная клєвєта П. Р. Делтойда і рож, щоб їх грім побив! Тоді мене знову посадили разом із вонючімі збоченцями й прєступнікамі. Зрештою

відбулося засідання у високому суді — з суддями й присяжними засідателями,— де знову дуже врочисто говорили мерзенні слова. Кінець кінцем пролунало:

"Винен!" — а коли оголосили вирок: "Чотирнадцять років!" — моя мати, братики, зайшлася риданням. І ось уже минуло два роки, відколи мене запроторили до Держв'язу № 84-Ф. Одягнений я за останньою в'язничною модою: суцільний, кольору дерьма гидотний костюм із вишитим номером на грудях ліворуч, трохи нижче тьохкала, цебто серця, і на спині. Тепер, хоч би куди мене понесло, я вже не ваш маленький друг Алекс, а № 6655321.

— То що ж далі, га?

Ясна річ, я пройшов не найкращу школу за два роки в тій грязной дире, в людському звіринці, де мене стусали й пихали бурмила охоронці, де я бачив затятих і лютих преступніков, серед них справжніх збоченців, які, вздрівши такого ласого юного мальчіка, як ваш оповідач, відразу пускали слину. В'язнів примушували працювати в майстерні- виготовляти коробки для сірників, замість зарядки ходити на подвір'ї колами, а вечорами старий учило іноді розповідав нам то про жуків, то про Молочний Шлях, то про "дивовижні властивості сніжинки". Остання його лекція викликала в мене смєх і нагадала про те, як ми "чинили справжній вандалізм", долбалі старпьора, що повертався того далекого зимового вечора з публічної біблії. Мої кенти тоді ще не були зрадниками, а я був щасливий і вільний. Щодо кентів, то я дізнався лише одне: якось те і ем прийшли мене навідати й розповіли, що Джорджі загинув. Атож, ґиґнув, братики. Мов той шолудивий пес на дорозі. Джорджі потяг Піта й Дима до будинку якогось багатого чєловєка. Хлопці надавали господареві руками й ногами і піхнулі його на підлогу. Тоді Джорджі порєзал диванні подушки й штори, а Дим потрощив дуже дорогі прикраси — статуетки й таке інше. Побачивши це, змордований багатий чєловєк розлютивсь, як безумний, і кинувся на хлопців із важким залізним брусом. Раздраженіє додало йому сили. Дим із Пітом вистрибнули у вікно, а Джорджі перечепився за килим, і той

страшний брус опустився на його голівер. Так сконав зрадливий Джорджі. А старого вбивцю виправдали — адже він захищався. І це справедливо. Хооч Джорджі загинув більше, ніж через рік після того, як мене схопили фараони, такий поворот його долі однак не викликає заперечень.

— То що ж далі, га?

Був недільний ранок, я стояв у Бічній каплиці й тюремний кап (цебто капелан) говорив про царство Боже. Моя роботка полягала в тому, щоб вмикати старий стереопрогравач і ставити урочисту музику до, після або й посеред проповіді.

Я стояв у кутку Бічної каплиці (всього в Держв'язі № 84-ф було чотири такі каплиці), а поряд зі мною очікували охраннікі з грубими синюватими пиками й гвинтівками в руках. Мені було видно всіх узніков, що сиділи в своїй жахливій в'язничній уніформі кольору дєрьма й слухали слово Боже. Від них гидко воняло — не тому, що вони справді були немиті чи грязниє ні, братики, то був особливий сморід, яким відгонить лише від злочинців, вонь запорошеності, засмальцьованості й безнадії. Мені спало на думку, що я так само воняю, бо також обернувся на справжнього узніка, хоча й дуже юного. Отож ви розумієте, братва, як мені хотілось вибратися з того смердючого, грязного звіринця. І, як ви побачите, читаючи далі, мої зусилля були не марні-шмарні.

— То що ж далі, га? — втрете перепитав кап. — Чи ви щоразу виходитимете на волю, щоб знов потрапити до такої самої установи, причому довше сидітимете за ґратами, ніж гулятимете на волі,— чи, зрештою, прислухаєтесь до Святого слова й усвідомите, які покарання чекають на грішників, що не покаялись, і на цьому, й на тому світі? Які ж ви заплішені дурні — більшість із вас,— що проміняли свої людські права на миску холодної юшки! Потяг до злодійства й насильства, прагнення до легкого життя — хіба це чогось варте, коли існують незаперечні докази — так, так, неспростовні свідчення того, що пекло існує? Я це знаю напевне, друзі мої, мені самому являлося те місце, що темніше за

будь-яку в'язницю, гарячіше за розжарену піч, де душі грішників, котрі не покаялись, як і ви,— тільки не позирайте на мене скоса, чорт вас забирай, не смійтеся! — повторюю, як і ви, стогнуть у нескінченних і нестерпних муках, задихаються від страшного смороду, і роти їхні забиті лайном, шкіра їхня лущиться й злазить, а мозок вищить від болю, бо його пропікає кульова блискавка. Так, так, так, я знаю!

Цієї миті котрийсь із узників у передніх, чи, може, й у задніх рядах видав губами трель: пр-р-р-р! — і брутальні охраннікі відразу кинулися туди, де, на їхню думку, пролунав той звук, а тоді почали люто й майстерно роздавати на всі боки зуботичіни. Потім схопили якогось переляканого узніка, худющого, маленького й старого, і потягли геть. А він верещав:

— То не я, то він, самі погляньте! Марно. Його щосили штурханули й повели з каплиці, а він усе трусив голівером та кричав.

— А тепер,-проголосив в'язничний кап,-послухайте слово Боже.-Він дістав величезну книгу й" почав її гортати, раз у раз слинячи собі пучки — плям-плям. Цей здоровенний, опасистий, червонопикий виродок пишався тим, що зумів зацікавити такого хлопчину, як я, тією грубезною книгою. До моєї подальшої освіти долучили читання цієї книги й навіть дозволили слухати, поки читаю, музику зі стереопрогравача в каплиці. Ох, братва! Це було таки чудово. Вони замикали мене в каплиці й давали слухати церковну музику Й.-С. Баха і Г. Ф. Ген-деля, а я тим часом читав про те, як стародавні іудеї долбалісь один з одним, пили своє жидівське вино й тягли до ліжок дружин або служниць. Справжній клас! Цього мені було досить, братики. І в другу частину книги я не дуже закопувався, бо там ішлося про якісь молитви, а не про бійки та трахкання. Але якось кап, міцно стиснувши мене великою м'язистою ручіщєй, сказав:

— Ой, шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший, подумай про божественні муки. Помізкуй над цим, хлопче!

Від нього жахливо воняло шотландським віскі, яке він і пішов допивати в своїй конторкє. А я прочитав про кару Божу, про терновий вінець, про оту вещь із хрестом та інше ге й усьок, що в цьому щось таки є. Поки на програвачі крутився мій улюблений Бах, я заплющив глаза і побачив, як сам докладаю руку до покарання, навіть більше — виконую обов'язки безпосередньо, вбраний у римську тогу, відважую зуботичіни й прибиваю когось цвяхами до хреста. Таким чином у Держв'язі № 84-Ф я не гайнував часу — сам начальник в'язниці був задоволений моїм потягом до релігії, і я покладав на це великі надії.

Того недільного ранку кап прочитав з книги про те, що той, хто чує слова, але не виконує їх, нагадує необачного чєловєка, який збудував свій дом на піску,— пустилася злива, повіяли вітри, і дом завалився. Однак я подумав, що дом на піску міг поставити лише дуже "задимлений" чєловєк, у якого глумливі кенти й паскудні сусіди,-вони не розтовкмачили йому, який він "задимлений", коли так будує.

— Воістину, як усі ви! — вигукнув кап. — А насамкінець прочитаймо з "Тюремного псалтиря" псалом під номером чотириста тридцять п'ять.

Узнікі зарипіли, заляскали, зашурхотіли, поки діставали свої грязниє псалтирчики, розгортали їх і, слинячи язиком пальці, шукали потрібну сторінку.

— Стуліть пельки, видряпки! — закричав лютий як звір охраннік. — Я стежу за тобою, дев'ятсот двадцять тисяч п'ятсот тридцять сьомий!

Ясна річ, я вже поставив на програвач платівку, потім пустив її — тр-у-у-у! — і каплицю сповнили звуки органа. Тут узннікі жахливо заспівали:

Ми — чай .слабкий. Щоб став міцним відваром, Його, не змішуючи, скип'ятити треба. Нас ие годують ангельським нектаром, І довгий су,а вершить над нами Небо.

Вони завивали, гугнявили цю глупость, а кап знай підстьобував їх:

— Голосніше співайте, хай вам лиха година!

— Начувайся, сім мільйонів сімсот сорок дев'ять тисяч двісті тридцять другий! —кричав охр&ннік.-Тепер твоя черга, паскудо! Нарешті все скінчилось, і кап проголосив;

— Хай Свята Трійця завжди оберігає вас і наставляє на добро, амінь! Узнікі почалапали до виходу під вдалий супровід Симфонії Мв 2 Адріана Швайзельбера, дібраної, братики, вашим покірним слугою і оповідачем. "От уже отара!" —подумав'я, стоячи біля капличного стереоппрогравача. Вони сунули — ме-е-е! бе-е-е-е! — наче тварини й показували мені грязнимі пальцями носа, бо в їхніх очах я був любімчіком начальства. Коли прошкандибав останній узнік, теліпаючи довгими, Як у мавпи, руками, і один з охранніков гучно долбанул його в потилицю, а я нарешті вимкнув програвача, до мене підійшов кап — усе ще в одєждє слуги Божого, білій, з мереживами, як у дєвочкі, в губах труїлка.

— Ти, як завжди, заслужив на подяку, маленький шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший,-сказав він.-Що нового розповіси мені сьогодні?

Річ у тім, що цей кап недавно посів поважне місце серед в'язничних слуг Божих, але палко бажав здобути визнання й начальника в'язниці, отож постійно ходив до того й тихенько стучал про темні змови серед узніков, а це дєрьмо нашіптував йому переважно я. Майже все те були вигадки, хоч траплялися й правдиві повідомлення. Ну, скажімо, той випадок, коли в нашу камеру передали по водогінних трубах-тук-тук! тукі-тукі-тук! тук-тук! —що здоровань Гарріман налаштувався дати драла. Він збирався тюкнуть охранніка під час обходу й перевдягтися в його одєжду. А тоді узнікі мали зчинити в їдальні бучу, повиливавши гидотну пішу, якою нас годували. Я про це дізнався й доповів капу. Той

передав моє повідомлення далі й дістав подяку від начальника в'язниці за "громадське сумління" і "тонкий слух". Отож я й цього разу почав йому нашіптувати, але вже брехню:

— Так от, сер, по трубах передали, що незаконним шляхом надійшла партія кокаїну, а розподільний центр — в одній із камер на п'ятому поверсі.

Я вигадав це просто-таки на ходу, як робив уже багато разів, і в'язничний кап вдячно промовив:

— Добре, добре. Я перекажу це самому. — Так він називав начальника в'язниці.

— Сєр,— провадив я далі,— я ж бо робив усе можливе, чи не так? — З начальниками я завжди так розмовляв — ввічливо, як джентльмен. — Я старався сер, правда?

— Гадаю, загалом правда,— погодився кап. — Ти дуже нам допоміг і, як на мою думку, виявив щире бажання виправитись. Якщо докладатимеш зусиль і далі, то легко заслужиш помилування.

— А що ви скажете, сер, про той новий винахід, про який скрізь балакають? Про нове лікування, яке одразу відчиняє перед тобою в'язничну браму і дає гарантію, що ти ніколи вже сюди не повернешся?

— А-а,— озвався він дуже обережно. — Де це ти почув? Хто тобі розповів?

— Та всі кругом балакають,— відповів я. — Оце недавно два охоронці правили, як завжди, теревені, а вуха ж кожен має... А якось хтось знайшов у майстерні клапоть газети, там про оце теж писали. Чи не могли б ви послати мене туди, сер, якби я виявив бажання?

Було видно, що кап замислився. Він затягся труїлкою і зважував, чи можна розповідати мені про цю вєщь.

— Ти, мабуть, маєш на увазі метод Людовіка? — зрештою сказав він так само обережно.

— Назви я не знаю, сер. Я тільки одне знаю: це відразу дарує тобі волю і гарантує, що ти вже ніколи не потрапиш за грати.

— Це правда,— підтвердив кап і, насупившись, подивився на мене згори вниз. — Саме так, шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший. Звичайно, поки що це на стадії експерименту. Метод простий, але дуже радикальний.

— Але ж його вже тут застосовують, чи не так, сер? — наполягав я. — Оті новенькі білі будівлі коло; південного муру, сер... Ми коли робили зарядку на подвір'ї, сер, то бачили, як їх зводили.

— Його ще не застосовують,— заперечив кап. — Принаймні в цій в'язниці. У самого виникли великі сумніви. Сказати правду, я їх поділяю. Питання в тому, чи може цей метод справді зробити людину кращою. Добро випромінюється з душі, шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший. Це, зрештою, вибір. А коли людина позбавлена вибору, вона перестає .бути людиною. — Він міг би розводитись про це дєрьмо й далі, але тут ми почули, як сходами спускається — туп-туп-туп! — це одна група узніков, щоб отримати свою порцію релігії.

— Поговоримо про це іншим разом,— пообіцяв кап. — А зараз берися до роботи.

Я підійшов до програвача й поставив хоральний прелюд Й.-С. Баха "Прокидайтесь". Під звуки цієї музики грязниє, вонючіє виродки, злочинці й збоченці, незграбно, мов охлялі мавпи, входили до каплиці, а

охраннікі всю дорогу шпетили їх і стусали. Потім кап звернувся до узніков:

— То що ж далі, га?

На цьому місці ми з вами й зустрілися.

Того ранку наша релігійна відправа складалася з чотирьох окремих ломтіков. Про метод Людовіка, чи як він там називається, кап не обмовився більше жодним словом. Я скінчив свою роботу з програвачем, кап проказав кілька слів подяки, і мене проводили до камери на шостому поверсі, вонючєй і напханої напхом. Охраннік виявився непоганим чєловєком — не піхнул і не копнув мене ззаду, а лиш відчинив двері й сказав:

— Ну от, хлопче, і твоя ковбаня.

Там сиділи мої нові кенти, всі запеклі прєступнікі, але, хвалити Бога, добре, що хоч без збочень. Худющий смаглявий Зофар розгойдувався на нарах і все щось торохтів прокуреним голосом, однак його давно вже ніхто не слухав. Ні до кого не звертаючись, він розповідав:

— У ті часи важко було урвати мантюху (біс його знає, що це таке, братики), не виклавши мільйончиків десять. Я так і зробив, а тоді спустився в "Турецький" і кажу, що взяв, мовляв, хану за падло. А що йому лишалося робити?

Він розмовляв якимсь давнім злодійським жаргоном. Одноглазий Стіна, що сидів далі, обривав з нагоди неділі кінчики нігтів на ногах. Був ще Великий Жид;

цей чєловєк лежав крижем, як мертвий, на нарах. І, нарешті, Ласунчик Джон та Лікар. Ласунчик Джон, хирлявий, хтивий і гнучкий, сидів за зґвалтування, а Лікар удавав колись, ніби вміє лікувати сифон,

гонокок і уретрит, але робив ін'єкції чистою водою. А ще він довів до смерті двоє дєвочєк, замість позбавити їх, як обіцяв, небажаної вагітності. Усі мої сусіди в камері були останньою грязью, і мене зовсім не тішило їхнє товариство, так само, певно, як і вас оце зараз. Одначе далі так тривати не могло.

Треба вам сказати, що та камера була розрахована на трьох узніков, але нас туди напхали аж шістьох, одного на одного, як оселедців. І в ті часи, братва, таке було скрізь — у всіх камерах усіх в'язниць. Справжня ганьба, дєрьмо, адже не було жодної пристойної кімнати, де чєловєк міг би спокійно випростати кінцівки. Скажу більше: можете мені не повірити, але тієї неділі до нас кинули ще одного узніка. Ми саме покінчили з кошмарною піщєй — галушки й вонючая тушонка — і спокійно курили кожен на своїх нарах труїлки, коли до нас заштовхнули того чєловєка. Це був старий галабурдник, який перший і зчинив галас про ненормальне становище. Він заходився трясти грати на дверях і кричати:

— Вимагаю елементарних прав! Камера переповнена! Це відверте знущання над людиною!

Один із охранніков повернувсь і порадив цьому чоловікові попроситися краще до когось на нари, а то, мовляв, доведеться спати на підлозі.

— На краще не зміниться,— попередив охраннік,— тільки на гірше. Такий уже цей брудний злочинний світ, до якого всі ви докладаєте рук.

2

Поява в камері нового чєловєка стала початком мого виходу з держв'язу. Той узнік виявився бридким сварливим курвом із чорними думками й брудними намірами, тож тривоги в мене почалися вже того самого дня. Крім усього іншого, новачок був хвальком; глумливо

скрививши ліцо, він пустився голосно, з гордим виглядом усіх повчати. Він оголосив, що в цьому звіринці він один, мовляв, справжній прєступнік і, перш ніж потрапити сюди, вчинив те й те, порішив голими руками десятьох рож і таке інше ге. Його патякання, однак, нікого не вразило, братики. Тоді він підступив до мене — а я був там наймолодший — і почав доводити, що спати на підлозі поовинен саме я, а не він. Проте решта в'язнів були на моєму боці. Вони загукали:

— Облиш його, ти, грязний'ублюдок!

Тоді новенький завів давню пісню — буцімто його ніхто не любить і таке інше. А вночі я прокинувся й побачив, що це страшне курво і справді лежить поруч зі мною на нарах — а вони ж на третьому ярусі й дуже вузенькі,— говорить масні речі й усе гладить мене, гладить... Я геть обєзумєл і заборсався, хоч і невиразно все бачив при тьмяній червоній лампочці десь аж на сходах. Але я напевно знав, що це він, отой вонючій виродок, і невдовзі, коли тривоги мої вже прибрали реальних обрисів і в камері ввімкнули світло, я побачив його спотворене ліцо — з подряпаної мною пасті сочилася кров.

А далі попрокидались мої однокамерники й собі замєталісь у темряві. Здійнявся такий гармидер, що розбудив увесь поверх,— почулись вигуки, стукання бляшаних кухлів у стіни, наче узнікі вирішили, що почалося загальне повстання. Спалахнуло світло, і з'явилися охраннікі — без мундирів, але в кашкетах і з довгими кийками. При світлі стало видно наші розпашілі ліца, гнівно стиснуті кулаки; всі щось кричали й лаялись. Тут я виступив зі своєю скаргою, а охраннікі в один голос заявили, що ваш скромний оповідач, братики, певно, підлаштував усе навмисне, бо на мені не було жодної подряпини, а з роздертої пасті в того новенького все ще текла цівка крові. Від такої заяви я просто обєзумєл. І оголосив, що коли в'язничне начальство дозволяє бридким, вонючім прєступнікам і збоченцям накидатися на мене, сонного й беззахисного, то я жодної ночі в цій камері більше не спатиму.

— Зачекай, будь ласка, до ранку,— глумливо відказали охраннікі. — Ваша честь вимагає окремого покою з ванною і телевізором? Добре, пошукаємо такого вранці. А зараз, кентику, поклади свій гарячий голівер на набиту пєрьямі подушку, і хай тебе більше ніхто не турбує. Гаразд?

Коли вони, суворо всіх попередивши, забралися геть і знову погасло світло, я сказав, що решту ночі сидітиму, а тоді звернувся до того страшного прєступніка:

— Гей ти, лягай на мої нари, коли хочеш. Тепер вони мені бридкі. Ти їх запаскудив своїм вонючім тєлом.

Тут утрутилися інші узнікі. Великий Жид, ще спітнілий після битви в темряві, кинув:

— Не піддаватимофя, братоцьки. Не поступимофя цьому хамлюфьку!

— Зажбпся, юдо! — брутально урвав його новенький.

Великий Жид підхопився був, щоб довбанути його. Але тут устряв Лікар.

— Спокійно, джентльмени, ми ж бо не хочемо більше неприємностей, чи не так? — проказав він дуже по-світському, хоч той новий прєступнік так і ліз на рожен. Він вважав себе, як ви самі бачили, большім-прєбольшім цабе й гидував сидіти в камері з шістьма та ще й спати на підлозі, аж поки я зробив отой благородний жест. Але й тепер він не стримався, щоб не поглумитися над Лікарем:

— У-тю-тю, ви не хочете більше неприємностей, еге ж, імпотенти?!

— Якщо не можна заснути, давайте візьмемося за освіту,— запропонував хирлявий, хтивий і гнучкий Ласунчик Джон. Він, хоч був і

ґвалтівник, говорив дуже вишукано. — Нашому новому приятелеві треба дати урок.

— З'їж і оближись, мале опудало! — огризнувся новий узнік. Отут і почалося. Правда, на диво спокійно, без галасу. Новий узнік спробував закричати, однак Стіна затис йому пасть, а Великий Жид припер його до заґратованих дверей, щоб при тьмяному червоному світлі зі сходів було видно, куди бити. Новачок тільки стогнав: "Ой-ой-ой!" Він виявився зовсім кволим чєловєком, ледве спроможним долбануть у відповідь. Аж тепер я збагнув, що він просто ховався за своїм гучним голосом та хвалькуватістю. Принаймні я, побачивши, як у червоному світлі бризнула червона кров, відчув у душі радісний трепет і вигукнув:

— Залиште його мені, братва!

— Атош, атош, хлопше,— підхопив Великий Жид,— це цефно. Вріш йому, Алекфе!

Вони стали навкруги, а я почав лупцювати того прєступніка. Я дубасив його кулаками, топтав черевиками, хоч вони й були не зашнуровані, а тоді підставив ніжку, і він — ба-бах! — гримнув на підлогу. Потім я ще копнув його гарненько в голівер, він зойкнув: "0-ой!" —і захропів, наче вві сні.

— Чудово,— мовив Лікар, косо глипнувши на потовченого, розпростертого на підлозі хрєна. — Гадаю, це буде йому добра наука. Хай відпочине. Може, побачить уві сні, як стає славним хлопцем.

Стомлені, ми повилазили на нари. І от мені приснився, братики, величезний оркестр — сотні музикантів, а диригент — щось середнє між Людвігом ваном і Г. Ф. Генделем, глухий, сліпий і знуджений життям. Я сидів серед духових і тримав у руках блідо-рожевий фагот, що наче був частиною мого тіла й виростав просто з черева. Я подув у фагот і голосно розреготався — ха-ха-ха! — бо відчув лоскіт. Але Людвіг ван Г.

Ф. ррозгнівався і обєзумєл. Він нахилився до мене й так гаркнув мені у вухо, що я прокинувся, геть мокрий від поту. Насправді, як виявилось, деренчав в'язничний дзвоник — др-р-ринь! др-р-ринь! Був зимовий ранок. Коли я насилу розплющив зліплені після сну глаза, то відразу замружився від різкого електричного світла, яке вже ввімкнули в нашому звіринці. Я подивився вниз і побачив на підлозі нового прєступніка. Він був такий потовчений і заюшений кров'ю, що й досі ще не прийшов до тями. Вмить пригадалась минула ніч, і я розсміявся.

Та коли я зіскочив з нар і торкнув його босою ногою, то відчув холодне задубіле тєло. Я кинувся до Лікара й заходився термосити його. Він завжди прокидався дуже повільно, але того ранку бистро зліз із нар, як і решта в'язнів, крім Стіни, що спав мов убитий.

— Кепські справи,— мовив Лікар. — Мабуть, серцевий напад. — А тоді обвів усіх нас поглядом і додав: — Не треба було з ним так жорстоко... Вкрай нерозумна витівка.

— Облиш, Лікарю,— огризнувся Ласунчик Джон. — Ти й сам не пас задніх, коли його частували кулаками.

Великий Жид обернувся до мене й сказав:

— Алекфе, ти був надто розлючений. Той офтанній удар добив його.

— А хто все почав? — обурився я, відчуваючи раздраженіє. — Я приєднався аж під кінець, хіба не так? Це була твоя ідея! — показав я на Ласунчика Джона. В цю мить Стіна голосно захропів, і я обернувся у його бік:

— Розбудіть цього вонючого ублюдка! Адже то він затискав йому пасть, поки Великий Жид тримав його біля ґрат!

— Ніхто не стане заперечувати,— промовив Лікар,— що кожен із нас трохи потовк цього чоловіка задля, так би мовити, науки. Але ж очевидно, що саме ти, мій любий хлопчику, по-юначому нестримно і, я б сказав, необачно завдав йому смертельного удару. Дуже шкода!

— Зрадники! — прогарчав я. — Зрадники й брехуни!

Я побачив: повторюється та сама ситуація, що й два роки тому, коли мої так звані кенти віддали мене в грубі лапи фараонів. А ще я побачив, братики, що в цьому світі вірити нікому не можна. Ласунчик Джон розбудив Стіну, і той також підтвердив, що саме ваш скромний оповідач виявив особливу брутальність і жорстокість. Коли прийшли охраннікі, а за ними головний наглядач і сам начальник в'язниці, мої кенти по камері заходилися навперебій переказувати, як я прішіл того покидька й збоченця, заюшене тєло якого валялося, наче лантух, на підлозі.

То був незвичайний день, братики. Мертве тєло витягли геть, узніков у всій в'язниці змусили сидіти під замком до подальших розпоряджень; не давали ні піщі, ні навіть гарячого чаю. Ми сиділи в камерах, а охраннікі міряли кроками коридори й, тільки-но чули тихесенький шепіт, вигукували: "Стулити писки!", "Замовкнути!" Близько одинадцятої напруження й загальне збудження зросло, в нашу камеру з коридора хлюпнула вонь переляку, а тоді ми угледіли начальника в'язниці й головного наглядача з якимось большим, важним на вигляд чєловєком, що дуже бистро крокував і говорив, мов безумний. Вони, певно, дійшли до кінця коридора, а потім стали повертатись уже повільніше, назад, і ми почули, як начальник в'язниці, гладкий, пітливий білявий мужік, забелькотів: "Атож, сер... Що можна зробити, сер?" — і таке інше. Гурт зупинився біля нашої камери, і головний наглядач відімкнув двері. Тепер ми побачили того важного чєловєка ближче — височенний, сінєглазий, у чудовій одєждє — кращого костюма я вжитті не бачив, братики, останній крик моди. Чєловєк уп'явся в нас, жалюгідних узніков, очима й мудро так промовив гарним голосом:

— Уряд більше не в змозі дотримуватися старомодних пенологічних теорій. Коли злочинці вкупі, то ось що виходить. Ви — рознощики злочинності, вона вже процвітає і в місцях покарання. До того ж невдовзі тюрми можуть знадобитися нам для політичних в'язнів.

Я анічогісінько не усьок, братики, але ж він, зрештою, говорив не про мене.

— До карних злочинців,— провадив той чоловік,— таких, як оці пропащі (це вже стосувалося мене, братики, тією ж мірою, як і решти, сйравжніх прєступніков, до того ж зрадників), краще застосовувати суто лікувальні методи. Тобто вбивати в них злочинний рефлекс. Цілковите перероджєння протягом одного року. Покарання для них — порожній звук, ви самі бачите. Вони лише тішаться своїм так званим покаранням. І починають убивати один одного.

Тут він утупився своїми крижаними сінімі глазамі в мене, тож я зухвало відказав:

— Перепрошую, сер, але я категорично проти того, що ви оце сказали. Я — не карний злочинець і не пропащий. Інші — можливо, але не я. Головний наглядач спалахнув і гримнув:

— Стули свою кляту пельку, ти! Знаєш, хто перед тобою?

— Нічого, нічого,— заспокоїв його важний чєловєк. Тоді повернувся до начальника в'язниці: — Випробуйте його першого. Юний, зухвалий, розбещений... Бродскі візьметься за нього завтра, а ви можете посидіти й подивитись. Бродскі працює чудово, не хвилюйтесь. І цей розбещений юний хуліган стане як шовковий.

Ці жорстокі слова, братики, поклали початок моїй свободі.

Того ж таки вечора охраннікі відвели мене, брутально штурхаючи, як цапа, до святої святих-кабінету начальника в'язниці. Начальник похмуро блимнув на мене і спитав:

— Гадаю, ти не знаєш, хто це був уранці, чи не так, шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший?— І, не чекаючи на мою відповідь, повів далі: — Не хто інший, як сам міністр внутрішніх справ! Новий міністрі як то кажуть, нова мітла. Кінець кінцем ці безглузді ідеї й до нас докотились, і наказ є наказ. Але, мушу сказати тобі відверто, я цього не схвалюю. Коли тебе б'ють, ти даєш здачі, адже так? То чому б державі, жорстоко скривдженій хуліганами, не дати і їм у відповідь? Одначе нові погляди це заперечують. За новими поглядами ми повинні з поганих зробити добрих. Все це мені здається вкрай хибним. Га?

— Сер... — почав я якомога шанобливіше. Але головний наглядач, дебелий і червоний як рак-срак — він стояв за кріслом у начальника в'язниці,-урвав мене криком:

— Стули свій брудний писок, ти, падлюко!

— Нехай, нехай,— стомлено махнув рукою начальник в'язниці. — Тебе виправлять, шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший. Завтра підеш до того Бродскі. Вони вважають, що мине трохи більше двох тижнів, і ти зможеш покинути державну в'язницю. Всього два тижні з чимось — і ти знов у великому вільному світі! Думаю,-реготнув він,-тобі така перспектива подобається?

Я промовчав, а головний наглядач знову гаркнув:

— Відповідай, ти, брудне порося, коли тебе запитує начальник!

— О, звичайно, сер,— сказав я. — Велике вам спасибі, сер. Будьте певні, я старатимусь з усіх сил. Щиро дякую всім, хто сприяв цьому.

— Не треба,— зітхнув начальник в'язниці. — Це не винагорода. Аж ніяк не винагорода. Що ж, ось бланк, його треба підписати. Тут сказано, що ти бажаєш, аби решту твого терміну ув'язнення замінили курсом, як тут кумедно сказано, "виправного лікування". Підпишеш?

— Безперечно, підпишу, сер,— запевнив я. — Величезне вам спасибі! Мені дали ручку, і я гарно, закрутисте вивів свій підпис.

— Гаразд,— мовив начальник в'язниці. — Здається, все.

— З ним хоче поговорити в'язничний капелан, сер,— повідомив головний наглядач.

Мене вивели з кабінету й повели коридором до Бічної каплиці. Один з охранніков усю дорогу толкал мене то в спину, то в голівер, одначе якось знехотя, мляво. Ми пройшли через усю каплицю до контори капів, і мене заштовхали всередину. Кап сидів за столом, і від нього різко воняло дорогими труїлками й шотландським віскі.

— А, маленький шість мільйонів п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший! — озвався він. — Сідай. — Тоді мовив до охранніков: — Почекайте за дверима, гаразд?

Вони вийшли. А кап щиро заговорив до мене:

— Я хочу, щоб ти зрозумів одне, хлопче: я до цього непричетний. Якби це мало сенс, я протестував би. Але це марно. І справа не в моїй кар'єрі, а в тому, що . мій голос дуже кволий порівняно з криком людей Куди могутніших у цій системі. Я зрозуміло висловлююсь?

Я кивнув головою, братики, хоч він молов щось несусвітенне.

— Все це глибоко пов'язано з етичними проблемами,— провадив далі кап. — Ти станеш славним хлопцем, шість мільйоннів шістсот п'ятдесят

п'ять тисяч триста двадцять перший. І в тебе ніколи вже не виникатиме бажання скоїти насильство чи якось порушити державний спокій. Сподіваюся, ти все усвідомлюєш.

— Та це ж прекрасно, сер,— стати славним хлопцем! — відказав я, хоч у душі зайшовся смєхом.

— А може, й не прекрасно,— заперечив він. — Це, мабуть, жахливо. От кажу тобі ці слова й бачу, як суперечливо вони звучать. Знаю, багато безсонних ночей міркуватиму тепер про це. Що Богові бажаніше? Бездумна голова чи вибір добра? І чи людина, яка обирає зло, певною мірою не краща за ту, котрій добро нав'язали? Глибокі це й складні питання, маленький мій шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший. Але зараз я хочу сказати тобі одне. Якщо колись у майбутньому ти озирнешся назад і згадаєш мене, найнікчемнішого і найпокірнішого слугу Божого, то благаю тебе: не май на мене зла, я не причетний до того, що з тобою сталося. Я ось сказав "благаю тебе" і з сумом усвідомив, що це — марна річ. Адже нині ти переходиш туди, де жодне благання вже не матиме над тобою влади. Як жахливо про це думати! А втім, вибираючи майбутнє, в якому ти не зможеш робити етичний вибір, ти певною мірою вибираєш добро. Краще я думатиму так. Краще так, і хай усім нам поможе Бог.

Він заплакав. Я, правду кажучи, не дуже на це й зважив, братва, тільки загоготав у душі, бо й сліпому було видно, що кап нажлуктився як чіп. Він знову дістав із шухляди пляшку і щедро хлюпнув віскі у замацану, грязную склянку. А добряче ковтнувши, пробелькотів:

— Хто знає, може, все й буде гаразд? Шляхи господні незбагненні. А тоді громко завів псалом. Двері відчинилися, зайшли охраннікі й погнали мене назад до вонючєй камери. А кап усе співав і співав псалом.

Другого ранку настала пора прощатися з Держв'язом, і мені стало трохи сумно. Так завжди буває, коли доводиться залишати місце, до

якого звик. А проте перебиратися мені довелось не далеко, братики. Копняками й стусанами мене загнали до нової білої будівлі, що стояла відразу за тюремним подвір'ям. У цьому новісінькому приміщенні на мене повіяло свіжою липкою прохолодою і наче обсипало морозом. Я стояв у великому незугарному холі й, поводячи сюди-туди своїм писком, прінюхівался. Воняло, ніби в лікарні, і чєловєк, якому мене передали охраннікі, був у білому халаті. Коли він розписався в тому, що одержав мене, один із жорстоких охранніков попередив його:

— Не спускайте його з ока, сер. Він як був, так і лиши'вся паскудним вилупком, хоч і крутився коло в'язничного капелана й читав Біблію.

— Ну, труднощі нас не лякають! — заспокоїв його новий чєловєк. У нього були добрі блакитні глаза, що ніби всміхались, коли він говорив. — Ми станемо друзями, еге ж?

Він усміхнувся глазамі й пастью, вишкіривши білі зубья, і я одразу відчув до нього приязнь. Потім він передав мене іншому, меншому на зріст мужіку в білому халаті, також дуже привітному, а той провів мене до чудової, світлої й чистої кімнати з фіранками, настільною лампою і одним-єдиним ліжком — усе для вашого скромного оповідача. Я радісно рассмєялся в душі, як мальчішка, якому справді пощастило. Мені наказали скинути потворну в'язничну одєжду й видали — ой, братва! — гарненьку піжаму, зелену, щонаймоднішу. До неї принесли чепурний теплий халат і чарівні тапочкі на мої босі копита. "Що ж, Алексе,— подумав я,-колишній маленький 6655321-й зробив вдалий і безпомилковий вибір. Тут ти розкошуватимеш".

Коли подали чашку вкусного кофе і стос давніх газет та журналів, щоб я погортав їх, поки питиму, з'явився той перший чєловєк у білому халаті, який за мене розписався.

— Ага, то ти тут! — бовкнув він геть безглузді слова, які, однак, у вустах такого приємного чєловєка безглуздими не видалися. — Я доктор

Бреном,— провадив він,— помічник доктора Бродскі. З твого дозволу трохи тебе огляну. — Він дістав із правого кармана стетоскоп.. — Треба переконатися, що ти цілком здоровий, правильно? Отож-бо.

Я ліг, закотив піжаму, і він почав мене оглядати.

— А що саме, сер, ви збираєтеся зі мною робити? — поцікавився я.

— Та нічого особливого, справді,— відказав доктор Бреном, водячи холодним стетоскопом по моїй спині. — Лише покажемо тобі кілька фільмів.

— Фільмів? — перепитав я, не вірячи, як ви розумієте, братики, власним вухам. — Тобто я ходитиму в кіно?

— Це будуть особливі фільми,— пояснив доктор Бреном. —Дуже особливі. Сьогодні після обіду влаштуємо перший сеанс. Так... — Він випростався наді мною. — Вигляд у тебе, як у цілком здорового молодого хлопця. Хіба що не дуже вгодований. Ну, це, певно, від тюремних харчів. Поправ піжаму. Щоразу після їди,— і він сів на краєчок мого ліжка,— робитимемо тобі укол у руку. Це має допомогти.

Відчуваючи глибоку вдячність до доброго доктора Бренома, я поцікавився:

— Вводитимете вітаміни, сер?

— Щось ніби,— відказав він і щиро, по-дружньому всміхнувся. Щоразу після їжі один-єдиний укол.

Коли він вийшов, я ліг на ліжко й подумав, що все це нагадує рай. Тоді погортав журнали, які мені принесли,— "Спорт у світі", "Сінема" і "Гол". А врешті повернувся на спину, заплющив очі й став мріяти про те, як добре буде знову вийти на волю. Вдень Алекс тепер працюватиме

десь у пристойному місці, бо для школіназії він уже старий, а згодом, певно, збере нову вагату для нічних розваг, і першим нашим дєлом буде розшукати Дима і Піта, якщо їх доти не схопить поліція. Цього разу я вже пильнуватиму, щоб мене не ізловілі. Адже мені, хоч я й скоїв убивство і таке інше, дають ще один шанс, і незручно буде знову вляпаться — після всіх оцих клопотів із фільмами, які мають зробити з мене зразкового мальчіка. Я щиро рассмєялся з такої наївності й усе ще трусив голівером, коли мені принесли на таці полуденок. Приніс той самий чєловєк, котрий проводив мене, щойно я потрапив сюди, до малєнькой спальні.

— Приємно знати, що на світі є хтось щасливий,— усміхнувся він. На таці була дуже апетитна піща — кілька ломтіков паруючого ростбіфа з картопляним пюре та овочами, морозиво і кружка чудового гарячого чаю. Лежала навіть одна труїлка і сірникова коробка з одним сірником. Оце було вже справжнє життя, братва! Через півгодини, коли я вже куняв на ліжку, прийшла медсестра, вродлива молода дєвочка із забойной грудью (чого я не бачив уже два роки), й принесла на таці шприц.

— А-а, вітаміни, еге ж? — здогадався я і прицмокнув до медсестри. Але дєвочка не звернула на те уваги. Вона мовчки ввела мені в ліву руку голку і впорснула вітаміни. А тоді пішла геть, цокаючи високими підборами. Невдовзі з'явився мужік у білому халаті — мабуть, медбрат — і вкотив крісло-каталку. Я аж трохи отетерів.

— Що це ти привіз, брате? — звернувся я до мужіка. — Я, щоб ти знав, дістанусь і на своїх ходулях, хоч би куди нам довелося йти.

— Краще я повезу тебе,— заперечив він.

І справді, братики, коли я встав із ліжка, то відчув слабість. Це, за словами доктора Бренома, наслідок того, що я не дуже вгодований. А

все через оту жахливу тюремну піщу. Але вітаміни, що їх колотимуть після їжі, подумав я, швидко поставлять мене на ноги. Сумнівів нема.

4

Мєсто, куди мене привезли на каталці, братики, не нагадувало жоден із кінзалів, які я відєл. На одній стіні справді висів сріблястий екран, на протилежній були квадратні отвори для проектора, і всюди стирчали стереогучномовці. Але під стіною праворуч стояв пульт із невеличкими приладами, а посеред залу, перед екраном, здіймалося щось на зразок стоматологічного крісла, від якого тяглися дроти. За допомогою ще одного медбрата в білому халаті я переліз із каталки в крісло. Роззирнувшись, помітив під отворами для проектора матову шибку. За нею рухались якісь тіні начебто хтось кахикав: кхе-кхе-кхе! А проте єдине, на чому я міг зосередитись, була моя слабість; я її пояснював собі тим, що почав тут краще харчуватись, а також тим, що мені вкололи вітаміни.

— Ну от,— сказав медбрат,— тепер я тебе залишаю. Сеанс почнуть, щойно прийде доктор Бродскі. Сподіваюсь, тобі сподобається.

Сказати відверто, братики, того дня я не палав бажанням смотрєть фільми. Просто був не в гуморі. Краще б добряче виспатись — у ліжку, спокійно, на самко-мотності. Я почував себе зовсім кволим.

Раптом один із білохалатників, мугикаючи якусь вонючую поп-пісеньку, прив'язав мого голівера до підголовника.

— Навіщо? — здивувався я.

Білохалатник пояснив, урвавши своє мугикання, що так мій голівер, мовляв, триматиметься рівненько, я муситиму дивитися на екран.

— Але ж я й сам бажаю дивитися на екран! — заперечив я. — Мене привезли сюди, щоб я смотрєл фільми, і я буду їх смотрєть.

Та інший білохалатник (усього їх було троє, серед них одна дєвочка — вона сиділа за пультом і крутила ручки) голосно рассмєялся.

— Хто знає,— проказав він. — О-о, хто знає! Повір нам, друже, так буде краще.

Я відчув, як мені прив'язали лапи до билець крісла, а ходулі — до підніжки. Все це видалося мені вкрай безумним, одначе я дозволив їм робити зі мною що завгодно. Коли вже я зібрався стати за два тижні знову вільним мальчіком, то мусив терпіти, братва. Тільки одне мене дратувало: вони прикріпили мені до чола затискачі й підтягли мої повіки так, що я не міг заплющити глаза, хоч як старався. Я видушив із себе смєх і сказав:

— Це має бути справді гарний фільм, коли ви так дбаєте, щоб я його увідєл.

— Ще й який гарний, друже! — засмєялся у відповідь один із білохалатників. — Справжній фільм жахів.

На голівер мені наділи щось схоже на капелюх, від якого, як я помітив, тяглися дроти; до черева і до грудей — туди, де тьохкало,— прикріпили присоски, що від них також відходили дроти. Раптом почулося, як відчинилися двері, і можна було з певністю сказати, що ввійшов якийсь поважний чєловєк, бо всі в залі відразу повиструнчувались. Тут я увідєл того доктора Бродскі. Маленький, гладкий і круглий, як куля, на голівері кучерява чуприна, на схожому на картоплину носі — грубезні очкі. І ще я розгледів, що він був у чудовому моднячому костюмі, й почув тонкий і вишуканий запах операційної, яким від нього відгонило. Прийшов і доктор Бреном; він по-змовницьки всміхався до мене.

— Все готово? — спитав, наче задихнувся, доктор Бродскі. Я почув, як йому відповідали: "Готово!.. Готово!.. Готово!.." Потім спершу десь далеко почулося жужжаніє — так наче там щось увімкнули; воно лунало все ближче, ближче... Світло погасло, і ваш скромний оповідач і друг залишився сидіти в темряві, переляканий, у самко-мотності, не в змозі ні поворухнутися, ні заплющити глаза. Цієї миті з дуже громкої, немилозвучної какофонії, що просто-таки вибухнула в гучномовцях, почався фільм. На екрані з'явилося ізображеніє без будь-якої назви чи титрів. Показували вулицю, звичайну міську вулицю темної ночі, коли вже ввімкнено фонарі. Відчувалася високопрофесійна зйомка без отих звичних спалахів і плям, що завжди так дратують, коли дивишся порнофільм у чиємусь будинку в глухому завулку. Тим часом музика ставала все гучнішою і лиховіснішою. Я побачив літнього чоловіка, власне, старпьора, що спускався вулицею. І раптом на нього накинулися два мальчіка, одягнені за останньою модою, так наче дія відбувалася тепер (ті самі вузенькі брючкі, але замість хустин на шиї в хлопців справжні краватки), і почали знущатися над старим. Було чути його зойки й стогін, усе дуже природно, я чув навіть, як ті два мальчіка відсапуються. Вони зробили із старпьора справжній пудинг — молотили його — туф-туф! — кулаками, розздирали на ньому одєжду, а тоді копнули носаками нагоє тєло (воно вже валялось окровавлєнноє в брудному слизькому рівчаку) і бистро змилися. Після цього з'явився великим планом голівер того замордованого чєловєка; гарною цівкою струмувала червона кров... Кумедна річ: кольори здаються природнішими, коли сєчьошь їх на екрані.

Дивлячись фільм, я усвідомив, що почуваю себе дуже кепсько, але пояснив це тим, що не дуже вгодований, що мій шлунок не звик до калорійної піщі та вітамінів, які мені вкололи. А втім, братики, я намагався забути про самопочуття і зосередитись на наступній стрічці, що її почали демонструвати відразу, без перерви. Цього разу показували юну дєвочку, яку взував спершу один мальчік, тоді другий, потім третій, а вона громко верещала через гучномовці, з яких водночас линула патетична й трагічна музика. Все мало навдивовижу реалістичний вигляд, а проте як добре замислитись, то важко повірити, щоб піпли

справді терпіли таке знущання над собою у фільмі. І хоч би хто знімав таке кіно — капітал чи держава,— я не йняв віри, щоб таке дозволили. Зрештою, та вєщь, що її називають монтажем, редагуванням чи біс його знає як іще, має великий сенс. Занадто все було натуралістичне. Коли з'явився шостий чи сьомий мальчік і з хитрим поглядом, з усмєшєчкой і собі заволодів дєвочкой, а з гучномовців полилися її бєзумниє крики, я відчув, що захворів. Усе боліло, до горла підкочувалась нудота, я втомився сидіти міцно прив'язаним до крісла. Коли закінчився й цей сюжет, від пульта проскріпєл голос доктора Бродскі:

— Реакція близько дванадцяти з половиною? Подає надії, подає надії. Пустили ще один "ломтік". На екрані з'явилося ліцо людини-бліде як крейда обличчя, з яким почали видєливать жахливі вєщі. Від різачки в животі й страшенної спраги я аж трохи впрів, мій голівер смикався; я вирішив, що коли не буду смотрєть цей фільм, то мені, може, покращає. Однак заплющити глаза я не міг, а коли спробував закотити білки, то так само бачив перед собою екран. Отож мусив дивитись усе підряд і чути всі страшні зойки. Я розумів, що все це не насправді, та легше мені не ставало. Мене нудило, проте виблювати я не міг. Я бачив, як на обличчі вирізали бритвой спершу одне око, тоді розтяли щоку й почали краяти все ліцо, доки на об'єктив бризнула червона кров. Потім обценьками повидирали зуби — криваві фонтани й крики були просто капєц. Тут я почув очєнь задоволений голос доктора Бродскі:

— Чудово, чудово, чудово!

Наступний сюжет розповідав про літню крамарку, яку під громкій регіт перекидали між собою, мов м'ячик, кілька мальчіків. Потім ці мальчікі погромили крамницю й підпалили її. Було видно, як бідолашна стара ципа намагається виповзти з полум'я, скімлить, крічіт, одначе не може зрушити з місця, бо розбишаки мальчікі зламали їй ногу. І ось язики полум'я з гуготанням зімкнулися над нею, на якийсь момент вигулькнуло її сповнене благання й муки ліцо і враз щезло у вогні; почувся такий громкій і болісний зойк, на який тільки здатна людина. Я відчув, що цього разу виблюю, і крикнув:

— Я зараз блюватиму! Дайте мені виблювати! Принесіть якусь посудину!

— Це тобі тільки здається,— відказав доктор Бродскі. — Не треба турбуватися. Зараз буде наступний фільм.

Мабуть, він жартував, бо з темряви почувся смєх. А тоді мене присилували смотрєть найогидніший фільм — про японські тортури. Події відбувалися під час другої світової війни. Солдатів прибивали цвяхами до дерев, палили знизу вогнем, кастрували; я навіть прокоцав, як одному відтяли мечем голівера, і поки котилася голова, ворушачи, мов жива, губами й кліпаючи глазамі, обезголовлене солдатове тєло, з шиї якого бив кривавий фонтан, трохи пробігло й упало. І все це — під голосний регіт японців. Різі в животі, головний біль і спрага стали нестерпні; здавалося, їх викликає кіно. Тому я заволав:

— Припиніть! Прошу вас, припиніть! Я більше не можу!

— Припинити? — почувся насмішкуватий голос доктора Бродскі. — Кажеш, припинити? Та ми ж тільки почали! Решта вибухнули смєхом.

5

Не хочу змальовувати, братики, інші жахливі вєщі, що їх мене примусили посмотрєть того дня. Вони наче відбивали марення доктора Бродскі, доктора Бренома й решти білохалатників, а коли зважити на те, що там сиділа ще й дєвочка — вона крутила ручки й стежила за приладами,— то кожне з них було більшим паскудою і дєрьмом, ніж перший-ліпший прєступнік із Держв'язу. Мені й на думку не спало б, що людина здатна бодай замислити такі фільми. А мене присилували їх смотрєть, прив'язавши До крісла й широко розтуливши мені глаза.

Я міг тільки громко кричати, вимагаючи вимкнути, негайно вирубіть проектор, але мій голос розчинявся в шумі драк, у зойках від знущань та

гучній музиці. Тож ви можете собі уявити, з якою полегкістю я побачив останній сюжет і почув, як доктор Бродскі втомлено позіхнув:

— Гадаю, на перший день досить. Ви згодні, Бреноме?

Коли ввімкнули світло, голівер у мене смикався, мов двигун, що виробляє біль, а в роті було сухо й гидотно, наче я наковтався дєрьма; я відчував, братики, що хочу виблювати всю піщу, яку з'їв за ціле своє життя, відколи мене відлучила мати.

— Гаразд,— мовив доктор Бродскі,— можна відвезти його до ліжка. — Тоді поплескав мене по плечу й додав, усміхаючись на всю пасть: — Добре, добре. Початок багатонадійний.

Він пошкандибав "геть, а за ним рушив і доктор Бреном. Цей устиг іще приязно, по-кентовськи ошкіритись до мене, так наче не мав з цими вєщамі нічого спільного, наче його, як і мене, присилували їх робити.

Тим часом відв'язали від крісла моє тєло і звільнили повіки, тож я знову міг розплющувати й заплющувати глаза. І я їх заплющив, братва, відчуваючи, як болить і смикається мій голівер. Мене посадили в крісло-каталку й повезли назад до маленької спальні-шмальні. Білохалатник, який мене котив, почав наспівувати якусь свинячу поп-пісеньку, і я прогарчав:

— Замовкни, ти!

У відповідь він лише рассмєялся.

— Не переймайся, друже! —1 загорлав іще голосніше. Я знов опинився в ліжку, почуваючи себе зовсім больним. Але заснути не міг. А втім, невдовзі у мене склалося враження, ніби ще трохи — і мені справді покращає. Потім принесли кайфовий гарячий чай, щедро заправлений молоком та сахаром, і я його вихлебтав, розуміючи, що жахливий

кошмар залишився позаду. Цієї хвилини з'явився доктор Бреном — сама привітність і усмішка.

— Так,— сказав він,— за моїми підрахунками, до тебе вже має повернутися добре самопочуття. Правда?

— Сер,— мовив я насторожено, бо не усьок, чого він заговорив про підрахунки, адже коли больному кращає, то це його особиста справа, вона не залежить від чиїхось там підрахунків.

Він сів-такий самий привітний, щирий-на краєчок ліжка й повідомив:

— Доктор Бродскі тобою задоволений, у тебе дуже позитивна реакція. Завтра, звісно, буде вже два сеанси — ранковий і денний, тож я уявляю собі, як ти виснажишся на кінець дня. Але щоб тебе вилікувати, ми мусимо бути суворими.

— Тобто мені знов доведеться сидіти?.. — перепитав я. — І знов дивитись?.. Ні, ні! — заволав я. — Це було жахливо!

— Звичайно, жахливо,— усміхнувся доктор Бреном. — Насильство завжди жахливе. І ти вчишся це усвідомлювати. Твоє тіло вчиться.

— Але я не розумію... Я не розумію, чому мене так нудило? Досі такого не траплялося ніколи. Навіть навпаки. Тобто, коли я чинив насильство чи бачив, як його чинять, я почував себе пречудово. Просто не збагну, чому, і як, і що...^

— Життя — дивовижна річ,— урочисто промовив доктор Бреном. — Життєві процеси, будова людського організму — хто до кінця розкриє ці чудеса? Безперечно, доктор Бродскі — видатна людина. Те, що з тобою тепер відбувається,— природна реакція нормального здорового людського організму на вияви диявольської сили, що втілює в собі принципи руйнування. Ти зцілюєшся, стаєш здоровим.

— Я цього не відчуваю,— заперечив я,— і не можу збагнути. Що ви такого зробили? Адже я геть заслаб!

— Хіба зараз ти почуваєш себе зле? — спитав він з кентовською улибкой на ліце, — П'єш чай, відпочиваєш, спокійно розмовляєш із другом... Отже, самопочуття в тебе непогане?

Невиразний біль у голівері, слабість у тєлє ще давали про себе знати, одначе почувався я, братики, справді дуже добре, навіть подумував уже про обід.

— Ніяк не второпаю... — насупився я, розмірковуючи. — Ви зробили щось таке, що я прихворів.

— Сьогодні ти відчув себе хворим через те,— пояснив доктор Бреном,— що почав одужувати. Коли ми здорові, то відразливе викликає в нас жах і нудоту. Ти почав одужувати, оце й усе. А завтра будеш іще здоровіший.

Він поплескав мене по нозі й забрався геть. А я лежав і сушив собі голівера, намагаючись розгадати всі ті вєщі. Мені здавалося, що причиною моєї слабості стали дроти й усе, чим прикручували до крісла моє тєло, а решта — звичайнісінький трюк. Так я розмірковував, прикидаючи, чи не впертися завтра проти прив'язування, хай навіть дійде і до Дракі,— зрештою, я також маю якісь права,— коли до мене завітав новий чєловєк. Цей уже доволі старий усміхнений мужік приніс із собою цілий стос паперу й пояснив, що він — такий собі реєстратор.

— Куди ти подасися, коли вийдеш звідси? — спитав він. Правду кажучи, над цими вєщамі я ще не задумувався й аж тепер усвідомив, що дуже скоро стану вільним мальчіком. Водночас я зрозумів: це станеться лише тоді, якщо я всім тут підігруватиму й не почну драться, репетувати, упіраться тощо.

— Додому,-відповів я. — До своїх те і ем.

— До своїх?.. — не зрозумів він запелюшківської говірки.

— До своїх батька й матері,— розтлумачив я. — У добру стареньку багатоквартирку.

— Розумію,— кивнув він головою. — А коли батько чи мати навідували тебе востаннє?

— Місяць чи десь так тому,— відказав я. — Відвідини на якийсь час заборонили, бо один із прєступніков таємно дістав у в'язниці вибухівку — її передала його ципа. А покарали всіх невинних. Отака дєрьмовая справедливість. Тому вже майже місяць до мене ніхто не приходив.

— Розумію,— зітхнув мужік. — А чи знають твої батько й мати, що ти перейшов сюди й тебе скоро звільнять?

Як чарівно звучіт це слово — "звільнять"!

— Ні,— відповів я й додав: — Це буде для них приємна несподіванка, правда ж? Я відчиню двері, зайду й скажу: "А ось і я! Знову вільний чєловєк". Це буде справді балдьожно.

— Справді,— погодився реєстратор,— хай буде так. Отже, ти маєш де жити. Наступне питання — робота, чи не так?

Він показав мені довгий список місць, де я міг би влаштуватися на роботу, але я вирішив, що матиму на це ще доволі часу. А спершу трохи відпочину. Коли я звільнюся, удамся до кражі й наб'ю кармани бабкамі, хоч і доведеться діяти самко-мотньо. Так званим кентам я більше не довіряю. Я сказав тому мужіку, що краще обговоримо це питання пізніше.

— Гаразд, гаразд,— погодився він і зібрався йти. А тоді раптом повівся якось по-чудернацьки — захихотів і звернувся до мене: — А ти не бажаєш затопити мені в пику, перше ніж я піду?

Я подумав, що нєдослишал, і перепитав:

— Як?

— Ти не бажаєш,— пирснув він,— затопити мені в пику, перше ніж я піду? Я спантеличено насупився й промимрив:

— Навіщо?

— Ну, просто щоб подивитись, чи тобі справді покращало. Він нахилив своє ліцо майже впритул до мене й вишкірив зубья. Я стиснув кулак і двигонув лапою, цілячись у те ліцо, одначе реєстратор, так само шкірячись, бистро відхилився, і моя лапа зависла в повітрі. Все це було дуже дивно. Я похмуро дивився, як реєстратор, трусячи від смєха голівером, забрався геть. І тут мене, братва, знову, як удень, занудило. Нудота за хвилю минула, і, коли принесли обід, у мене аж слинка покотилась — так хотілося схрумкати смажене курча. І все ж"було дивно, що той підстаркуватий чєловєк попросив мене долбануть його в ліцо. Не менш дивним було й відчуття нудоти після того.

Але найдивніше, братики, сталося тоді, коли я влігся спати. Як ви, мабуть, уже й здогадались, у мене почалися марення, пов'язані з одним із побачених удень фільмів. Зрештою, нічні марення чи сон — це те саме кіно, тільки в голівері, та ще можна входити в нього й брати в ньому участь. Саме так сталося й зі мною. В своїх мареннях я бачив сюжет, що його показали мені насамкінець — гурт регочучих мальчіков ґвалтує-взуває юну ципу, яка нестямно вищить, уся заюшена кров'ю, у геть порваной одєждє. Я також знущався з тої ципи, блін, на все горло смєялся і був таким собі заводієм, одягнутим за останньою за-пелюшківською модою. Раптом посеред дракі й трахкання я відчув

нудоту і наче скам'янів, а решта мальчіков стали громко сміятися з мене. Тоді я почав вибиратися зі сну, долаючи опір власної крові — пінти, кварти, галони крові,— аж поки отямився на ліжку в маленькій кімнаті-гімнаті. Хотілося блювати, тож я, тремтячи всім тєлом, встав з кроваті, щоб піти до "очка", цебто вбиральні, в кінці коридора. Посмикав двері, братики,— а вони замкнені! Обернувсь — і вперше усьок на віквд грати. В невеличкій стінній шафі за ліжком я знайшов нічний горщик і збагнув, що нікуди мені від усього цього не втекти. Але найстрашніше було те, що я боявся повертатись і до власних марень у голівері. Блювати мені за хвилю перехотілось, і я іспуганно ліг у ліжко. Невдовзі я захропів і не бачив більше жодного сну.

6

— Припиніть! Припиніть! — кричав я. — Вимкніть, грязниє ублюдкі, я більше не можу! :

Це, братва, було наступного дня. Вранці й удень я намагався чесно грати свою роль.

Поки на екрані демонстрували гидотні кадри насильства, я сидів у кріслі для тортур, як зразковий, слухняний мальчік, і усміхався. Мої глаза були широко розплющені, щоб я все відєл, а тєло, лапи й ходулі міцно прикручені до крісла, щоб я не втік. Те, що я змушений був смотрєть тепер, раніше зовсім не здалося б мені поганим: троє-четверо мальчіков грабували крамницю, набивали кармани башлямі й заразом знущалися над старою ципою. Вона верещала, бігала сюди-туди, а вони долбалі її, пускали з неї яскраво-червону кров. І все ж я відчув у голівері посмикування й стукіт— тук-тук-тук! Знов захотілося блювати, від жахливої спраги запекло в роті... Цього разу мені було куди гірше, ніж напередодні.

— Ой, з мене вже досить! — закричав я. — Це нечесно, ви, вонючіє пєдікі! — Я спробував вирватися з крісла, однак був прив'язаний намертво.

— Високий клас! — вигукнув доктор Бродскі. — Ти справді робиш успіхи. Ще один фільм, і край.

Цього разу знову показали другу світову війну. Плівка була подряпана, в плямах, звук деренчав — було видно, що знімали ще німці. Починався фільм із зображення нацистського герба — орла, що тримав у пазурах свастику, яку так подобалося малювати, всім мальчікам у школі. Потім з'явилися пихаті німецькі офіцери, що простували запорошеними вулицями у руйновищах та вирвах від бомб. Наступні кадри показували, як біля стіни розстрілювали людей, а офіцери Командували; ями були забиті нагімі тєламі, стирчали неприкриті ребра й худі білі ходулі. Людей тягли волоком, вони несамовито крічалі (хоч їхній крик і не був записаний — зі звукової доріжки линула сама музика), а їх тягли по землі й щосили долбалі. Тут я, незважаючи на біль і нудоту, впізнав музику, що з шипінням і дзижчанням лилася з гучномовців,— то був Людвіг ван, фінал П'ятої симфонії,— і я, мов безумний, закрічал:

— Припиніть! Припиніть, вонючіє гомікі! Це гріх, страшний, непростимий гріх, ви, ублюдкі!

Але фільму вони не зупинили, бо показувати його лишилося всього кілька хвилин. І ці кілька хвилин людей по-звірячому били — лилися потоки крові, солдати знов і знов стріляли, а тоді знову з'явився нацистський герб і напис:

"Кінець". Ввімкнули світло, і до мене підійшли доктор Бродскі та доктор Бреном.

— Що ти мав на увазі, коли казав про гріх, га? — поцікавився доктор Бродскі.

— А те! — відрубав я, ледве стримуючи нудоту. — Що використовують Людвіга вана! Він нікому не заподіяв шкоди. Бетховен тільки писав музику. — Тут я мусив виблювати, і вони підставили мені посудину у вигляді людської нирки.

— Музика... — замислено проказав доктор Бродскі. — Отже, ти любиш музику. Особисто я в ній не розуміюсь. Знаю тільки, що це — корисний емоційний збудник. Так, так. А яка ваша думка, Бреноме?

— На жаль, нічого не вдієш,— відповів доктор Бреном. — Ми всі вбиваємо те, що любимо, як сказав один поет-в'язень. Мабуть, у цьому є елемент покарання. Начальник в'язниці був би задоволений.

— Бога ради, дайте мені пити,— попросив я.

— Відв'яжіть його,— наказав доктор Бродскі. — І принесіть крижаної води. Білохалатники кинулися виконувати наказ, і за мінуту я вже хлебтав воду, я нею обпивався, і це було просто божественно, братва.

— А ти начебто досить розумний хлопець,— сказав доктор Бродскі. — І не позбавлений смаку. Щойно ти усвідомив, що таке насильство, чи не так? Насильство і пограбування, адже пограбування — це різновид насильства.

Я не промовив жодного слова, братики, бо все ще відчував нудоту, хоч мені трохи й покращало. Проте це був жахливий день.

— Яким же чином, на твою думку, ми цього досягаємо? — поцікавився доктор Бродскі. — Скажи, що ми з тобою робимо, як ти гадаєш?

— Ви примушуєте мене почуватися хворим. Коли я дивлюсь оці ваші гидкі, збоченські фільми, я захворюю. Звичайно, насправді винні в цьому не фільми. Але я знаю, що коли ви припиняєте їх показувати, я одужую.

— Правильно,— погодився доктор Бродскі. — Це асоціативність, найдавніший навчальний метод у світі. А що саме викликає в тебе хворобливий стан?

— Грязниє педерастичні вєщі, що оперізують мій голівер і моє тєло, ось що! — вигукнув я.

— Тарабарська говірка дикунів,-усміхнувся доктор Бродскі.-Ви щось знаєте про її походження, Бреноме?

— Випадкові запозичення з колишнього римованого сленгу,— почав пояснювати доктор Бреном, який уже не скидався на мого друга. — Дещо від жаргону волоцюг. Але насамперед — рос. пропаганда. Підсвідоме проникнення.

— Ага, ага,— нетерпляче проказав доктор Бродскі, не виявляючи більше зацікавлення. — А втім,— звернувся він до мене,— це зовсім не ремінці. Те, чим тебе прив'язують, ні при чому. Ремінці лише для того, щоб стримувати твою реакцію. То що ж тоді?

І тут я, певна річ, зрозумів те, чого міг досі не зрозуміти тільки бєзумєц: уся річ в уколах у руку.

— А-а! — закрічал я. — Тепер я врубілся! Брудний, дєрьмовий, вонючій трюк! Це підступно, чуєш ти, гомику! Більше таке не пройде!

— Я дуже радий, що ти нарешті висловив своє невдоволення,— зауважив доктор Бродскі. — Тепер усе легко розставити на свої місця. Ми можемо вводити речовину Людовіка в твій організм різними шляхами. Ну, скажімо, через рот. Але найкращий метод — підшкірний. Отож не опирайся, будь ласка. Це безглуздо. Ти нас не здолаєш.

— Грязниє ублюдкі!-вилаявся я, шморгаючи носом. Тоді додав: —Я не проти насильства і всього того дєрьма. Хай буде так. Але щодо музики,

то це нечесно. Нечесно, коли я, слухаючи улюбленого Людвіга вана, Г. Ф. Генделя чи інших, почуваюся хворим. Це свідчить про те, що ви — зіпсуті виродки, і я вам цього ніколи не подарую, пєдікі!

Обидва вони замислились.

— Проводити межу завжди важко,— зрештою озвався доктор Бродскі. — Світ — одне ціле, так само, як і життя. І часомм найпрекрасніші, найвищі поривання невіддільні від певного насильства — скажімо, акт кохання чи музика. Ти повинен скористатися своїм шансом, хлопче. Вибір залежить тільки від тебе.

Я нічого не второпав з його трьопа, одначе поквапно сказав:

— Не треба пояснювати далі, сер. — Потім, як завжди, хитруючи змінив тон. — Ви довели мені, що всі ці дракі, насильства і вбивства — гріх, страшний гріх. Я зрозумів цей урок, джентльмени. Тепер я бачу те, чого досі не бачив. Я вилікувався, дякувати Богу.

По цих словах я святобливо звів глаза до стелі. Проте обидва доктори сумно похитали голіверами, а доктор Бродскі сказав:

— Ти ще не вилікувався. Для цього треба чимало зробити. От коли твоє тіло миттєво, відчайдушне реагуватиме на насильство, як на зустріч із змією,— самостійно, без допомоги з нашого боку, без ліків,— аж тоді...

— Але ж,сер,— заперечив я,— цебто сери, я ж бачу, що це — гріх. Це гріх, бо спрямований він проти суспільства, гріх, бо кожен чєловєк на землі має право на життя й на щастя, і нікому не дозволено його бити, долбати чи рєзать. Я багато чого навчився, атож, слово честі!

Доктор Бродскі голосно рассмєялся, ошкіривши білі зубья, й кинув:

— Звичайна єресь свідомого віку, чи щось в етом родє. Я, мовляв, розумію, що є праведне, і підтримую це, але сам грішу. Ні, ні, хлопчику, покладися на нас. І не вішай носа. Все скоро скінчиться. Тепер ти менш як за два тижні станеш вільною людиною. — І він поплескав мене по плечу.

Менш як за два тижні... Ох, братики мої й друзі, та це ж ціле життя! Від сотворіння й до кінця світу. Відсидіти чотирнадцять років без амністії в Держв'язі було б ніщо порівняно з цим. Щодня те саме. Коли через чотири дні після разговора з доктором Бродскі й доктором Бреномом прийшла, як завжди, дєвочка, щоб зробити укол, я відштовхнув її лапу й заявив:

— Ні, досить із вас!

І шприц із брязкотом упав на підлогу. Цікаво, як вони тепер поведуться? А дуже просто — викликали чотирьох-п'ятьох здоровенних білохалатників, ті піхнулі мене на ліжко, притримали, схиливши наді мною усміхнені ліца, а ципа-медсестра сказала:

— Ти, бридке й невдячне бісеня! — І, силоміць проштрикнувши мені руку іншим шприцом, боляче впорснула свою бісову рідину.

Потім мене, геть знесиленого, знову повезли на каталці до того ж таки жахливого кінзалу.

Щодня, братики, там демонстрували однакові фільми — самі дракі та долбаніє, і пурпурова кров бризкала з ліц і тєл, заляпуючи об'єктиви кінокамер. Як правило, на екрані діяли одягнені за останньою запелюшниковою модою мальчікі, що шкірилися й смєялісь. Або ж розгорталися звірячі японські тортури та нацистські знущання й розстріли. І з дня на день мені все більше хотілося померти від нудоти, стрілянини в голівері, зубного болю та все жахливішої спраги. Зрештою, одного ранку я вирішив покласти цьому край і став битися голівером у

стіну — гуп-гуп! Але єдиним наслідком цього було те, що я відчув нудоту, бо мої дії нагадували насильство у тих фільмах. Тож я, упокорений і виснажений, дістав ще один укол, і мене, як завжди, відвезли на каталці до ліжка.

І ось настав ранок, коли я прокинувся, поснідав яйцями, грінкою з джемом та чашкою гарячого чаю з молоком і вирішив: "Так довше не може тривати. Скоро це має скінчитись. Я стійко все зносив, але сили мене покинули". Я все чекав, братва, на ципу-медсестру з уколом, одначе вона не з'явилась. Натомість прийшов білохалатник з обслуги й сказав:

— Сьогодні, старий, Підеш на своїх двох.

— Піду? — перепитав я. — Куди?

— Туди ж таки,— відповів він. — Так, так, не витріщай очей. Підеш у кіно пішки. Я, звичайно, буду поруч. Відтепер тебе вже не возитимуть у кріслі-каталці.

— А як же буде,— не зрозумів я,— з моїми жахливими вранішніми уколами? — Я справді здивувався, братики, адже вонии, як самі сказали, будь-що намагалися впорснути в мене ту Людовікову вєщь. —о Невже в мою бідолашну поштрикану лапу більше не вливатимуть отої страшної нудотної рідини?

— Уже все,— засмєялся білохалатник. — Віднині й назавжди, амінь! Тепер ти сам собі господар, хлопче. Сам ходитимеш до кімнати жахів. Щоправда, тебе ще прив'язуватимуть, щоб примусити дивитись. Ну ж бо, ходімо, тигреня! Я надягну халата, взув тапочкі й посунув коридором до кінзалу. Цього разу, (братва, я, крім нудоти, відчував подив. На екрані було те саме — акти насильства, люди з проламаними голіверами, змордовані й заюшені кров'ю ципи, які кричали, благаючи допомогти, ті самі знущання і звірства. Потім з'явилися концтабори,

євреї, сірі вулиці іноземних міст, сповнені танків і солдатів; під рушничними залпами падали люди — інший, масовий бік насильства. Одначе тепер нудоту, спрагу й біль могло викликати лише те, що я відєл на екрані,— моїм глазам так само не давали заплющитись затискачі, а ходулі й лапи були прив'язані до крісла, але ремінці й такі інші вєщі вже не муляли мені тєла й голівера. То невже на мене так впливали саме фільми, які я відєл? Щоправда, може, та рідина Людовіка була вакциною, яка розчинилася в моїй крові, і тепер мене нудитиме завжди, віднині й довіку, щойно я бачитиму насильство. Я скривив пасть і заплакав. Сльози, мов благословенний сріблястий дощик, затулили від мене екран. Але білохалатні виродки бистро підскочили до мене із сякачками й заходилися втирати мені сльози, примовляючи:

— Годі, годі, он уже скрізь калюжі стоять!

І знов я дивився на екран ясними глазамі: німці гнали євреїв, які благали й ридали — мужчіни, жєнщіни, мальчікі, дєвочкі,— туди, де всі вони мали задихнутися від отруйного газу. Я знову заплакав, але мені так бистро втерли сльози, що я не пропустив жодного кадру. То був страшний, жахливий день, братики мої і єдині друзі.

Того вечора я повечеряв жирною бараниною, фруктовим пирогом та морозивом, а потім самко-мотньо лежав на ліжку й розмірковував: "От блін, я б іще мав шанс, якби зараз вибрався звідси". Одначе в мене не було зброї. Тримати брітву не дозволяли — голив мене через день гладкий голомозий чєловєк; він приходив перед сніданком у мою кімнату, а два білохалатиі виродки стояли поруч і дивилися, щоб я поводивсь як славний, сумирний мальчік. Нігті на руках у мене обрізали й підпиляли так коротко, що я не мав чим навіть дряпатись. Однак напасти я ще міг досить спритно, хоч вони й ослабили мене так, що я нагадував скоріше тінь того, чим був колись давно на волі. Я підвівся з ліжка, підійшов до замкнених дверей і, щосили загативши в них кулаками, заволав:

— Рятуйте, рятуйте! Мені погано! Помираю! Лікаря, лікаря, лікаря! Швидше! Прошу! Помру, помру! Поможіть!

Коли в горлі у мене вже пересохло й запекло, я почув у коридорі човгання ніг і ворчаніє, в якому впізнав голос того білохалатника, що приносив мені піщу й щодня супроводжував мене на "страшний суд".

— Чого треба? — прогарчав він. — Що сталося? Що це ти за коники викидаєш?

— Ой, помираю! — простогнав я. — Ой, у боці болить! Це апендицит! Ой-ой-ой!

— Апендихрін,— буркнув той тип, і тут я, братики, на свою радість почув брязкіт ключів. — Але якщо ти все це підлаштував, голубе, то я з товаришами лупцюватиму тебе цілу ніч.

Він відчинив двері й впустив до кімнати солодке повітря обіцяної волі. Я стояв, сховавшись за дверима, й бачив, як він з освітленого коридора розгублено шукає мене поглядом. Я вже заніс був кулаки, щоб шалено долбануть його по шиї, і раптом мене кинуло в піт. Я увідєл в уяві таку картину: він поточився, стогне або вже й знепритомнів, а я відчуваю в душі радісний трепет. Коли я це уявив, мене наче захльоснула хвиля нудоти, викликавши такий страх, немов перед смертю. Відсапуючись, я пошкандибав до ліжка. Той хрєн — цього разу він був не в звичайному білому, а в нічному халаті — чьотко побачив, що я мав на думці, бо прроказав:

— Ну що ж, буде наука, правда? Можеш собі сказати: я постійно вчусь. А тепер, голубе, встань із ліжка і вдар мене! Я цього щиро бажаю. Так, так. Засвіти мені добряче в щелепу! Я аж помираю від бажання.

Але я, братва, тільки й міг, що лежати та схлипувати: у-ю-юй!

— Паскуда! — скривився той хрєн. — Лайно! — А тоді схопив мене, безвільного й слабкого, за комір піжами, розмахнувся правою рукою і долбанул у ліцо.

— Це тобі за те,-кинув він,-що витяг мене з ліжка, мале сученя! Він обтрусив ладоні — шурх-шурх! — і пішов геть. Кр-р-кр-р — проскреготів ключ у замку.

А мені не лишалося нічого іншого, братики, як утекти в сон від страшного й безглуздого почуття, що краще бути побитим, аніж бити самому. Якби той жлоб не пішов, я підставив би йому й другу щоку.

7

Я аж не повірив, братики, коли це почув. Здавалось, я сиджу в тому вонючєм мєстє вже цілу вічність і залишуся там навічно. Але два тижні минали, і мене про це повідомили.

— Завтра, голубе, на волю. На волю! — Жест, зроблений великим пальцем, наче вказував напрямок, А білохалатник, який мене долбанул, але так само приносив на таці піщу й ходив зі мною на щоденні мої тортури, додав: — Одначе попереду в тебе ще цілий день. Випускний день,— хитро засмєялся він.

Я гадав, що цього ранку пойду до кіномєста, як завжди, в піжамі, тапочках і халаті. Ба ні. Мені принесли мою сорочку, білизну, вечірню одєжду й чудові бійцівські черевики — все таке любе, випране, випрасуване й почищене. Повернули навіть брітву-горлорізку, якою я користувався колись у щасливі дні розваг і Драк. Я одягнувся і похмуро, з удівлєнієм став роззиратися довкола. Але білохалатник, братва, лише шкірився й не казав жодного слова.

Мене досить шанобливо провели до того самого мєста, де, одначе, також сталися зміни. Кіноекран тепер запнули шторами, а матова шибка

під отворами для проекторів зникла — мабуть, її підняли чи розсунули, як завіски або віконниці. Там, звідки раніше чулося лише кахикання — кхе-кхе-кхе! — і де мелькали лише тіні людей, тепер сиділи справжні глядачі, серед яких я побачив знайомі ліца. Там був начальник Держв'язу і свята людина, кап, чи, як його ще називали, капі, а також головний наглядач і той дуже важний, модно вдягнений чєловєк — міністр внутрішніх (чи нутрощних) справ. Решти я не знав. Доктор Бродскі і доктор Бреном теж були там, хоч і не в білих халатах. Вони мали вигляд поважних лікарів, що можуть дозволити собі вбиратися за модою. Доктор Бреном просто стояв собі, а доктор Бродскі стояв і вєщал щось дуже розумне людям, які там зібралися. Угледівши мене, він зауважив:

— Ага. Отже, джентльмени, ми представляємо вам самого суб'єкта. Він, як ви бачите, здоровий і добре вгодований. Сюди прийшов одразу після сну й гарного сніданку — без уколів, без гіпнотичного навіювання. Ми впевнено посилаємо його завтра в світ — зразкового хлопця, якого можна зустріти травневого ранку на вулиці, щедрого на добре слово і благородний жест. Очевидна разюча різниця, джентльмени, проти того паскудного хулігана, якому держава два роки тому присудила неефективне покарання і який за ті два роки не змінився! Кажу, не змінився? Це не зовсім так. В'язниця навчила його нещирої посмішки, банального лицемірства! вміння прибрати догідливого, підлесливого вигляду. Вона прищепила йому й інші вади, закріпивши ті, які він мав доти. А втім, джентльмени, досить слів. Діла говорять за себе красномовніше. Отже, практика. Уважно спостерігайте.

Трохи ошелешений цією трєпатньой, я намагався збагнути, чи все це справді стосується мене. Аж раптом вимкнули світло, і лише з проекційних отворів світили два промені; один із них був спрямований на вашого скромного багатостраждального оповідача. А в другому з'явився великий дужий мужік, якого я доти ніколи не бачив. У нього було гладке ліцо з вусами, ріденькі пасма волосся прикривали лисуватий голівер. Років він мав близько тридцяти-сорока, а то й усі

п'ятдесят — одне слово, не молоденький уже, старік. Він рушив до мене, а разом з ним рушили й два промені, утворивши одне велике коло.

— Привіт, купо гною! — глумливо проказав він. — Пхе, ти так смердиш! Мабуть, зовсім не миєшся.

Наче пританцьовуючи, він по черзі обтоптав мені копита, тоді дав щиглика в ніс, безумно болючого — в мене аж сльози з глаз потекли,— і, нарешті, крутонув, мов ручку транзистора, моє ліве вухо. Там, де сиділи глядачі, почулося пирскання, навіть голосне: "га-га-га!" Ніс, копита й вухо в мене пекли й безумно боліли.

— Чому ти так поводишся зі мною? — обурився я. — Я ж тобі нічого не зробив, брате.

— А я тобі,-ошкірився той хрєн,-зроблю оце...-Він знову дав мені кілька щигликів у ніс.-І оце...-Він викрутив мені вухо.-Ще й оце!— І з усієї сили наступив мені на праву ногу. — Бо такі, як ти, в мене викликають огиду. А якщо бажаєш зробити щось у відповідь, то давай, прошу!

Тепер я знав, що мушу діяти якомога швидше,— вихопити бритву-горлорізку, перше ніж підкотиться страшна, вбивча нудота і оберне радісне збудження від дракі в гидотне почуття. Та щойно я, братики, намацав у внутрішньому карманє бритву, як у моїй уяві постала картина: цей брутальний чєловєк, шамкаючи закривавленою пастью, благає пощади. Мене відразу кинуло в жар, я знову відчув нудоту, спрагу та біль і збагнув, що мушу хутко змінити думку про цього зіпсутого чєловєка. Отож я обмацав свої кармани, шукаючи сигарет чи бабок, однак нічого такого не знайшов. Шморгаючи носом і схлипуючи, я сказав:

— Я хотів пригостити тебе сигаретою, брате, але, на жаль, не маю.

— Ох-ох-ох!-і далі насміхався той.-У-ю-юй! Заплач, дитинко!— Большим зашкарублим пальцем він дав мені ще кілька щигликів, і з боку темного залу, де сиділи глядачі, я почув гучний веселий смєх.

Щоб погамувати біль і нудоту, я, намагаючись бути добрим із цим брутальним, грубим мужіком, у відчаї звернувся до нього:

— Дозволь мені, будь ласка, щось зробити для тебе. — Я ще раз обмацав кармани, однак знайшов лише брітву-горлорізку. Дістaвши її, простяг йому й мовив: — Візьми собі, прошу. Невеличкий сувенір. Будь ласка.

— Сховай свій смердючий хабар! — відрубав він. — Мене цим не візьмеш! — Він ударив мене по лапє, і брітва-горлоррізка впала на підлогу.

— Дозволь мені щось зробити для тебе,— наполягав я. — Можна почистити твої черевики? Ось поглянь. Я нахилюсь і оближу їх.

І от, братики,— хто не вірить, хай поцілує мене в гузно,— став я навколішки й висолопив на півтори милі свій красний язик, щоб облизати його грязниє, вонючіє черевики. Той хрєн лише легенько копнув мене в пасть. І тут мені спало на думку, що ні нудоти, ні болю я не відчую, якщо міцно схоплю граблямі того грязного вилупка за литки й перекину його на підлогу. Так я й зробив. І він, вельми здивований, гепнувся додолу під голосний регіт вонючіх глядачів. Та коли я побачив його на підлозі, то відчув, як мені стає погано, тож бистро подав йому лапу, і він підвівся. Після цього він хотів був розлючено долбануть мене в ліцо, але втрутився доктор Бродскі:

— Гаразд, усе було чудово.

Той страшний мужік відразу почав розкланюватись, пританцьовуючи, мов актор. Увімкнули світло, і я стояв, кліпаючи очима, скривившись, ладний розплакатись.

— Отже, ви бачите,— сказав доктор Бродскі глядачам,— що нашого суб'єкта спонукає робити добро, хоч як це парадоксально, саме провокування на зло. Бажання вчинити насильство викликає в нього негативні відчуття. Щоб уникнути їх, він змушений діяти діаметрально протилежно. Є запитання?

— Вибір,— прогудів чийсь зичний голос. То, як я здогадався, був в'язничний кап. — Він же позбавлений вибору, чи не так? Особиста вигода, страх перед фізичним болем штовхнули його на це безглузде самоприниження. Щирістю тут і не пахне. Так, він більше не правопорушник. Але ж і не істота, здатна на моральний вибір.

— Ет, то вже тонкощі,— всміхнувся доктор Бродскі. — Нас не обходить мотивування й висока мораль. Наша мета — лише покласти край злочинній поведінці...

— І розвантажити страшенно забиті в'язниці,— додав важний дженджуристий міністр.

— Атож, атож! — підхопив хтось.

Тут усі заговорили, засперечалися, а я, братики, й далі стояв, геть забутий цими бездушними виродками. Нарешті вигукнув:

— А я, я? Як же я? Ким я тепер став? Такою собі твариною чи, може, й собакою?

Вони заговорили ще голосніше й заглушили мої слова. Тоді я набрав повітря й закричав:

— А може, я вже став механічним апельсином?! Не знаю, чому я так сказав, братики, просто воно само стукнуло мені в голівер. У всякому разі всім тим людям на кілька мінут заціпило. Тоді підвівся худющий, старий і схожий на професора чєловєк — у нього була не шия, а якесь плетиво дротів, що ними йшла з голівера до тєла енергія,— і промовив:

— Не варто нарікати, хлопче. Ти сам зробив свій вибір, і ось наслідок. Маєш те, що обрав.

— О Боже! — вигукнув в'язничний кап. — Коли б же я тільки знав!.. Я помітив, як начальник в'язниці глипнув на нього так, наче попередив: ти, мовляв, серед своєї тюремної братії високо не піднімешся, і не мрій. Знову спалахнули гучні суперечки, і я почув, як кілька разів повторили слово "любов". В'язничний кап голосно кричав разом з усіма про "досконалий стан любові без страху" і таке інше говно. Тут доктор Бродскі, посміхаючись на все ліцо, сказав:

— Я дуже радий, джентльмени, що ви згадали про любов. Зараз ми побачимо втілення того образу любові, який, здавалося б, зник іще за середньовіччя.

Погасло світло, і знову спалахнули прожектори. Один висвітив вашого бідолашного, багатостраждального друга й оповідача, а в промені другого з'явилася, посуваючись боком і похитуючись, така вродлива молоденька дєвочка, про яку, братики, можна тільки мріяти. Скажу лише, що грудь у неї була просто розкішна, і її всю стало видно, коли з плечей у дєвочкі почала спадати одєжда. А що за ножкі — о сили небесні! Коли вона йшла, у вас перевертались всі тельбухи. А вона знай собі юно і солодко всміхалась, мов сама цнота. Огорнута сяйвом, що його наче випромінювала її неземна врода, дєвочка підійшла до мене, а разом з нею підступила й уся та бридота: перша думка, яка зринула в моєму голівері, була просто отут повалити дєвочку на підлогу й брутально взути її. Та враз до горла підкотилася нудота, що, мов нишпорка, чаїлася десь за рогом, а тепер вихопилася, щоб підступно схопити мене. Вонь дєвочкіних вишуканих парфумів примусила мене

відчути небезпечну хвилю, яка вже підіймалась у мені, і я зрозумів, що повинен подумати про цю юну звабу зовсім по-іншому, поки біль, спрага й страшна нудота не здолали мене.

— О, найвродливіша й найчарівніша з усіх дєвочєк! — вигукнув я. — Кидаю тобі до ніг своє серце, розтопчи його! Якби я мав троянду, то подарував би її тобі. Якби пішов дощ і земля обернулася в багнюку, я б вистелив твій шлях власною одєждой, щоб ти не забруднила своїх ніжних ножєк грязью і дєрьмом! — Отак промовляючи, братва, я відчув, що нудота відступає. — Дозволь мені,— вигукнув я далі,— палко кохати тебе й стати твоїм другом і захисником у цьому зіпсутому світі! — Тут мені спали на думку ще точніше, ще кращі слова: — Дозволь мені стати твоїм вірним рицарем! — Я знов опустився навколішки, трохи не гупнувши чолом у підлогу.

А тоді знову відчув себе приголомшеним і розгубленим, бо все повторилося: дєвочка всміхнулась і вклонилася публіці, роблячи реверанси. Спалахнуло світло, і почулись оплески. Деякі старпьори з брудним, нечестивим бажанням пожирали дєвочку моргалами.

-Ось вам справжній християнин,-крикнув доктор Бродскі,-ладний підставити другу щоку, піти ліпше на хрест самому, ніж розпинати когось! Він не спроможний навіть мухи вбити — це йому просто гидко!

Бродскі таки мав рацію, братики, бо, коли я подумав про вбивство мухи, мене відразу занудило. Але я швидко погамував нудоту й біль, уявивши собі, як муха сідає на цукор, літає в пошуках падла і таке інше ге.

— Цілковите переродження! — вєщал доктор Бродскі. — На радість ангелам небесним!

— Головне,— громко зауважив міністр внутрішніх справ,— що це таки спрацьовує.

— Ох,— зітхнув в'язничний кап,— воно так спрацьовує, хай нас Бог милує.

Частина третя

1

— То що ж далі, га?

Про це я запитував себе, братики, другого дня, коли стояв у сірому світанку поруч із білою будівлею, що була ніби продовженням Держв'язу,— у вечірній одєждє дворічної давності, стискаючи в руках маленьку валізу з особистими вєщамі й намацуючи в кишені бабкі (їх мені ласкаво подарували вонючіє власті, щоб я міг розпочати нове життя).

Напередодні я смертельно втомився від численних інтерв'ю телебаченню, від спалахів сотень фотобліців — блим-блим! — та від настирливого випробовування мене то спровокованим насильством, то якимсь іншим ге. Кінець кінцем я повалився на ліжко, де мене й розбуркали, щоб повідомити — принаймні так мені здалося,— аби я забирався геть, ішов додому, оскільки в них, мовляв, просто немає більше сили бачити вашого скромного оповідача, братики. Отож я й стояв собі рано-раненько, брязкаючи башлямі в лівій кишені й міркуючи.

— То що ж далі, га?

По-перше, я вирішив десь поснідати, бо не мав іще й рісочки в роті,— всі ті білохалатники страшенно квапились випіхнуть мене на волю. Я тільки й устиг, що випити чашку чаю. Хоч Держв'яз стояв у дуже похмурій частині міста, довкола траплялися робітничі кав'ярні, і одну з них, братики, я невдовзі й надибав. Це було дуже вонючєє й грязноє помєщєніє з однією тьмяною лампочкою, засидженою мухами. Рабочіє вранішньої зміни розправлялися з чаєм і потворними на вигляд

сосисками, жадібно ковтали кусні хліба — гам-гам! — і гукали, щоб їм принесли ще. Обслуговуввала їх дєвочка, забрьохана з ніг до голови, але дуже грудастая, і кожен з тих ненажерливих мужіков намагався мацнути її і вигукував: "Ух-ух-ух!" — а вона у відповідь пирскала: "Ги-ги-ги!" Коли я побачив це, братва, мені захотілося виблювати. Одначе натомість я ввічливо, як справжній джентльмен, замовив чай та грінку з джемом і примостився в темному кутку.

Тим часом до кав'ярні зайшов низькорослий чєловєк, продавець ранкових газет, схожий на хитрого і грязного карлика-прєступніка, у залізних окулярах з товстими скельцями й одєждє кольору гнилого смородинного пудингу. Я купив газети, щоб підготуватися до нормальной жізні й побачити, що ж там діється в мірє. Газета була, мабуть, урядова, бо на першій сторінці тільки й ішлося що про обов'язок кожного чєловєка рішуче підтримати уряд на наступних загальних виборах, які мали відбутися за кілька тижнів. Автори статей розхвалювали здобутки уряду за минулий рік із чимось там — збільшення експорту, чудовий курс зовнішньої політики, поліпшення соціального забезпечення і таке інше ге. Але найбільше вихваляли уряд за крок, завдяки якому міські вулиці ось уже півроку безпечні для мирних нічних перехожих. Цей крок полягав у підвищенні платні полісменам, які стали суворіше переслідувати юних хуліганів, збоченців, волоцюг і таке інше ге. Все це не дуже інтєрєсовало вашого скромного оповідача. На другій сторінці було невиразне фото чийогось дуже знайомого обличчя. Нарешті мені сяйнуло, що це ж бо я сам. Вигляд у мене був похмурий, переляканий — певна річ, через постійне блимання фотоббліців. Під знімком писалося, що я — перший випускник нового Державного інституту виправлення злочинців. Мене, мовляв, вилікували від злочинних інстинктів лише за два тижні, і тепер я став громадянином, що шанує закони. Одне слово, фа-фа-фа, ля-ля-ля. Поруч я надибав хвалебну статтю про "метод Людовіка", мудрість уряду й таку іншу дурню. Була там і фотографія ще одного чєловєка, якого я також упізнав,— то був міністр нутрощних справ. Він, схоже, аж надувся від гордощів, що скоро настане час, коли не буде злочинців, коли зникне страх перед підступними нападами хуліганів, збоченців, волоцюг та

інших покидьків. Я простогнав: "0-о-ох!" — і пожбурив газету на підлогу. Вона впала й накрила калюжу розлитого чаю та харкотиння отих брудних тварин, що харчувалися в кав'ярні.

— То що ж далі, га?

Пора вже було, братики, хиляти додому й зробити приємний сюрприз

татусеві й матусі — єдиний їхній син і спадкоємець повернувся в сімейне лоно! Потім я ляжу в своїй малєнькой кімнатці-гімнатці на ліжко й слухатиму музику, розмірковуючи, як влаштувати мою жізнь далі. Напередодні реєстратор дав мені довгий список місць, де я міг знайти роботу, і попередив по телефону кількох чуваків щодо мене. Та я, братики, не мав наміру відразу закачувати рукава. Спершу нємножко відпочину, спокійно все обміркую в ліжку, послухаю чарівну музику.

Автобусом я дістався до Центру, звідти іншим автобусом до Кінгслі-авеню і невдовзі опинився біля будинку 18-А. Повірте, братики, серце в мене збуджено затьохкало — тук-тук-тук! Довкола було тихо, зимовий ранок тільки починався, і коли я зайшов до вестибюля, то не побачив нікого, крім отих нагіх мужчін та женщін із "Величі праці". Мене здивувало, братики, те, що картину почистили,— більше не було' ані' ругатєльств, які вилітали з вуст величних трударів, ані соромітних органів, домальованих до нагіх тєл розбещеними мальчікамі. Дивно було й те, що ліфт працював. Щойно я натис кнопку, він із шурхотом під'їхав, а коли я ввійшов до кабіни, мене просто вразила її чистота.

Я піднявся на десятий поверх і побачив двері до квартири 10-8, які зовсім не змінилися, а коли дістав з кишені ключа, то лапкі в мене затремтіли, аж затіпалися. Однак я впевнено встромив ключа в замок, повернув, відчинив двері, ступив до квартири й уздрів три пари здивованих, навіть переляканих глядєлок, які вп'ялися в мене. Це були те і ем, що саме снідали, а також іще якийсь чєловєк у сорочці й

підтяжках — він, братики, сьорбав чай із молоком і жер, плямкаючи, яєчненцію з грінкою, наче в себе вдома. Саме цей незнайомий хрєн і озвався перший:

— Ти хто такий, приятелю? Де взяв ключа? Ану вийди, поки я не розтовк тобі пику. Вийди й постукай. А тоді поясниш, що тобі треба. Та хутчій!

Татусь із матусею стояли, мов зацiпенiли. Я побачив, що вони ще не читали газети, а тоді згадав, що її приносять уже після того, як татусь іде на роботу. Аж тут матуся промовила:

— Ох! Ти втік. Чкурнув! Що нам тепер робити? Сюди ж прийде поліція, ох-ох! Невдячний і невиправний хлопчисько, ти нас завжди ганьбиш!

І вона-хто не вірить, хай поцілує мене в гузно-захлипала: "У-ю-юй!" А я став пояснювати, що батько й мати можуть, якщо бажають, подзвонити до Держв'язу. Незнайомий мужік насуплено сидів і дивився на мене так, наче збирався затопити своїм волохатим кулачиськом мені в ліцо. Отож я поцікавився:

— А чи не відповіси тепер мені, брате, ти? Що ти тут робиш і відколи? Мені не сподобався тон, яким ти щойно говорив. Затям собі. А тепер відповідай!

Той мужік був із рабочіх — потворний як смерть, років тридцять-сорок; він тільки роззявив пасть, але не міг вимовити жодного слова. Тоді втрутився татусь:

— Все це дуже несподівано, синку. Ти мав би нас попередити, що прийдеш. Ми гадали, що тебе випустять принаймні років через п'ять-шість. Але це не означає,— додав він якось дуже сумно,— що ми не раді тебе бачити на волі.

— Хто це? — спитав я. — Чому він мовчить? Що тут діється?

— Це Джо,— пояснила мати. — Він тут живе. Наш пожилець. Ох, Боже ж мій, Боже!

— Гей ти! — озвався той Джо. — Я все про тебе чув, хлопче. Знаю, що ти накоїв, розбивши серце своїм бідолашним, багатостраждальним батькам. Отже, повернувся, еге ж? Повернувся, щоб знову зробити їхнє життя пеклом, так? Тільки через мій труп, чуєш?! Адже я для них тепер як рідний син, а не просто пожилець.

Якби не моє раздражєніє і почуття нудоти, то я б, братва, голосно рассмєялся, бо цей хрєн, на вигляд такого самого віку, що й мої те і ем, спробував своєю "синівською" рукою обняти мою заплакану матір!

— Гаразд! — кинув я, відчуваючи, що ось-ось і сам захлипаю. — Годі! Даю тобі п'ять мінут, щоб ти звільнив мою кімнату від своїх дєрьмових вєщєй.

Я рушив до кімнати, хоча Джо й спробував якось незграбно мене перепинити. Коли я відчинив двері, в мене урвалося серце: я побачив, що це кімната-гімната вже не моя, братики. Всі вимпели зі стін позникали, натомість той жлоб поначіплював фотографій боксерів, а також усієї збірної команди, де всі сиділи, самовдоволено позгортавши на грудях руки, а перед ними стояв сріблястий щит. Помітив я й інші пропажі. Зник стереопрогравач і шафа для платівок, так само, як і моя замкнена заповітна скринька, де зберігалися пляшки, "зіллячко" й два блискучі чисті шприци.

— Не обійшлося без чиїхось вонючіх лап! — закричав я. — Що ти зробив з моїми особистими вєщамі, ти, гидкий вискрєбиш? Хоч я звертався до Джо, відповів мені батько:

— Все забрала поліція, синку. Розумієш, тепер новий порядок відшкодування збитків потерпілим.

Як на мене, це було дуже суворо, щоб не сказати жорстоко, але я враз відчув такий страшний біль у голівері, а в роті мені так пересохло, що довелося якомога швидше ковтнути молока з пляшки на столі.

— Бридкі, свинячі манери! — зауважив на це Джо.

— Але ж вона померла! — обурився я. — Вона померла!

— Лишилися коти, синку,— сумно пояснив батько. — Про них не було кому дбати, адже заповіту не зосталося. Потрібно було найняти людину, яка б їх годувала. Отож поліція продала твої речі, одяг і таке інше, щоб було на що доглядати котів. Такий закон, синку. А втім, ти не з тих, хто його дотримується.

Я мусив сісти. Той Джо відразу фиркнув:

— Спершу спитай дозволу, а тоді сідай, невиховане порося! Я бистро обернувся й кинув йому:

— Стули свою брудну жирну пащеку, ти!

І вмить відчув нудоту. Довелося, дбаючи про здоров'я, повестися розумніше, навіть вдати усмішку.

— Гаразд,— сказав я,— це моя кімната, і ніхто не стане цього заперечувати. І це мій дім. То що ви мені запропонуєте, любі те і ем?

Обоє дивилися так само похмуро, а мати наморщила мокре від сліз ліцо й наче аж дрижаки хапала.

— Все це треба обміркувати, синку,— зрештою озвався батько. — Ми ж бо не можемо прогнати Джо, не можемо просто взяти й виставити його за двері, адже так? Джо працює тут за дворічним контрактом, і ми з ним уклали угоду, правда, Джо? Я хочу сказати, синку, ми думали, що ти будеш у в'язниці ще довго, а ця кімната стояла порожня.

По татусевому ліцу було видно, як йому соромно. Я лише посміхнувся й промовив;

— Я вже віжу. Ви звикли до спокою і до зайвих бабок. Ось у чому річ. А ваш син — це самі прикрощі.

І тут, братики,— хто не вірить, хай поцілує мене в гузно,— я заплакав, так мені стало шкода себе.

— Розумієш, синку,— сказав батько,'— Джо вже віддав нам гроші за наступний місяць. Тобто, хоч би що ми вирішили, вимагати, щоб він забрався геть, ми не можемо. Правда, Джо?

— Я звик думати про вас двох як про своїх батька й матір,-відповів той Джо. — То хіба сумління дозволить мені піти тепер і залишити вас на ласку оцього малого чудиська, що перестало бути справжнім сином?! Зараз він плаче, але все це — хитрощі й прикидання. Виженіть його, хай знайде собі кімнату десь-інде. Хай зрозуміє свої помилки і те, що такий поганий хлопець не заслуговує на таких добрих батька й матір, як ви.

— Ну гаразд,— сказав я і, все ще зі сльозами на очах, підвівся. — Тепер я розумію, що й до чого. Нікому я не потрібен, ніхто мене не любить. Я стільки вистраждав, а всім здається, що цього замало. Я бачу.

— Ти примушував страждати інших,— відрубав той Джо. — І тепер тобі залишилося тільки одне: постраждати як слід самому. Ми збиралися тут вечорами за сімейним столом, і мені все розповіли про

твої вчинки. Я був просто приголомшений. Часто мені від тих історій ставало аж погано.

— Як би мені хотілося,— зітхнув я,— повернутись назад до тюрми! До доброго старого Держв'язу... Зараз я вшиюсь. І ви ніколи вже мене не побачите. Я сам влаштую свою жізнь, красненько вам дякую. Хай це буде на вашій совісті.

— Не треба все це так сприймати, синку,— пробелькотів татусь, а матуся захлипала: "У-ю-юйІ" —і потворно скривила ліцо.

А той Джо обійняв її і почав гладити та заспокоювати, як безумний. Похитуючись, я почалапав до дверей і забрався геть, залишивши їх на самоті з тяжким гріхом, братики.

І пішов я, братва, вулицею, куди глаза світять, і перехожі здивовано витріщались на мою вечірню одежду. Того паскудного зимового ранку було холодно, я весь тремтів і мріяв утекти світ за очі, щоб не думати про всі ці вєщі. Автобусом я доїхав до Центру, а тоді повернувся пішки назад до Тейлор-плейс. Тут була крамниця грамплатівок "Мелодія", куди я колись учащав, братики. В крамниці начебто нічого не змінилось. Я ввійшов, сподіваючись побачити Енді, голомозого, худющого, люб'язного маленького чєловєка, в якого я в давні добрі часи купував платівки. Однак Енді там уже не було, братики. В крамниці стояв вереск і писк запелюшників (цебто підлітків) — мальчіков та ципок, які слухали жахливі поп-пісні, ще й витанцьовували під них, а чувак за прилавком, сам учорашній запелюшник, клацав пальцями й смєялся, як безумний. Я підійшов до нього, дочекався, поки він зволить звернути на мене увагу, й сказав:

— Я б хотів послухати Моцарта, номер сорок.

Не знаю навіть, чому саме це мені так запам'яталося.

— Що сорок, друже?-перепитав продавець.

— Симфонію,— пояснив я. — Симфонію номер сорок соль-мінор.

— Ти ба! — вигукнув один із запелюшників, що танцювали; пасма волосся закривали йому глядєлкі. — Сміхфонію! Справді сміх — він хоче сміхвонію! Я відчув раздражєніє, однак мусив тримати себе в руках, тож тільки всміхнувся до чувака за прилавком, а також до всіх запелюшників, що витанцьовували й кричали.

— Пройди до фонокабіни, друже,— запропонував продавець. — Я перемкну програвач туди.

Я зайшов до тєсной кабіни, де можна було послухати платівку, перше ніж її придбати, і чувак увімкнув для мене програвач. Однак замість Моцартової Сорокової зазвучала "Празька" — мабуть, той чувак схопив першу-ліпшу платівку, що стояла на полиці. Це викликало в мене страшенне раздражєніє, але я мусив погамувати його, боячись болю й нудоти. Та я забув про те, про що не повинен був забувати від самого початку, ще коли вирішив розважитись. Ті виродки-лікарі зробили так, що від музики, яка будила в мені почуття, я нездужав, так наче смотрєл насильство чи збирався вчинити його сам. Річ у тім, що кожен показаний мені фільм про насильство супроводжувала музика. Я пригадав, зокрема, страшний нацистський фільм, у якому звучав фінал П'ятої симфонії Бетховена. І тепер мені й чарівний Моцарт видався бридким. Я прожогом кинувся з крамниці під смєх запелюшників та крики продавця: "Егей-гей!" Але я вже нічого не слухав. Хитаючись, мов сліпий, я пошкандибав через дорогу й завернув за ріг до молочного бару "Корова". І тут я збагнув, чого хочу.

Було ще рано, і бар виявився майже порожній. Одначе й це мєсто мало тепер незвичайний вигляд — стіни розмальовані червоними коровами, що нібито ревли, за стойкою — незнайомий мені чєловєк. А втім, коли я сказав: "Велику порцію молока-плюс",— той чєловєк із

довгастим, свіжовиголеним ліцом зрозумів, що мені треба. Взявши своє молоко-плюс, я пройшов до одного з окремих "стійл" попід стінами — вони навіть мали штори, щоб затулятися від загального залу,— сів на м'який стілець з ворсистим сидінням і жадібно припав до склянки. Вицмуливши все, я відчув, що "поїхав". Глазамі, як рогом, уперся в підлогу, де валялася сухозлітка від коробки з труїлками,— прибирали в тому мєстє завжди сяк-так, братики. Шматок сухозлітки все ріс, ріс і нарешті так яскраво спалахнув та засяяв, що я аж моргала примружив. Сухозлітка стала така велика, що обернулася не лише в кабінку, в якій я сидів, але й у цілу "Корову", в цілу вулицю, в ціле місто. А тоді стала цілим світом, усією сутністю, братики, омиваючи, наче море, кожну вєщь, реальну чи уявну. Я почув, що видаю якісь звуки й белькочу химери на зразок: "Любі померлі пращури, пасть не може мати різні форми",— й таке інше ге. Потім мені явилося видіння, що проступило крізь суцільне срібло; спалахнули невіданниє барви, і вдалині, братики, я угледів групу статуй, що все наближалися й наближалися, яскраво освітлені знизу й згори. То був сам Бог та його небесні ангели й святі; всі вони виблискували, мов бронзові, і мали бороди й офігєнниє крилья, що здіймалися під повівами вітру. Отож статуї не могли бути ні з каменю, ні з бронзи, так само, як і їхні глядєлкі, живі й рухливі. Велетенські постаті насувалися, насувались і, здавалося, ось-ось мене розчавлять. І тоді я почув власний візг: "А-а-ай!" — і відчув, що позбувся всього — одєжди, тєла, розуму, ім'я, всього-всього. І мене охопило райське блаженство. Тут почувся шум, так наче щось обвалилося й розсипалось, а Бог, ангели й святі закивали до мене голіверами, немовби хотіли сказати, що ще не настав мій час, але я, мовляв, можу спробувати іншим разом. А тоді все довкола з'юрмилося, вибухнуло смєхом і розтануло, яскраве тепле світло обернулося крижаним, і я знов опинився там, де був,— на столі порожня склянка, мене душать сльози. а мозок свердлить думка про те, що єдиним правильним рішенням буде смерть.

Така була думка, і я виразно усьок, що мушу робити. Але як це здійснити, достеменно не знав, бо ніколи про таке не замислювався, братики. У валізці в мене лежала брітва-горлорізка, та щойно я уявив собі, як сам себе поріжу і хлюпне моя червоненька кровиця, до горла

відразу підступила нудота. Мені хотілося чогось іншого, не пов'язаного з насильством, від чого б я просто тихенько заснув. І вашому скромному оповідачеві настав би капєц, і він уже нікому не завдавав би клопоту. Можливо, сяйнуло мені, варто сходити до публі-біблії, тут, за рогом, і знайти книжку про те, як краще заподіяти собі безболісну смерть. Я уявив, як помру і як усі мене жалітимуть — і те, і ем, і той вонючій Джо, справжній загарбник, а також доктор Бродскі і доктор Бреном, і той міністр нутрощних справ, і всі інші. І хвалькуватий вонючій уряд теж. Коли я вихопився на зимову вулицю, був уже день — близько другої години, як показував офігєнний годинник на площі. Отже я "мандрував" завдяки молоку-плюс трохи довше, ніж сподівався. Я рушив униз бульваром Марганіта, завернув на Бутбі-авеню, потім ще раз завернув за ріг і дістався до публі-біблії.

Це було старе говьонноє мєсто, куди я приходив, пригадую, ще зовсім соплівим мальчіком, років у шість. Воно поділялося на дві частини — на абонемент і на читальну залу, де лежало повнісінько газет та журналів і стояла вонь від літніх людей — їхні тєла смерділи старістю й нуждою. Ті підстарки стояли по всій залі біля газетних стендів, відсапувались, гикали, розмовляли самі з собою і з поважним виглядом перебігали глазамі шпальти в пошуках новин; інші сиділи за столами й проглядали чи вдавали, що проглядають, журнали; дехто куняв, дехто навіть громко хропів. Спершу я й забув, чого сюди прийшов, а коли з удівлєнієм пригадав, що хотів прочитати про безболісну смерть, то посунув до полиці з довідковими вєщамі. Тут стояло чимало книжок, але назва жодної, братики, мене не задовольняла. Був там і медичний довідник. Я взяв його, розгорнув, але побачив безліч малюнків і знімків жахливих ран та виразок і відразу відчув себе недобре. Я поставив довідник на місце і взяв велику книгу, так звану Біблію, гадаючи, що вона мене умиротворить, як це бувало в далекі держв'язівські часи (насправді не такі вже й далекі, але мені вони здавалися просто прадавніми). Я примостився на стілець і почав читати. Проте знайшов тільки про те, як сімдесят разів по сім падала кара Божа, як проклинали й долбалі один одного іудеї. Від усього цього мене також занудило. Я

трохи не розплакався, і старезний патлатий мужік, який сидів навпроти, поцікавився:

— Що з тобою, синку? Що сталося?

— Я хочу померти,— відповів я. — Ситий по саму зав'язку. Остогидло жити. Старпьор, що читав поруч зі мною, просичав: "Тсс!"-і навіть не підвів погляду від якогось безумного журналу з большімі геометричними вєщамі. А той перший мужік зауважив:

— Ти ще зовсім юний для таких думок, синку. Поглянь, весь світ перед тобою.

— Так,— гірко відказав я. — Як накладна грудь.

Хрєн, що читав журнал, знову просичав: "Тсс!" — і звів цього разу очі, і раптом час для нас із ним покотився назад. Я побачив, хто це. А він дуже громко проказав:

— У мене, хвалити Бога, добра зорова пам'ять. Я запам'ятовую обличчя назавжди. Нарешті, дяка Всевишньому, ти мені попалося, собача!

Так, це був журнал "Кристалографія". Саме його ніс він колись із біблії. А штучні щелепи гарненько тоді хруснули! Одєжда була пошматована, книжки теж, і всі — про кристалографію. Мені спало на думку, братики, що найліпше було б відразу накивати звідти п'ятами. Але той старпьор підхопився на ноги й безумно закричав до всіх старих кахикал, що стояли з газетами в руках попід стінами або куняли над журналами за столами:

— Він у наших руках! Це те бридке собача, що колись знищило книжки із кристалографії-рідкісні видання, яких більше ніде немає!

Зчинився страшенний галас, так наче той старпьор утратив не книжки, а голівера.

— Ось він, один із брутальних молодих боягузів! — репетував старпьор. — Тепер він серед нас, у наших руках! Це ввін зі своїми дружками глумився наді мною, бив мене кулаками й копав ногами! Вони мене роздягли, видерли мої щелепи! І реготали з моїх кривавих ран і зойків! А тоді стусанами прогнали додому, голого, очманілого!

Це було, як ви, братики, знаєте, не зовсім так. На ньому все ж лишалася сяка-така одєжда, тож зовсім нагой він не був.

-Минуло вже понад два роки!-прокричав я в отвєт.-Я відбув покарання! І дістав науку! Он подивіться — мій знімок у газетах!

— Покарання, кажеш? — прорипів один дідуган, схожий на колишнього солдата. — Та таких, як ти, треба знищувати! Мов шккідливих комах! Оце й буде покарання!

— Гаразд, гаразд,— згодився я. — Кожен має право на власну думку. Прошу у всіх пробачення. А тепер я мушу бігти.

І я рушив геть з цього безумного старпьорского мєста. Аспірин — ось де вихід! Якщо проковтнеш сотню таблеток, напевне сконаєш. Аспірин, що продається в аптеці. В цю мить "кристалографічний" хрєн закричав:

— Не випускайте його! Цю бездушну свинюку треба покарати по-справжньому! Хапайте його!

І ось, братики,— хто не вірить, хай зробить те, про що я вже казав,— кілька старих маразматиків, років під дев'яносто кожному, вчепилися в мене своїми тремтячими лапкамі. Від воні віджилості й хвороб, якою несло від тих здохляків, я відчув легку нудоту. "Кристалограф" насів на мене і став кволо долбать по ліцу. Я спробував був вирватися й злиняти,

однак старечі руки, що тримали мене, виявились дужчими, ніж я гадав. Тут і решта старпьоров підшкутильгали від своїх газет, щоб не відпустити вашого скромного оповідача. Вони вигукували бєзумниє вєщі:

— Бий його! Топчи! Смерть йому! В зуби йому! І таке інше ге.

Я добре розумів, у чому річ. Адже старі — як діти. А дехто з них белькотів:

— Бідолашний Джек! Це собача трохи не вбило сердешного Джека!.. — І таке інше, наче все сталося лише вчора.

А втім, так вони, певно, й гадали. І ось уже ціле море вонючіх брудних старпьоров зібралося довкола, намагаючись учепитися в мене своїми немічними лапамі з Ороговілими нігтями. Вони важко сапали й кричали, і попереду був наш "кристалографічний" кент, що раз у раз долбал мене по голіверу. А я, братва, навіть і не пробував дати їм здачі, бо краще бути побитим, аніж відчути нудоту й страшний біль. Хоча вже саме це насильство викликало в мене враження, ніби нудота визирає десь із-за рогу й очікує нагоди нахабно підкотитись мені до горла.

Нарешті з'явився службовець, ще досить молодий чєловєк, і закричав:

— Що тут діється? Припиніть негайно! Це читальна зала! Однак ніхто на нього не зважав. Тоді він попередив:

— Гаразд, у такому разі я викличу поліцію.

І я — ніколи б у жізні не подумав, що на таке здатний — вигукнув:

— Так, так, викличте, захистіть мене від цих божевільних старих! Службовець, як я помітив, не палав бажанням устрявати в драку, щоб

вирвати мене з пазурів шалених, біснуватих старпьоров. Він просто кинувся до свого кабінету чи кудись інде, де був телефон. Старпьори вже ледве дихали, і я відчув, що досить легенько штовхнути їх, і вони полетять сторчака. Однак так само незворушно дозволяв їм обліплювати мене старечими лапамі й, заплющивши глаза, терпів немічні толчкі в ліцо і слухав захекані вигуки:

— Собача! Малолітній убивця! Хуліган! Шибеник! Смерть йому!

Кінець кінцем мене так боляче долбанулі по носі, що я сказав собі: "Та ну його к бісу, блін!"— розплющив глаза і заходився виборсуватись. Зробити це, братики, було зовсім не важко. І ось я вже з криком вихопився в коридор. Але ті старі месники кинулися мене переслідувати. Вони хапали, мов перед смертю, повітря й намагалися увігнати свої розчепірені, хижі тремтячі пазурі у вашого друга і скромного оповідача. Підставивши ніжку, вони звалили мене на підлогу й почали копати ногами, аж поки я, зрештою, почув голоси молодих мужіков:

"Годі, годі, негайно припиніть!" — і зрозумів, що то прибула поліція.

2

Геть очманілий, я бачив усе нєчьотко, але був певен, братва, що колись уже зустрічався з тими фараонами десь в іншому мєстє. Того, котрий схопив мене й потяг аж до виходу з біблії, я зовсім не знав; як для рожі він видався мені надто юним А от спини двох інших я, побий мене грім, уже колись бачив. Ті двоє весело і з великим удовольствієм періщили коротенькими нагаями старпьоров, покрикуючи.

— Ось вам,ось вам, розбишаки! Знатимете, як бешкетувати й порушувати державний спокій, негідники!

Так фараони позаганяли тих напівживих старих месників, що важко сапали й стогнали, назад до читальні, а тоді, із задоволеним смєхом, повернулись і уздріли мене. Старший з них вигукнув:

— Боже ж ти мій! Та це ж Алекс! Давненько не бачились, кентику. Як тобі ведеться?

Я був геть приголомшений. Уніформа і шлем не давали розгледіти як слід того, хто говорив, але його ліцо й голос здалися мені знайомими. Я глипнув на другого — бєзумноє ліцо, посмішка до самих вух. Тут не було ніяких сумнівів. Ще дужче ошелешений, я знову перевів погляд на того, що божився. Так, це був гладкий Баржа, мій давній ворог. А другий, певна річ,— Дим, колись мій кентик і ворог смердючого цапа Баржі, а тепер — фараон, в уніформі й шлємє, з нагаєм, щоб наводити порядок.

— Та ні, не може бути,— пробелькотів я.

— Здивований, еге ж?— 1 Дим видав добре мені знайоме "У-ха-ха!"

— Це неможливо,— сказав я. — Цього не може бути. Я не вірю.

— Але ж ти на власні глаза бачиш,-ошкірився Баржа. —Ніяких трюків, ніякого чародійства, кентику. Звичайна робота для двох хлопців, що вийшли із шкільного віку. Поліція.

— Та ви ще зелені,— заперечив я. — Надто зелені. Таких малолєток, як ви, ніхто не міг зробити рожамі.

— Були зелені,— кинув Дим-полісмен. Я цього ніяк не міг утямити, братики, не міг, і край. — Були, юний кентику. І ти був зелений, власне, найзеленіший, А тепер ось ми які.

— Все одно не вірю,— не вгавав я.

Тобі Баржа, тобто Баржа-рожа, чого я ніяк не міг сприйняти, звернувся до того юного фараона, котрий тримав мене і котрого я не знав:

— Гадаю, Рексе, краще буде вдатися до негайного покарання. Хлопці — це хлопці, як завжди. Не варто розводити формальності у відділку. Цей просто знову взявся за своє. Ти його, звісно, не можеш пам'ятати, а от ми пам'ятаємо. Він напав на цих старих беззахисних дідків, і вони дали йому належного відкоша. Ім'ям держави ми мусимо сказати й своє слово.

— Що все це означає? — запитав я, не вірячи своїм вухам. — Вони самі накинулися на мене, братики. Ви ж бо не на їхньому боці, такого просто не може бути. Чуєш, Диме? Це ж був той старпьор, над яким ми колись познущались, а тепер він вирішив нємножко помститися, хоч минуло стільки часу.

— Так, часу минуло багато,— погодився Дим. — Я вже тих днів добре й не пам'ятаю, І не називай мене більше Димом. Кажи ^полісмен".

— Досить спогадів!-кинув Баржа. Він був тепер не такий гладкий, як колись. — Неслухняних мальчіков, охочих різатися ббрітвой, треба приструнювати.

Вони скрутили мене й витягли з біблії. На вулиці чекала поліційна машина, і той, котрого звали Рексом, сів за кермо. Мене запіхнулі в машину, а я ніяк не міг позбутися відчуття, що все це жарт. Мені здавалося, ніби Дим ось-ось скине з голівера свій шлем і вигукне: "У-ха-ха!" Одначе шлем він не скидав. Намагаючись перебороти страх у душі, я поцікавився:

— А Піт, що сталося з Пітом? Джорджі скінчив так трагічно... Я про нього чув.

— Піт? Атож, Піт...-проказав Дим.-Здається, я пригадую таке ім'я. Я помітив, що ми виїздимо за місто, й запитав:

— Куди це ми?

Баржа — він сидів на передньому сидінні — обернувся й пояснив:

— Ще видно, тому поїдемо за місто. Там хоч по-зимовому й голо, зате безлюдно і затишно. Людям у місті навряд чи варто дивитись на наші негайні покарання. Наводити порядок на вулицях доводиться не завжди. — І знову повернувся до мене спиною.

-Чуєш,-покликав я його,-я чогось нічого не второпаю. Те, що було, давно загуло. За колишні свої вчинки я відбув покарання. Мене вилікували.

— Про це нам читали,— підтвердив Дим. — Старший офіцер усе нам прочитав. Він сказав, що це дуже гарний метод,

— Читав тобі? — перепитав я трохи зневажливо. — Невже ти й досі такий "димний", що не вмієш сам прочитати, братухо?

— Е ні,— лагідно й співчутливо протяг Дим. — Не кажи так більше. Досить, кентику!

Він щосили долбанул мене в рило, і з мого роз'юшеного носа відразу зацебеніла кров.

— Мене завжди оточували зрадники,— гірко промовив я, втираючи ладонью кров. — Я приречений на самко-мотність.

— Отут,— сказав Баржа. — Це те, що треба.

Ми зупинилися за містом. Довкола стояли голі дерева, деякі з них порипували під вітром, а здалеку долинало жужжаніє якоїсь сільськогосподарської машини. Вже сутеніло, була якраз середина зими. Навколо ані людей тобі, ані тварин. Лише ми вчотирьох.

— Вилазь, Алексе! — наказав Дим. — Зараз, хлопчику, дістанеш своє малєнькоє наказаніє.

Весь той час, поки вони вправлялися, водій сидів у машині за кермом, курив труїлку й почитував книжечку. Він увімкнув світло в салоні, щоб було краще видно. І зовсім не зважав на те, що витворялі Баржа й Дим з вашим скромним оповідачем. Не стану переказувати, що саме вони витворялі,— крізь жужжаніє сільгоспмашини та порипування голих дерев чулося лише зітхання та глухі удари. В освітленій машині водій незворушно гортав книжку, пускаючи хмарки тютюнового диму. А мене, братики, тим часом лупцювали. Нарешті Баржа чи, може, Дим — не скажу напевне, хто саме,— кинув:

— Мені здається, кентику, досить. А ти як гадаєш?

Наостанку кожен із них долбанул мене в ліцо, я звалився і простягся на обмерзлій траві. Було холодно, але я цього не відчував. А вони обтрусили ладоні, натягли шлеми та мундири, що їх перед тим поскидали, й повернулися до машини.

— Побачимось іншим разом, Алексе! — гукнув Баржа, а Дим лише по-блазенському заухахакав. Водій дочитав сторінку, відклав книжку, ввімкнув мотор, і вони рушили в бік міста, помахавши мені на прощання, — колишній мій кентик і колишній ворог. А я так само лежав — знеможений, виснажений.

Отже, не встиг я вийти з ув'язнення, як мене страшенно побили. А тут ще й полив крижаний дощ. І не видно було ні людей, ні світла в

будинках. Куди мені йти, безпритульному, із самими дрібняками в карманах? Я заридав: "Ой-ой-ой! А тоді підвівся й пішов.

3

Дім, дім, дім... Я мріяв про дім, братики, і справді йшов до дому, цебто до "Оселі". В темряві я збився з дороги й рушив не в бік міста, а туди, звідки долинало жужжаніє сільгоспмашини. Цей шлях привів мене до селища, В мене було таке враження, ніби колись я його вже бачив. А втім, нічого дивного, всі селища схожі, особливо в тємнотє. З одного боку були будинки, з другого — щось на зразок шинку, а в кінці селища в самко-мотності стояв маленькій котеджик. На воротах вилискувала назва: "Оселя". Я змок під крижаним дощем до рубця, моя модна одєжда мала жалюгідний, зворушливий вигляд, чудовий "німб" на голівері обернувся в скуйовджені вонючіє патли, на ліце, я був певен, лишилися подряпини й синці, а кілька зубьєв, щойно я торкнув їх язиком, або ж болталом, випали. Все тєло нило, мучила спрага. Роззявивши пасть, я ловив холодні краплі. Шлунок, у якому не було піщі від самого ранку,— та й тоді, братики, він дістав її не багато,— бурчав: бур-р-р-р!

Отже, котедж називався "Оселя", і саме тут, можливо, жив чєловєк, ладний прийти на допомогу. Я відчинив ворота, трохи не посковзнувшись на стежці,— від дощу вона взялася крижаною кіркою,— підійшов до будинку і обережно, благальне постукав у двері. Ніхто не відгукнувся, отож я постукав дужче й дужче й довше і нарешті почув, як у передпокої зачовгали чиїсь кроки. Двері прочинились, і чоловічий голос запитав:

— Хто там? Чого треба?

— О, будь ласка, допоможіть! — попросив я. — Мене побили полісмени й кинули на дорозі помирати. Прошу вас, сер, дайте мені напитись і дозвольте трохи обігрітися.

Двері широко відчинилися, і я побачив м'яке світло й вогонь, що потріскував — трісь-трісь-трісь! — у каміні.

— Заходь,— сказав чєловєк,— хоч би хто ти був. Хай помогає тобі Бог, бідолашний страднику. Заходь, і дай-но я тебе огляну.

Похитуючись, я ступив у передпокій. Героя з себе я, братики, не вдавав, бо справді почувався знесиленим, помолоченим. Той добрий чєловєк узяв мене за плечі й підштовхнув до кімнати, в якій палав камін і яку я, звичайно, відразу впізнав. Аж тепер я збагнув, чому назва "Оселя" на воротах видалась мені такою знайомою. Я зиркнув на того чєловєка, а він співчутливо подивився на мене, і я пригадав тепер і його. Ясна річ, він мене не пам'ятав, бо в ті безтурботні часи я й мої так звані кенти, як ішли на моцниє дракі, пакості чи кражі, влаштовували маскарад — надягали маски. Це був приземкуватий мужік середніх літ — тридцяти, сорока чи й п'ятдесяти — в очках.

— Сідай ближче до вогню,— сказав він. — Зараз я принесу тобі трохи віскі й теплої води. Боже мій, боже мій, як же тебе побили! Він дбайливо оглянув мій голівер і ліцо.

— Це поліція,— пояснив я. — Клята суча поліція.

— Ще одна жертва,— зітхнув він. — Жертва нашого часу. Гаразд, піду принесу віскі, а тоді промию тобі рани.

Коли він вийшов, я роззирнувся в тій малєнькой затишній кімнаті. Безліч книжок, камін, кілька стільців. Було видно, що тут бракує жінки. На столі стояла друкарська машинка, поруч валялися аркуші паперу, і я згадав, що той чєловєк був письменник. "Механічний апельсин" — так називався тоді рукопис. Смішно, що це збереглося в моїй пам'яті. А втім, краще б я про це не згадував, бо тепер відчув потребу в допомозі й співчутті. А все — оті грязниє ублюдкі в жахливій білій будівлі, то вони зробили з мене такого безпорадного і спраглого на доброту. Навіть

більше, тепер мені й самому хотілося поспівчувати комусь і допомогти, аби лиш хтось потребував цього.

— А ось і я,— сказав господар, повернувшись. Він дав мені склянку гарячого підбадьорливого пойла, я випив і відчув себе краще. Потім він промив подряпини в мене на ліце і промовив:

— Зараз приймеш гарячу ванну, а тоді вже розповіси про все за вечерею. Поки купатимешся, я приготую чогось гаряченького.

Я не міг стримати сліз, братва, такий він був добрий. А чєловєк, мабуть, побачив, що глаза мої на мокрому мєстє, бо поплескав мене по плечу й сказав:

— Ну ж бо, годі, годі !

Отож я піднявся сходами, прийняв ванну, а він приніс мені піжаму й халат, нагріті над каміном, а також стоптані тапочкі. І хоч у мене ще стріляло в голові й боліло все тєло, я вже був певен, що невдовзі почуватимусь багато краще. Коли я зійшов униз, то побачив, що він накрив уже в кухні стіл, поклав хлібину й поставив пляшку гострого соусу "Пріма". Потім додав ще чудову яєчненцію з ломтікамі шинки та розвареними сосисками, а також два кухлі солодкого чаю з молоком. Сидіти в теплі й вечеряти було просто кайфово. Я відчув, що страшенно зголоднів, тому, з'ївши яєчню, заходився ковтати ломтік за ломтіком хлєб, намазуючи його маслом і суничним варенням, яке брав із здоровєнной банкі

— Краще вже не буває,— признався я. — Як же я вам за все це віддячу?

— Мені здається, я знаю, хто ти,— сказав господар. — Якщо ти справді той, кого я маю на увазі, то ти, друже, прийшов туди, куди треба. Чи то не твоє фото надрукували сьогодні ранкові газети? Чи не

ти став нещасною жертвою отого жахливого нового методу? Коли так, то тебе послала сюди сама доля. Спершу людину піддали тортурам у в'язниці, а тоді викинули на вулицю, щоб її змордувала поліція! В мене серце за тебе розривається, бідолашний хлопчику.

Я не спромігся видушити з себе й слова, братики, хоч сидів з роззявленою пастью, ладний відповісти на будь-яке запитання.

— Ти не перший, хто шукає тут розради,— провадив господар. — Поліція вподобала нашу околицю й часто привозить сюди своїх жертв. Але це — справжній знак долі, що ти, жертва не лише поліції, також опинився тут. Може, тобі доводилося чути про мене?

Треба було дуже пильнувати, братики.

— Я чув про "Механічний апельсин",— відповів я. — Читати не читав, але чув.

— Он які — кинув він, і ліцо ного засяяло, наче вранішнє сонечко над обрієм. — А тепер розкажи про себе.

— Розказувати особливо нема й чого, сер,— скромно промовив я. — То була дурна хдоп'яча витівка. Мої так звані друзі умовили мене, навіть примусили, залізти до будинку однієї старої ципи, тобто жінки. Я не заподіяв їй ніякої шкоди. Та коли вона кинулася мене проганяти, хоч я й сам збирався сумирно покинути будинок, у неї, на лихо, стався серцевий напад, і згодом вона померла. Мене звинуватили в тому, що я призвів її до смерті, і посадили за грати, сер.

— Так, так, розказуй далі.

— Потім міністр нутрощних... цебто внутрішніх справ обрав мене, щоб випробувати на мені отой "метод Людовіка".

— Розкажи про це докладніше,— попрохав чєловєк. Він нетерпляче подався вперед і, потрапивши ліктями просто у відсунуту мною тарілку, вимазав светра суничним варенням.

Я розповів йому про все. Згадав кожну дрібницю, братики. Він уважно слухав, глаза його палали, пасть розтулилася, а на забутих тарілках тим часом холонув-і застигав жир. Коли я закінчив, чєловєк підвівся і, киваючи головою та гмукаючи — гм, гм, гм! — став збирати зі столу тарілки та інші вєщі, щоб віднести їх до раковини й помити.

— Я залюбки зроблю це сам, сер,— запропонував я.

— Відпочивай, відпочивай, бідолашний хлопче,— заперечив господар і відкрутив на всю потужність кран. — Ти порушив закон, я згоден, але покарання перейшло всі межі. Вони перетворили тебе з людини на якусь зовсім іншу істоту. На істоту, позбавлену сили й волі робити вибір. Приречену лише догоджати суспільству, наче та машина, заведена на добро. Я чудово все це розумію. Здогадуюсь навіть про побічні наслідки. Музика, статеві зносини, література, мистецтво — тепер усе це має викликати в тебе не втіху, а біль.

— Саме так, сер,— підтвердив я, потягуючи труїлку з фільтром, якою мене пригостив той добрий чєловєк.

— Вони в усьому перегинають палицю,— проказав він, неуважно витираючи тарілку. — Але тут хибна сама ідея. Людина, позбавлена можливості вибирати, перестає бути людиною.

— Так само казав і кап, сер,— зауважив я. — Тобто в'язничний капелан.

— Невже? Справді? А втім, ну звичайно ж. Як справжній християнин він повинен був так казати. Ну гаразд,— мовив він, витираючи ту саму тарілку, що й Кілька хвилин тому. — Завтра зустрінешся з деякими

людьми. Гадаю, ти станеш Їм у пригоді, хлопчику. Допоможеш скинути цей владолюбний уряд. Бо лише уряд, який вихваляється репресіями, може назвати своїм здобутком те, що обернув нормального юнака на механічну іграшку. — Він і далі витирав ту саму тарілку.

— Сер,— сказав я,— ви витираєте ту саму тарілку. А щодо вихваляння, сер, то я цілком із вами згоден. Цей уряд, схоже, надзвичайно хвалькуватий.

— О! — здивувався чєловєк, так наче побачив ту тарілку вперше, й нарешті поклав її. — В хатній роботі я ще не набив руку,— пояснив він. — Колись її виконувала моя дружина, а я писав.

— Ваша дружина, сер? — перепитав я. — Вона що, пішла, покинула вас? — Я справді хотів дізнатися про його дружиину, яку добре пам'ятав.

— Так, вона покинула мене,— голосно й сумно промовив він. — Померла. Отакі справи. ЇЇ по-звірячому зґвалтували й побили. Потрясіння виявилось надто глибоким. Усе сталося в цьому будинку (кухонний рушник у його руці затремтів), у сусідній кімнаті. Я тому й присилував себе залишитися жити тут — їй, мабуть, приємно було б, що мене оточують спогади про неї. Так, так. Бідолашна дівчинка...

Я чьотко побачив, братики, все, що сталося тут тієї далекої ночі, побачив у тому гармидері себе Й відчув нудоту і біль у голівері. Кров відринула від мого ліца, воно стало біле як крейда, і той чєловєк, напевно, це також побачив.

-А тепер іди до ліжка,-лагідно промовив він.-Я вже постелив тобі

у вільній кімнаті. Бідолашний хлопчина, довелося тобі спити гіркої... Жертва нашого часу, так само як і вона. Моя бідолашна дівчинка...

Я чудово виспався, братики, навіть нічого не снилось. А коли прокинувся, надворі стояв ясний морозяний ранок, і знизу, де готували сніданок, долинала приємна вонь. Якусь хвилю я, як завжди, пригадував, де я, а коли збагнув, то відчув себе в теплі й у затишку. Отож я лежав собі в ліжку й чекав, коли мене покличуть снідати. Аж тут мені спало на думку дізнатися, як же звуть мого доброго, турботливого, як рідна мати, господаря. Тож я почалапав босіком по .кімнаті, розшукуючи книжку "Механічний апельсин", на обкладинці якої мала б стояти фамілія автора. В кімнаті, де я спав, окрім ліжка, стільця й світильника, не було нічого, тому я зайшов до сусідньої кімнати, спальні-шмальні того чєловєка, побачив там його жєну — большой фотопортрет на стіні — і, пригадавши все, відчув млість. На стіні висіло також кілька полиць із книжками. Як я й думав, там виявився і примірник "Механічного апельсина". На його обкладинці, або на "хребті", стояла фамілія автора-Ф. Александер. "Господи!— майнуло в мене. — То він — теж Алекс!" Я гортав книжку, стоячи в авторовій піжамі, босоніж, але не відчуваючи холоду — в котеджі було тепло,— і не міг ухавать, про що ж там ідеться. Якийсь безумний стиль, суцільні "ахи" та "охи" і таке інше ге. З усього того випливало, що люди нині перетворюються на машини, хоч насправді вони,— ви, я, він і той, хто цілує мене в гузно,— плоди природні, як фрукти на дереві. На думку Ф. Александера, всі ми зростаємо на так званому світовому древі у світовому саду, за яким доглядає господь Бог,— зростаємо тому, що Бог прагне через нас погамувати свою спрагу на любов. Ну, і таке інше. Усе те суєсловіє мені зовсім не сподобалось, і я подумав: "Який же цей Ф. Александер безумний! Мабуть, після смерті дружини він став іще безумнеє". Тутвін покликав мене — голосом нормального чєловєка, сповненого радості, любові й такого іншого ге, і ваш скромний оповідач почалапав униз.

— Довго ж ти спаві — кинув господар, видобуваючи ложкою з окропу варені яйця і дістаючи з духовки підсмажені грінки. — Вже майже десята. Я кілька годин на ногах, працював.

— Писали ще одну книжку, сер? — поцікавився я.

— Ні, ні, у мене був інший клопіт,— відповів він. Ми сіли й дружно взялися розбивати яйця — цюк-цюк! — гризти підсмажені грінки — хрум-хрум! — і запивати їх чаєм з молоком із великих кухлів.

— Ні, я дзвонив різним людям,— додав господар.

— А я гадав, що у вас телефону немає,— зауважив я, вишкрібаючи ложечкою яйце і втративши пильність.

— Чому? — насторожено й бистро, як звір, скинувся він і затис у лапє ложечку. — Чому ти гадав, що в мене немає телефону?

— Та просто так,— відмахнувся я.

Мене здивувало, братики, що він так добре пам'ятає початок тієї далекої ночі, коли я підійшов до дверей, розповів його ципє баєчку й попросився подзвонити до лікаря, а вона відповіла, дурепа, що в них нема телефону. Господар пильно посмотрєл на мене, але за хвилю знову став добрим, веселим і знов заходився вишкрібати ложечкою яйце. А проковтнувши, промовив:

— Так от, я подзвонив різним людям, яких міг би зацікавити твій випадок. Розумієш, ти можеш стати могутньою зброєю в боротьбі проти переобрання на наступних виборах нинішнього порочного й аморального уряду. Тепер уряд вихваляється своїми досягненнями в боротьбі із злочинністю за останні місяці. — Він знову втупився в мене поверх паруючоого яйця, і я запитав себе, чи не зрозумів він часом, яку роль я відіграв у його жізні. Проте чєловєк тільки додав: — Завдяки тому, що вербує, юних бешкетників служити в поліції. І запроваджує методи виснаження свідомості та придушення волі. — В його глазах стояв безумний блиск. — Досі ми таке бачили в інших країнах. Це тільки перший крок. Не встигнемо й озирнутись, як народиться тоталітарний апарат.

"Приїхали!" — подумав я, ковтаючи яйце й хрумкаючи грінку.

— А яким чином причетний до всього цього я, сер?

— Ти,— відповів він з таким самим безумним поглядом,— живий свідок цих сатанинських проектів. Люди, прості люди повинні все знати й розуміти. — Він підхопився з-за столу й почав мірятии кроками кухню — від раковини до комірчини, вигукуючи: — Чи захочуть вони, щоб їхні сини стали такими самими нещасними жертвами, як ти? Хіба уряд тепер не вирішує свавільно, щ6 — злочин, а щ6 — ні? Хіба він не відбирає життя, душу й волю в кожного, хто йому небажаний? — Він трохи заспокоївся, але до столу вже не сідав. — Я написав статтю. Сьогодні вранці, поки ти спав. Через день-два її надрукують разом з твоєю сумною фотографією, бідолашний хлопчику. Ти повинен підписати письмові свідчення того, щ6 вони з тобою вчинили.

— А що ви з усього цього матимете, сер? — поцікавився я. — Тобто, крім башлєй, які отримаєте за статтю. Я хочу запитати, якщо дозволите, чому ви так палко й гнівно виступаєте проти уряду?

Він учепився за край столу й, скреготнувши гнилими, прокуреними зубами, відповів:

— Хтось із нас повинен боротися. Великі традиції свободи треба захищати. Я не фанатик. Але, коли бачу підлоту, намагаюсь її знищити. Назви партій — пустий звук. Традиції свободи — все. А ппрості люди можуть їх забути. Атож. Вони ладні продати свободу заради спокійного життя. Ось чому їх треба підбурювати. Підбурювати!.. — Тут, братики, він схопив виделку 1 кілька разів штрикнув нею в с-гіну, так що вона аж погнулась. Тоді пожбурив її на підлогу й лагідно промовив: — Ти їж, бідолашний хлопчику, бідолашна жертво сучасного світу.

Тепер я усьок, що в нього нема клепки в голівері.

— їж, їж,— додав він. — Доїдай яйце.

— А що з усього цього матиму я? — запитав я. — Я вилікуюсь? Чи зможу я слухати Хоральну симфонію, вже не відчуваючи нудоти? Чи житиму знов нормальною жізнью? Що буде зі мною, сер?

Чєловєк вражено глипнув на мене, братва, наче йому таке й на думку не спадало, адже це, зрештою, було ніщо порівняно зі Свободою і таким іншим ге. Мої слова, здавалося, здивували його, немовби я вимагав вигоди тільки для себе.

— Як я сказав,— пояснив він,— ти — живий свідок, бідолашний хлопчику. Доїдай сніданок, і ходімо подивишся, що я написав. Це з'явиться в "Рупорі тижня" під твоїм ім'ям, нещасна жертво.

Те, що він настрочив, братики, було довжелезною, слізливою писаниною. Читаючи її, я відчув глибоку жалість до бідолашного мальчіка, що розповідав про свої страждання, про те, як уряд позбавив його волі, й закликав усіх людей не дати порочному, аморальному урядові правити ними знову. Зрештою, я, певна річ, збагнув, що той бідолашний стражденний мальчік був не хто інший, як В. С. О. (ваш скромний оповідач).

— Дуже добре,— похвалив я. — Нє хіло. Чудово зварганено, сер.

— Як, як? — перепитав господар, так наче почув таке від мене вперше,

— Та це так званий запелюшниковий жаргон,— пояснив я. — Всі підлітки ним розмовляють.

Він пішов на кухню мити посуд, а я залишився в позиченій нічній піжамі й тапочках у кімнаті-гімнаті, чекаючи, що він запропонує мені робити далі, бо, зрештою, ніяких своїх планів я, братва, не мав.

Коли задзеленчав дзвоник біля дверей, великий Ф. Александер був ще в кухні.

— 01 — вибіг він, витираючи лапи. — Це, напевне, ті люди. Піду відчиню. Він впустив гостей, і з передпокою долинула голосна — та-та-та! — балаканина: "Привіт!.. Паскудна погода... Як справи?.." Потім усі вони ввійшли до кімнати, де був камін, книжки й стаття про мої страждання, побачили мене й заохкали: "Ох-ох-ох!" їх було троє. Ф. Алекс назвав мені їхні фамілії. З. Долін — курець; він важко дихав, весь час кашляв "кхе-кхе!" — але недопалка труїлки з пасті не випускав 1 нервовими рухами струшував попіл просто собі на одєжду. Це був маленькій і круглий, як кулька, чєловєк, у великих окулярах з товстенною оправою. Другий мав прізвище Рубінштейн — височенний ввічливий мужік, дуже старий, з голосом джентльмена й бородою, як лопата. І нарешті — Д. Б. да Сільва, дуже бистрий у рухах, з міцною вонью від одеколону.

Всі троє уважно оглянули мене і, схоже, лишилися удовлєтворьоннимі тим, що побачили.

— Чудово, еге ж? — сказав З. Долін. — Цей хлопець може стати прекрасним символом. Звичайно, бажано було б, якби він мав ще хворобливіший вигляд і більше скидався на зомбі. Для переконливості. Але нічого, щось придумаємо.

Мені не сподобалося це розпатякування про зомбі, і я зауважив:

— Що тут діється, братики? Що ви намислили для свого запелюшникового кента?

— Дивно, дуже дивно,— пробурмотів Ф. Александер,— але ця манера

розмовляти мене чомусь тривожить. Ми колись уже зустрічались, я певен. Він насупив брови й замислився. Атож, я мусив пильнуватися, братва. Д. Б. да Сільва пояснив:

— Головне — публічні мітинги. Показувати тебе на мітингах — це буде могутня підтримка. І, звичайно ж, виступ газети. Знівечене життя — це зрозуміло всім. Нам потрібно запалити серця.

Він ошкірив усі свої тридцять з чимось зубьєв, і вони білосніжне засяяли на його смаглявому, як в іноземця, ліце.

— Ніхто не може сказати, що з цього матиму я! — відрубав я. — Мене мордували у в'язниці, рідні батьки зі своїм нахабним пожильцем вигнали з власного дому, відлупцювали діди, ледь не вкоротили віку полісмени... То чи ж мені заплатять за це?

Тут утрутився мужік на прізвище .Рубінштейн:

— Ось побачиш, хлопче: партія не забуває про зроблені їй послуги. Ні, ні. Коли все це скінчиться, тебе чекатиме приємна несподіванка. Зажди, і сам побачиш.

— Я хочу лише одного,— закричав я,— стати нормальним, здоровим хлопцем, як колись, розважатися із справжніми кентами, а не з тими зрадниками, що тільки вважають себе кентами. Ви можете це зробити, га? Чи хтось здатний повернути мені те, що я мав? Ось чого я бажаю і хочу дістати від вас відповідь.

— Кхе-кхе-кхе! — озвався З. Долін. — Мученик в ім'я свободи. Не забувай:

ти мусиш зіграти цю роль. А ми тим часом про тебе подбаємо. — І він з бєзумной посмішкою погладив мене по лівій руці, так наче я був недоумок.

— Не поводьтеся зі мною, як із використаною вєщью! — крикнув я. — Я — не недоумок, якого ви, безголові виродкии, можете оввести круг пальця! Це карні прєступнік слабкі на розум, а я — не прєступнік і не дурний, як дим! Слишітє?!

— Дим? — вражено повторив Ф. Александер. — Гм, Дим... Когось так звали. Дим...

— Що? — розлютився я. — До чого тут Дим? Що ви знаєте про Дима? — А тоді похопився: — Боже милий!..

Я боявся подивитися Ф. Александеру в глаза. І відразу рушив до дверей, щоб піднятися нагору, перевдягтися в свою одєжду і злиняти звідти.

— Просто не віриться... — проказав Ф. Александер, вишкіривши свої гнилі зубья. Погляд у нього був божевільний. — Такого не може бути. Якщо це, господи Ісусе, справді він, то я його розірву! Я його розчавлю, так, розчавлю!

— Заспокойтеся,— мовив Д. Б. да Сільва і погладив Ф. Александера по грудях, як собаку. — Все вже в минулому. То були зовсім інші люди. Ми повинні допомогти цій бідолашній жертві. Ми повинні це зробити в ім'я майбутнього і нашої справи.

— Я тільки візьму свою одєжду,— сказав я, стоячи біля сходів. — І піду в самко-мотність. Я вам за все до фіга вдячний, але в мене своя жізнь.

Я хотів, братики, якомога швидше вшитися звідти. Одначе З. Долін заперечив:

— Е ні. Ми знайшли тебе, друже, і тепер не відпустимо. Підеш із нами. Все буде чудово, ось побачиш.

Він ступив до мене і знову схопив за руку. Я хотів був випручатись, але сама думка про це викликала в мене млість і нудоту, тож я навіть не ворухнувся. А побачивши бєзумниє глаза Ф. Александера, промовив:

— Хай буде, як ви кажете. Я у вашій власті. Але тільки хутчіш, братики, не баріться.

Єдине, чого я тепер бажав — це скоріше вирватися з будинку, що мав назву "Оселя". Погляд Ф. Александера мені зовсім не подобався.

— Гаразд,-кивнув головою Рубінщтейн. — Одягайся, поїдемо.

— Дим... Дим... Дим... — тихо бубонів Ф. Александер. — Що це чи хто це такий — Дим?

Я бистро рушив сходами нагору й за мінуту одягся. Потім разом з тією трійцею вийшов на вулицю й сів у машину. З одного боку біля мене сидів Рубінштейн, з другого —З. Долін, що раз у раз кахикав: "Кхе-кхе-кхе!" Д. Б. да Сільва зайняв місце водія.

Ми приїхали в місто й зупинилися перед однією з багатоквартирок, неподалік від такої самої багатоквартирки, де колись жив я.

— Вилазь, хлопче,— сказав З. Долін і знов закахикав, від чого кінчик труїлки, що стирчав у нього в пасті, яскраво спалахнув. — Побудеш тут.

Ми зайшли до будинку. Стіни у вестибюлі прикрашали вєщі, що нагадували "Велич праці". Ми піднялися ліфтом нагору, братики, й ступили до квартири, яка нічим не відрізнялася від квартир в усіх багатоквартирках міста. Малюсінька нора з двома спальнями й однією вітальньо-їдальнею, стіл у якій був завалений книжками, паперами, заставлений чорнильницями, пляшками і таким іншим ге.

— Це твій новий дім,— оголосив Д. Б. да Сільва. — Влаштовуйся, хлопче. Харчі в буфеті, піжама — в комоді. Відпочивай, бентежна душо.

— Що? — не зовсім второпав я.

І — Не хвилюйся,— по-старечому прорипів Рубінштейн. — Просто ми зараз підемо. Нас чекає робота. Побачимося згодом. А поки що розваж себе сам.

— І ще одне,— озвався З. Долін. — Кхе-кхе-кхеї Ти ж бачив, що спливло у змученій пам'яті нашого друга Ф. Александера. Скажи, це часом не... Тобто чи не ти?.. Гадаю, ти розумієш, що я маю на увазі. Далі говорити не варто.

— Але ж я розплатився! — відповів я. — Бог мені свідок, я за все розплатився! І не лише за себе, а й за тих виплодків, які називали себе моїми кентами! — Мене охопила лють, і я одразу відчув нуддоту. — Я трохи полежу,— пробелькотів я. — Ті жахливі часи минулися назавжди.

— Авжеж,— підтвердив Д. Б. да Сільва, виставивши напоказ усі свої зубья. — Назавжди.

І вони мене залишили, братики. Пішли робити свої дєла, що, як я зрозумів, були пов'язані з політикою і таким іншим ге. А я лежав на ліжку — в самкомотності, в цілковитій тиші. Лежав одягнений, скинувши тільки черевики та попустивши краватку, спантеличений, і розмірковував, яка жізнь тепер мене чекає. В голівері, наче на кіноекрані, замелькали образи різних людей, з якими я стикався в школі та в Держв'язі, і я не^побачив жодного чєловєка, котрому можна було в цьому офігєнном світі довіритись. А потім я закуняв, братики.

Прокинувшись, я почув музику, яка долинала з-за стіни,— дуже громкую музику, що й розбудила мене. Це була симфонія, яку я добре знав, але не чув уже багато років,— Симфонія номер три датчанина

Отто Скаделіга. Особливо громкій, бурхливий був початок симфонії, і саме він оце й звучав. Якийсь час я слухав з цікавістю й радістю, але потім дали про себе знати біль і нудота, в жівотє забурчало. І ось я, такий великий любитель музики, сповз із ліжка й, підвиваючи "ой-ой-ой!", затарабанив у стіну.

— Припиніть, припиніть, вирубіть! — кричав я.

Але музика не затихала, навіть стала ще голоснішою. Я гупав у стіну й кричав, доки позбивав до крові кісточки на руках. Але нічого не мінялось. Тоді я вирішив урятуватися втечею. Заточуючись, я почвалав зі спальні до вхідних дверей, які, одначе, виявилися замкненими. Я був безсилий щось зробити. А музика звучала все громчє і громчє, наче мучила мене, братики, навмисне. Я щосили заткнув пальцями уші, проте тромбони й літаври лунали так само громко. Я знову закричав, щоб вимкнули музику й люто загупав кулаками в стіну. Марно.

— Ох, блін, що ж його робити? — заскиглив я. — Боже на небесах, допоможи мені І

Знемагаючи від болю й нудоти, я вештався по квартирі й намагався сховатись від музики, що перевертала всі мої нутрощі. Випадково я кинув погляд на купу книжок, паперів і такого іншого ге на столі у вітальні, і раптом збагнув, що повинен робити і що, власне, бажав зробити, перше ніж мені стали на заваді оті старпьори в публі-біблії, а тоді Дим із Баржею в уніформі рож: накласти на себе руки, назавжди зникнути з цього жорстокого, лихого світу. На обкладинці якоїсь брошури я побачив слово "смерть" хай навіть не окремо, а у фразі "Смерть урядуїк А поруч, мов за велінням долі, лежала ще одна книжечка, на II обкладинці було намальоване розчахнуте вікно, що ніби промовляло: "Розчини вікно для свіжого повітря, свіжих ідей, нового життяі" І я збагнув: це порада мені, тільки так можна покласти край усьому — вистрибнути з вікна. Лише мить болю, а тоді — вічний сон.

Поруч, за стіною, так само нуртували духові, ударні й смичкові інструменти. Вікно в кімнаті, де я лежав, було прочинене. Я підійшов до нього й побачив унизу маленькі машини, автобуси, перехожих.

— Прощавайте, прощавайте, хай вас Бог простить за згублене життя 1 — крикнув я, світові.

Тоді виліз на підвіконня — музика залунала тепер ліворуч,— заплющив глаза, відчув холодний вітер у ліцо, і стрибнув.

4

Стрибнув я, братики, і гепнув на тротуар. Але не вбився, ні. Бо якби вбився, то не написав би всього цього. Мабуть, там було не досить високо для того, щоб убитися на смерть. Одначе, братики, я зламав— хребет, руки й ноги і зомлів від пекучого болю. Наді мною посхилялися перелякані, здивовані ліца перехожих. Та за мить до того, як зомліти, я чьотко збагнув, що жоден чєловек у цьому жахливому світі не був на моєму боці і що музику за стіною влаштували ті, хто вдавав із себе моїх нових кеитів. І зробили вони це зумисне, заради своєї егоїстичної, хвалькуватої політики. Ця мить тривала мільярдну частку мінути, а тоді весь світ, небо, ліца, що, вирячивши глядєлкі, застигли довкола,— геть усе зникло.

Коли після довгої чорної прірви, завдовжки, мабуть, з мільйон років, я повернувся до жізиі, то побачив, що лежу в лікарні — все кругом біле, похмуре, неприродне, вилизане, а до того ж лікарняна вонь. Антисептичні вєщі, що їх застосовують у лікарнях, мають різкий дух смаженої цибулі чи квітів. Дуже повільно до мене поверталося усвідомлення того, хто я такий; я лежав увесь забинтований, у тєлє не відчував ні болю, анічогісінько. На голівері пов'язка, на ліце — пластир, граблі в бинтах, пальці теж обмотані пластирем — так обмотують надламані ніжки квітів, щоб вони росли рівно,— ходулі також сповиті; повсюди бинти, дротяні каркаси, у праве передпліччя з перекинутої

догори дном банки вливається червоненька кров. Але сам я, братва, нічого не відчував. Біля ліжка в мене сиділа доглядальниця й читала книжку з сірим, як дим, шрифтом,— схоже, якийсь роман, бо там було багато прямої мови. Вона весь час тяжко зітхала: "Ах-ах-ах!" — отже, йшлося там, мабуть, про секс. Це була загалом нічогенька собі дєвочка — яскраво-червоний ротік, довгі вії і кльовая грудь, що вгадувалася під накрохмаленим халатиком.

"Скільки хочеш за облом, сестричко? — звернувся я до неї. — Іди в ліжко, поперекидаєшся з маленькім кентиком". Але насправді я не зміг вимовити жодного слова; рот наче задерев'янів, 1 я, поворушивши болталом, відчув, що там бракує кількох зубьєв. А доглядальниця аж підскочила, впустила книжку на підлогу й вигукнула:

— О, то ви прийшли до тями!

"Така міні-ципка, а зчинила такий галас!"-хотів був сказати я, одначе спромігся лише видушити з себе:

— Ек-ек-ек!

Вона вийшла геть, зоставивши мене самого, і я побачив, що лежу в малєнькой кімнатці-гімватці, а не у великій лікарняній палаті, як колись лежав ще мальчіком серед конаючих старпьоров і мріяв швидше одужати й знову стати на ноги. Тоді я хворів на дифтерію, братики.

Свідомість повернулася до мене, мабуть, не надовго, бо дуже скоро я знов наче заснув. А втім, я ще запам'ятав, як за кілька мінут доглядальниця прийшла з мужікамі в білих халатах; вони похмуро оглянули вашого скромного оповідача;

приказуючи: "Угу... Мгу..." З ними був, як мені здалося, і кап із Держв'язу, що промовляв; "Ох, сину мій, синуї" — і дихав на мене перегаром. А потім він оголосив:

— Я більше не міг там залишатися, ні. Я не міг брати участі у тому, що тамтешні виродки збиралися робити з рештою бідолашних прєступніков. Отож я звільнився і тепер виступаю з проповідями проти всього того, любий мій сину во Христі.

Згодом я знову прийшов до тями й побачив біля ліжка тих трьох, з чиєї квартири я вистрибнув,— Д. Б. да Сільву, Рубінштейна і З. Доліна.

— Друже,— промовив один з них (хто саме — я не розгледів і не розчув),— маленький наш друже, народ у нестямі від обурення. Ти позбавив тих страшних хвалькуватих лиходіїв усіх шансів на переобрання. Вони муситимуть піти — назавжди. Ти приніс велику користь справві свободи.

Я хотів сказати: "Якби я помер, то для вас, політичні ублюдкі, для таких підступних і зрадливих кентів, як ви, це було, напевно, ще краще!" Але тільки пробелькотів:

— Е-е... Ме-е.. Е-е...

Тут один з тих трьох дістав стос газетних вирізок, і я побачив свою страшну фотку: мене, заюшеного, несли на ношах. Невиразно пригадалися яскраві спалахи — то були, мабуть, фотобліци. Одним глазом я ледве прочитав заголовки на вирізках, що тремтіли в чужій лапє: "Жертва злочинного проекту реформи — хлопчик" та "Уряд-убивця". Там було такоож фото якогось знайомого мені человєка і підпис: "Геть! ГетьІ ГетьІ" Ішлося, напевно, про міністра нутрощних справ.

— Його не можна так хвилювати! — втрутилася доглядальниця. — Це завдає йому шкоди! Годі, ідіть геть!

"ГетьІ ГетьІ Геть!" — хотів сказати і я, але знову вийшло тільки: "Е-е... Ме-е... Е-е..." Так чи так, а ті троє політиків пішли. Я також

повернувся назад, у забуття, в темряву, осяяну такими дивовижними сновидіннями, що я, братики, не міг збагнути — сон це чи реальність. Скажімо, мені привиділося, ніби з мого тєла вилилася вся брудна вода і воно знову наповнилося чистою. Потім приснився дуже приємний, гарний сон: немовби я вкрав у якогось чєловєка машину і мчу в самко-мотності куди глаза бачать, збиваю піплів, чую, як вони, конаючи, кричать, але не відчуваю ані болю, ані нудоти. Приверзлося також, що я валю на землю і взуваю дєвочєк, а натовп довкола плескає в ладоні й підбадьорливо реве, як безумний.

Коли я знов прокинувся, біля мого ліжка сиділи те і ем, які прийшли побачити свого хворого сина; ем тяжко ридала. Я вже міг сяк-так розмовляти і сказав:

— Тек, тек, тек. Що за облом? Чого це вам спало на думку, нібито вас тут чекають?

— Про тебе написали в газетах, синку,— зашарівшись, пояснив татусь. — Про те, якої шкоди тобі заподіяли. Розпоовіли, як уряд примусив тебе самого залізти в зашморг. У цьому є певною мірою і наша провина, синку. Твій дім тепер належить тобі, синку.

Мати так само рюмсала і мала потворний вигляд.

— А як же ваш новий синочок Джо? — поцікавився я. — Гарний, здоровий, нівроку — я ж сам бачив.

— Ох, Алексе, Алексеї — простогнала мати. — У-ю-юй!

— Дуже неприємна історія, синку,— сказав татусь. — У нього виникли ускладнення з поліцією, і його відлупцювали.

— Справді? — перепитав я.-Невже? Він же такий порядний чєловєк!..

Я дуже здивований, слово честі.

— Та він нічого такого й не зробив,— провадив те. — То все поліція. Він стояв на розі, синку, і ждав дівчину, з якою домовився побачитись. А полісмени наказали йому забиратися геть. Тоді Джо відповів, що має такі самі права, як і решта людей, а полісмени накинулися на нього й жорстоко побили.

— Який жах! — мовив я. — Це просто жах. І де ж тепер той бідолашний хлопчина?

— У-ю-юйІ — заскиглила мати. —Поїхав назад... У-ю-юй!

— Так,— підтвердив батько. — Поїхав до свого рідного міста, щоб оклигати. А його місце на роботі тепер віддадуть комусь іншому.

— Отож,— підсумував я,— ви хочете, щоб я повернувся додому і все було, як колись.

— Так, синку,— кивнув головою татусь. — Просимо тебе, синку.

— Подумаю,— пообіцяв я. — Як слід усе обмізкую.

— У-ю-юй! — знай виводила мати.

— Та стули нарешті пелькуі — гаркнув я. — А то справді-таки завиєш у мене і закричиш! Я тобі всі зубья повибиваю!

Сказавши це, братва, я раптом відчув себе краще, так наче в моє тєло влилася свіжа червоненька кров. Було над чим замислитись. Мені стало не гірше, а краще!

— Не можна так розмовляти з матір'ю, синку,— зауважив татусь. — Зрештою, вона дала тобі життя.

— Атож,— процідив я. — І оцей грязний вонючій світі — Потім міцно заплющив глаза, наче від болю, і проказав: — Ідіть уже. Я подумаю про повернення. Але тепер усе буде інакше.

— Так, синку,— погодився те. — Як скажеш.

— Вам доведеться вирішувати, хто буде господарем.

— У-ю-юй! — рюмсала ем.

— Гаразд, синку, все буде так, як ти забажаєш,— запевнив мене татусь. — Тільки одужуй.

Вони пішли, а я лежав і розмірковував про всілякі вєщі, що мов картинки, миготіли у мене в голівері. Згодом повернулися ципа-доглядальниця і почала поправляти простирадла на ліжку. Я запитав у неї:

— Скільки я тут уже лежу?

— Десь із тиждень.

— А що зі мною робили?

— Ви були весь поламаний, побитий, мали .тяжкий струс мозку і втратили багато крові,— відповіла вона. — Довелося все поправляти, розумієте?

— Аз голівером нічого не робили? Я хочу сказати, чи не перевернули мені мізок?

— Все, що робили,— відказала доглядальниця,— тільки вам на користь. А проте через два дні з'явилися, солодко всміхаючись, двоє молодявих лікарів і принесли якусь книжку з картинками. Один із них сказав:

— Ми хочемо, щоб ти подивився на ці малюнки й розповів, які думки вони в тебе викликають. Згода?

— Що за облом, кентики? — здивувався я. — Що це за нова безумная ідея з'явилась у вас?

Обидва зніяковіло розсміялися, а тоді посідали на кровать обабіч мене й розгорнули ту свою книжку. На першій сторінці був знімок пташиного гнізда, повного яєць.

— Ну як? — поцікавився один із лікарів.

— Пташине гніздо,— відповів я,— повне яєць. Не хіло.

— А що б тобі хотілося з ним зробити? — спитав другий.

— Побити! —вигукнув я. —Набрати повну жменю, пожбурити в стіну чи в скелю і подивитись, як вони розпливаються.

— Дуже добре,— похвалили мене лікарі й перегорнули сторінку. Там був один з тих великих птахів, яких називають павичами; він хвалькувато розпустив свій барвистий хвіст.

— Ну як? — спитав один.

_ Мені хочеться,— сказав я,— повисмикувати йому з хвоста все пір'я і послухати, як він несамовито закричить. Щоб не був таким хвальком!

— Добре,— знов похвалили мене лікарі. — Дуже, дуже добре.

Вони гортали книжку далі. Були там фотографії кльових дєвочєк, і я казав, що залюбки б їх трахнув. На інших знімках залитих червоною кровушкой піплів копали ногами просто в ліцо, і мені закортіло взяти в цьому участь. Була ще картинка, на якій нагой кент в'язничого капа тяг на гору хреста, і я заявив, що не проти взяти в руки молотка і цвяхів. Добре, дуже добре.

— А що в мене таке? — спитав я.

— Глибока гіпнопедія,— відповів один із лікарів. Чи щось в етом роде. —

Але, схоже, ти вже одужуєш.

— Одужую? — здивувався я. — Лежу, прикутий до ліжка, а ви кажете, що одужую?! Та поцілуйте мене в гузно, блін, з таким одужанням!

— Наберись терпіння,— промовив другий. — Тепер уже не довго чекати.

І я чекав, братики. Я жер яєчненції з грінками, пив великі кухлі чаю з молоком і почував себе багато краще. А одного дня мене повідомили, що прийшов незвичайний, особливий відвідувач.

— Хто? — спитав я, поки поправляли ліжко й розчісували мій пишний "німб" —пов'язку з голівера вже зняли, і чуб зновву відріс.

— Сам побачиш,— відказали мені.

І я побачив. О пів на третю пополудні зібралися фотографи та кореспонденти всіх газет і подіставали записники, олівці й таке інше ге. Вони хіба тільки не сурмили у фанфари з приводу того, що до вашого скромного оповідача прийде великий, поважний чєловєк. Ним виявився, певна річ, не хто інший, як міністр нутрощних справ — одягнений за останньою модою, з густим, владним голосом аристократа. Блим-клац-блим! — запрацювали фотоапарати, щойно він простяг мені руку.

— Тек, тек, тек,— проказав я. — Що це за облом, кентику?

Схоже, ніхто до пуття не усьок моїх слів, і все ж почувся чийсь різкий голос:

— Більше поваги, хлопче, коли звертаєшся до міністра!

— А ялди! — озвірився я, як собака. — Большім ялдаком тебе...

— Ну ж бо, ну ж бо! — втрутився нутрощний міністр. — Він розмовляє зі мною як друг, адже так, синку?

— Я всім друг,— відповів я. — Крім моїх ворогів.

— А хто твої вороги? — поцікавився міністр, поки газетні пісакі — дряп-дряп! — працювали перами. — Скажи нам, хлопче.

— Мої вороги всі ті, хто завдає мені шкоди,— пояснив я.

— Чудово,— сказав нутрмін і сів до мене на ліжко. — Я і наш уряд хочемо, щоб ти ставився до нас як до друзів. Атож, друзів. Ми робимо все для твого добра, правда ж? Тебе якнайкраще доглядають. Ми ніколи не бажали тобі зла. А от дехто бажав і бажає. Гадаю, ти знаєш, про кого йдеться. Так, так, так,— провадив він. — Деякі люди мали намір використати тебе — атож! — із політичною метою. Вони були б дуже раді — саме так! — якби ти загинув, бо сподівалися звинуватити в цьому

уряд. Гадаю, ти знаєш, хто ці люди. Такий собі Ф. Александер,— вів далі нутрмін,— автор підривних творів, зажадав твоєї крові. Він аж схибнувся від бажання проштрикнути тебе ножем. Але тепер він у божевільні й тобі вже не загрожує.

— Він здавався мені справжнім кентом,— сказав я. — Поставився до мене, як рідна мати.

— Він дізнався, що це ти заподіяв йому зло,— дуже швидко відказав мін. — Принаймні він у це повірив. У нього виниикла нав'язлива ідея, ніби ти винен у смерті якоїсь близької, дорогої йому людини.

— Просто йому про це сказали,— кинув я.

— У нього виникла така ідея,— повторив мін. — Він став являти собою загрозу. Ми примістили його в божевільню заради його ж таки безпеки. Так само,— додав він,— як і заради твоєї.

— Це великодушно,— сказав я,— дуже великодушно з вашого боку.

— Коли ти звідси вийдеш,— провадив далі мін,— то не знатимеш клопоту. Ми про все подбаємо. Дістанеш добру високооплачувану роботу. Адже ти нам допоміг.

— Хіба? — здивувався я.

— А ми про своїх друзів не забуваємо, чи не так? Він схопив мене за руку, 1 якийсь хрєн гукнув:

— Усміхнись!

Я несамохіть ошкірився, мов безумний, і відразу — блим-клац-блимі — нас із міинутром сфотографували, наче двох кентів.

-Гарний хлопчик,-похвалив мене великий чєловєк.-Дуже гарний. А тепер ось поглянь — це тобі подарунок.

Тут, братики, принесли великого полірованого ящика, і я вмить збагнув, що це за вєщь. Стереопрогравачі Його поставили біля ліжка, відкрили, і якийсь чєловєк устромив штепселя в розетку на стіні.

— Що поставити? — спитав той чєловєк (на носі очкі, в руці — гарні лискучі конверти з платівками). — Моцарта? Бетховена? Шенберга? Карла Орфа?

— Дев'яту,— відповів я. — Славетну Дев'яту. І зазвучала, братики. Дев'ята. Всі один за одним почали тихо, чемно виходити за двері, а я лежав, заплющивши глаза, 1 слухав чарівну музику.

— Гарний хлопчик, дуже гарний,— поплескав мене по плечу мін і також вийшов.

Лишився тільки один чєловєк, який промовив:

— Розпишись отут, будь ласка.

Я розплющив глаза, братва, щоб поставити підпис, не знаючи під чим і не думаючи про це. А тоді нарешті зостався сам-один із славетною Дев'ятою Людвіга ваа.

О, яка то була втіха і кайфі Коли почалося скерцо, я чьотко побачив, як біжу на своїх легких чарівних ходулях по світу, він безумно кричить, а я краю йому ліцо своєю бритвою-горлорізкою. А потім був повільний фінал і чудовий завершальний спів. Я остаточно вилікувався.